

ANNA

(CEEA CE NU SE POATE)

ROMAN

DE

DUILIU ZAMFIRESCU

Membru al Academiei Române

V.

BUCUREȘTI

EDITURA ȘI INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE C. ȘFETEA

96, — Strada Lipscani, — 96

1911

Prețul 2 Lei

ANNA

(CEEĂ CE NU SE POATE)

ROMAN

DE

DUILIU ZAMFIRESCU

Membru al Academiei Române

V.

BUCUREȘTI

EDITURA ȘI INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE C. ȘFETEĂ

96, — Strada Lipscani, — 96

1911

DE ACELAȘI AUTOR: - 1911

Viața la țară, I, roman.

Tănase Scatiu, II, roman.

În Răsboiu, III, roman.

Indreptări, IV, roman.

Anna, V, roman.

Alte Orizonturi, poezii.

Imnuri Păgâne, poezii.

Poezii Nouă, poezii.

Novele, culegere de novele.

Novele Romane, culegere de novele.

Lydda, scrisori romane.

ANNA

(CEEAA CE NU SE POATE)

Romanul de față nu e scris pentru criticii din țara românească, cari, ignoranți și de reă credință cum sunt în mare parte, vor găsi că seamănă cu *Anna Karenine*; nu e scris nici pentru *damele* cu moral; nici pentru bărbații cu prințipuri. El e scris pentru sufletele nenumărate ce suferă; pentru tinerimea cultă, care, în artă, vibrează la tot ce e sincer, tresare la adierea frumuseții; pentru cititorii cari pricep ce însemnează a crea oameni vii și-i deosebesc de oamenii de carton. El mai este scris pentru femeile delicate, care vor înțelege pe *Anna*, vor iertă pe *Urania* și poate chiar pe *Berta*, pentru sinceritatea simțirilor lor. Ceea ce este mai cu seamă păgubitor în viața noastră socială și trivial în căsniciile românești, e puerilitatea sufletească a femeilor, fățărnicia și minciunile bărbaților.

În fine, el este scris pentru *Elena Milescu*, pe care nu o cunosc, dar care trebuie să existe undeva, în sufletul colectiv al femeilor superioare, în cari simțimântul patriei — cel mai înălțător din toate — va regenera ceea ce este bolnav în turpitudinea momentului. Cu acest simțimânt vom pregăti viito-

rul poporului nostru, care nu și-a isprăvit luptele de constituire unitară, și deci nu poate și nu se cuvine să se ocupe de utopii, de soțial-democrație, de votul analfabeților, de colectivism și alte minciuni, cu cari declasații exploatează masa incuților. Aceste minciuni sociale sunt tot atât de păgubitoare, pe cât sunt minciunile individuale în familii, și constituiesc semnul evident al decadenței ; ceea ce nu poate să fie.

D. Z.

I.

Incepeà sã se întunece. Focul pãlpãia în sobã, liniștit. De pe fața cărbunilor se desprindeau palii de flacãri, ce mureau în neființã.

Anna Villarà cetise pânã atunci. Gãndurile altora, când puteau s'o intereseze, îi ușurau sufletul de povara îndoelii: cum e bine, și ce e bine în lumea asta ?

Intunericul o silise sã lase cartea, și ea, acum, strãnsã în fotoliu, se uitã la lemnele ce se topeau în puterea mistuitoare a focului. Cãteva licãriri de flacãrã, puțin fum și puținã cenușe.

În crãmpeele ei de gãnduri se iviã chipul luminos al omului iubit. Așã de bine-l cunoștea, în ne-statornica lui înfãțișare, încât îl recompunea din liniile cărbunilor ce se prefãceau mereu. Toate alte linii și alte linii.

Dacã s'ar fi putut sã fie lumea altfel de cum erã ea ar fi plecat pe jos, umblând dupã umbra visuri-

lor, alergând pururi pe căile rătăcirii, fără popas și fără odihnă, numai să scape de ea însăși.

Dar lumea era ca și dânsa. Fiecare își purtă rana, sângerândă sau tămăduită, și fiecare umblă mai departe și speră.

Și, deodată, îi răsăriă în minte fruntea lui, neteda înfățișare a personalității bărbătești, în care farmecul voinței părea boltit din vecia veacurilor. De unde știă ea ce se petrecea acolo? Vorbiă câteodată cu Elena Milescu:

— Ce se petrece acolo, Eleno? Tu ai iubit, ai trăit adânc din viața bărbatului tău. Ce se petrece sub fruntea unui om, când tace și se uită la tine, apoi se întoarce și se uită la mine, sau la Smaranda Dudescu?..

— Sau la Urania Vucos...

Anna deschideă ochii mari:

— Crezi?!

Elena zâmbiă:

— Ești geloasă, dragă.

O strâneau de gât cu vorba asta. Eră geloasă!..

Vezi bine că eră geloasă! Cine iubește, și nu e gelos? Dar nerozia omenească desparte sufletul în saltare, ca un scrin: în cel de sus se păstează amorul, în al doilea închipuirea de sine, în cel de jos gelozia, pe când în toate stă deavalma zădărniciă sufletului nostru chinuit.

Și cum se uită lung la cărbuni, i-se părù că vede limpede cum gelozia stă tocmai în saltarul de jos, în cel mai de jos. Inima i-se strânse ca de frică, și

mișcă vârful piciorului, par'c'ar fi împuns-o cineva în coapsă.

Marginea rochii i-se ridicase deasupra glesnei. Pulpa se desină, delicată, pe fundul auriu al luminei ce murià în sobă. In loc să se placă, ea se umili și se întristă. Frumusețea linii piciorului îi întoarse gândurile asupra ei însăși. Trăise în valurile lumii, cu hotărîre, și totuș într'o singurătate sufletească, în care nu străbătuse nimeni. Acum iubià. Dorul fecioarei de ideal și poezie se aninase de umerii unui om nestatornic, Iubià pe un om însurat, pe care, probabil, îl iubeau și alte femei. Erà oare cu puțință?

La ideia că și alte femei puteau să-l iubească, își duse mâinile la ochi, să nu se mai lege într'ânșii vedenia acelor alte femei. Cu toate astea, erà sigur că una, cel puțin, îl mai iubià: nevasta sa. Nu aveà și ea un bărbat? Imagina Generalului o făcù să bufnească într'aiuri. Generalul și Berta!... Iși aduse aminte că bărbatu-său o duceà la concertele amantei /ui, și că ea, Anna Villarà, vedeà pe Berta ca pe orice ființă nevoiașe.

Ceeace o muncià, erà pângărirea sufletească a omului care o iubià pe ea și iubià și pe altele. Un asemenea om minția pururea.

Cu toate astea, Anna simția cât de netemeinice îi erau gândurile, din însăși dorința ei de-a se înșelà. Elena îi spuneà, cu blajina ei îngăduire, că așa sunt bărbații, că adică pot să iubească deodată mai multe femei, și că, totuș, nu sunt mai fericiți decât femeea .care iubește un singur bărbat; că, din potrivă, la cei

ce au inimă, asta este izvorul nefericirii lor. Cu alte cuvinte, trudă și nedominire.

Feciorul bătù la uşe:

— D-l Căpitan Comăneşteanu!

Anna se sculă:

— Pofteşte-l în salon:

Gândurile ei se limpeziră deodată, o căldură bine-făcătoare i-se revărsă în tot corpul, își duse mâinile la tâmple, în care răsunau bătăile inimii.

Erà el, care avusese, poate, gândul bun de a o vedea înnainte de ceasul mesei, când urmau să se întâlnească la dânsa cu toții.

Anna deschise uşa binişor. Căpitanul se uită la o fotografie. Ea îl privi un moment.

Cu mâna pe garda săbii și bustul ușor plecat înnainte, erà așa de tânăr și de voinic, respiră, atâta sănătate, încât părea că dă viață și înfrumusețează toate cele dimprejur.

Anna tremură. Ochii ei, umezi de fericire, beau cu nesațiu lumina propriei ei iluzii. Ea îl chemă râzând

— Cinel-Cinel!...

Și fără să mai aștepte răspuns, îl ademeni în umbra uşei, îi înconjură mijlocul cu brațele și se lipi cu obrazul de peptul lui, de șnururi și alămuri, de postavul tunicii, al căror miros, de vreme rece de afară, se amestecă, rătăcit, cu parfumul ființei lui vii.

— Ce bine ai făcut că ai venit!... O să te rog să îmi faci un dar de anul nou....

— Cu cea mai mare plăcere.

— O tunică veche.

— Dece nu o mantă ?...

— Fiindcă mantaua e mai aproape de alții decât de dumneta.

— O mantà de vreme rea.

Anna se uită lung la dânsul:

— Mantà de vreme rea !... Dece-mi strici plăcerea de a te simți lângă mine? Ai avut ideia delicată de a veni să mă vezi, acum, singură, iar nu cum ne vom vedeà peste două ceasuri, și ar trebui să mă lași să mă bucur în tihnă de minutul ăsta, care este al meu și numai al meu.... Nu-i așa?

Căpitanul se gândià, că, la drept vorbind, venise pentru a spune Annei să-l ierte de-o mică întârziere la prânz, din cauza unei comisiuni. Inșă față cu iluziile ei, nu mai zise nimic.

Anna mângâià cu degetele postavul tunicii.

— Auzi, mantà de vreme rea !... Eu să am nevoie de mantà de vreme rea, iar dumneta să fii mantaua !... Lumea pe dos. Eu am nevoie de un gând bun, de un zâmbet sincer, de o rază de simpatie; de a te simți câteodată lângă mine, cu suflet curat, iar nu pururi ieșind din brațele altei femei.

Făcù un pas către fotoliu :

— De unde vii?

— De-acasă.

Anna șezù, mișcând din cap, par'că ar fi zis: „tot din brațele unei femei“.

— Ce face Mia?

— Nu știu, n'am văzut-o.

Ea tăcù un moment. Răspunsul i-se părù discret și delicat.

— la un scaun și șezi lângă mine.

El șezù jos, pe covor, și se lipì cu fruntea de sâ-nul ei. Anna se rezemă de spatele fotoliului și închise ochii. Iși simțià inima în piept bătând să se rupă. Fruntea îi ardeà, lacrămile o podideau, și cu toate astea gândurile ei se întindeau pe orizonturi infinite, într'o fericire nematerială, aproape desă-vârșită.

Făcù o sforțare, se ridică mai sus și se uită lung la el:

— Ce vrei? Ce-a mai rămas în sufletul meu, care să nu fie plin de dumneta? Nici un colț, nici o cută a gândului, nici o ascunzătoare a inimii nu mai e în puterea mea, ci toate sunt ale dumitale... Te-am rugat să-mi aduci băiatul mai des. Dacă rugăminta mea a putut să ți-se pară lipsită de măsura cuviinței adevărate, îți cer iertare, și te rog să nu uiți că eu sunt o ființă pierdută numai întru atât, întrucât am devenit lucrul și proprietatea dumitale, dar altfel nu sunt nebună și nici lipsită de pudoarea adevăratelor sentimente omenești. Inșă atât de mult mă simt absorbită în ființa dumitale încât tot ce te interesează, mă interesează; tot ce-ți este drag, îmi este drag și mie. Ajung până a crede că nu mai sunt geloasă de Mia. Ce vrei mai mult?... Adu-mi din când în când băiatul. Te regălesc în el, așa cum aș fi dorit să fii: nevinovat...

Comăneșteanu ridică din umeri :

— Eu nu mă știu vinovat întru nimic.

— Inocent...

— Sunt inocent...

Anna îi dete binișor cu mâna peste obraz:

— Nu te lasă femeile....

— Ce să le fac eu?!

Dânsa sări drept în picioare:

— Va să zică este adevărat?

— Dumneta zici.

— Este adevărat!... Și ai îndrăzneala să mi-o spui mie!...

— Eu nu spun nimic.

Ea se plimbă de colo până colo, frângându-și mâinile.

— Spune-mi încălea tot. Fă-mă confidenta duminică. Deschide-ți inima. Plângi pe umărul meu. Te iubeste Smaranda Dudescu? sau Urania Vucos? sau acea oribilă nevastă a colonelului....

— Nu-i oribilă de loc.

Anna rămase încremenită. El trecuse în salon să-și caute mănușile. Ea se ținea după el:

— Nu-i oribilă?!

— De loc

— Și ai obraz să mi-o spui mie.

El iarăși înălță din umeri:

— Nici nu mă gândeam. Ți-o spun, fiindcă vine vorba și printr'un fel de reacțiune. Nevasta colonelului îmi este indiferentă, ca și Smaranda Dudescu, ca și Urania Vucos. La revedere.

Eră un ton sec, de om bănuț pe nedrept, în cuvintele acelea, care făcù un bine nespus Annei.

— Dece ai venit, și dece te duci?

El își ținea chipiul în mână, uitându-se la ea:

— Am venit, ca să te văd, și mă duc, fiindcă am treabă.

Ea îi luă chipiul din mână, își ascunse obrazul într'ânsul și aspiră adânc, ca dintr'o floare :

— Așa de mult te regăsesc în parfumul lucrurilor ce le porți!... și atâtea simțiri deștepți în tainele inimii mele, încât, cu tot răul ce-mi faci, îți sunt încă recunoscătoare... Du-te dragă. Eu, câteodată, deși umilită și fără putere, mă simt atât de sus cu sufletul, ușoară ca o pasăre, încât nu te mai văd, jos. La revedere.

După ce tânărul ieși, Anna se așeză din nou în fotoliul dela sobă. Cărbunii mureau, învăluși în aco-perișul străveziu al celei d'intâi cenuși. Gândurile ei erau mai pline ca orcând de imaginea omului iubit, Nu mai vedeà acum nimic, decât pe el. Sânul, de care el își lipise fruntea, tresărià, oarecum cu ființa lui aparte. păstrând căldura atingerii, binefăcătoare ca o rază.

Iși aduse aminte de cele din urmă cuvinte ce i-le zisese și i-se părură nedrepte. Atunci, ceru lampa și se puse să-i scrie :

„Ai plecat dela mine sub înrâurirea unor vorbe nesocotite. E adevărat că eu mă simt câteodată cu sufletul sus, dar înălțarea mea e datorită iubirii fără margini, ce-mi umple toată ființa, cum umple infinitul finitul. Când vei putea oare să înțelegi — și vei putea vreodată? — farmecul poetic al suferinței de a iubi, izvorul dătător de viață, tinerețea ce naște din iubire? Cum a putut geniul bărbătesc să creeze pe Faust, cu alte cuvinte năzuința către eterna tinerețe, când ea stă în noi, în mine, în alcătuirea sufletului meu, care, în sine, este amor?

„Ah, dragă, tu semeni cu cineva din trecut și cu

cineva din viitor; îmi închipuesc că semenii cu nestatornica înfăptuire a dorului tuturor femeilor, cu acel ștregar și infam de Cupido, căruia, când sunt geloasă, aș vrea să-i ciumpăvesc aripele și să-l bat, ca apoi să-l mângâi și să-l rog să mă ierte.

„Vezi? deviu aproape... cum să zic? Anna-dyomenă, în înțelesul attic al cuvântului, de Afrodită curată ca spuma mării.

„Și unde mai pui că scriu așa de limpede românește! Nu se poate să măgulească cineva mai mult gusturile unui tâiuar boier, căpitan de cavalerie, naționalist și... infam, când îi fug ochii după alte femei.

„Nu întârziă“.

Anna trimise numaidecât scrisoarea, cerând înapoierea plicului iscălit.

Pe când ea scria, Comăneșteanu se ducea la întrunirea comisiunii.

Eșind dela Anna, se simți și de astădată, ca întotdeauna, nemulțumit și nesigur. Dece viața noastră e atât de încâlcită în legăturile ei cu alte vieți? Nu se poate trăi simplu? Nu se poate iubi, fără a răstălmați iubirea?

I-se făcuse foame. Oprî trăsura la cofetărie și intră înăuntru posac.

Dela ușă, toate privirile se îndreptară către el, cu înțelesurile atât de variate ale mulțimii, când se găsește în fața unui bărbat zdravăn sau a unei femei cu adevărat frumoasă.

La o masă eră colonelul cu nevasta. Anna vedea dincolo de marginele văzutului.

Colonelul zâmbià lui Comăneșteanu, pacinic și deplin mulțumit de bunurile pământului. Nevastă-sa închideà ochii, ca și cum ar fi fost mioapă, ridicând în dreptul obrazului două sticle legate în aur. Strânsă la mijloc ca o viespe, cu pieptul acoperit de flori, aveà grația necuviincioasă a femeilor răsfățate. Ofițerii Regimentului o înconjurau cu admirația lor respectuoasă. Ea îi luà peste picior, fiindcă erau care mai de care mai însurați.

— Șezi căpitane, zise Colonelul, sculându-se, și fă-ți datoria către patroana. Viu numaidecât...

Comăneșteanu șezù, înviorat deodată de prezența acelei femei. Li vorbi încet, devenind mlădios și cald la gânduri:

— Ce de lume cum se cade și fericită!...

— Asta nu se poate.

— Dece?

— Fiindcă lumea cum se cade nu-i fericită, iar lumea fericită nu-i cum se cade.

— Cam paradoxal.

Ea ridică din umeri:

— D-ta ești fericit, dar și foarte cum nu se cade.

El rostì încet:

— Eu sunt fericit și cum se cade.

— Atunci ești prost.

— Dacă aș fi prost, patroană, ți-aș fi făcut curte demult.

Ea pufni de răs:

— Atunci ești obraznic.

— Nu sunt nici obraznic. Sunt curat om fericit și cum se cade. Și dumneata ești tot ca mine, cu deosebire numai că-ți plac paradoxele.

— Adevărat că-mi plac.
 — Atunci înțeleg de ce nu-ți plac oamenii însurați.
 — Par'că ar fi paradoxal să te însori!
 — Tocmai deaceea. Toată lumea se însoară. Prin urmare, e un lucru obișnuit, și deci nu-ți place. Acum, între noi fie vorba, dumneata în calitate de femeie, ar trebui să fii recunoscătoare bărbaților că se însoară. Căsătoria, ca magazinele de mode și corsetele, este o instituție pentru femei...

— Mai cu seamă într'o țară ca a noastră, în care mai este și divorțul.

— Nu. Divorțul este o instituțiune bărbătească.

— Cum!... El dă adevărata libertate femeiei.

— O libertate cu care nu are ce face, patroană. Dacă patronul s'ar despărți de dumneata, cine ți-ar mai giră polițele?

Ea râse cu poftă, arătându-și dinții:

— Vezi, acum ești cu adevărat obraznic.

Râse și el, mulțumit, mușcând dintr'o prăjitură.

Colonelul răfuese socotelile cu doamna dela comptoir și ciupise o fărâmbă de curte unei fete ce servià vinuri. Acum se întorceà radios:

— Haidem, Comăneștene, că ne așteaptă comisia.

El își uitase de comisie, după cum își uitase de Anna și de nevastă și de casă.

Ajunse la cazarmă târziu. Găsi scrisoarea Annei, pe care o ceti în fugă, prinzând deabià farmecul ei. După aceea se cufundă în treburi militarești și rămase acolo până la vremea mesei.

II.

Omul care trebuia să aducă plicul iscălit se întor-
sesse cu mâna goală. Anna se munciă cu gândurile.
Îi spusese că se duce la regiment, și nu erà adevărat.

Ea se îmbracă, uitându-se în oglindă, fără să se
vadă. Cum pot trăi oamenii fățarnici în lume? Și,
mai mult: cum se putea să fie un bărbat atât de
întreg și totodată atât de mincinos?

Erà dovedit că nu se dusese la regiment. Atunci
unde se dusese?

În orbirea ei, rana personală o durea ca o plagă
socială. E atât de greu de trăit pe pământ, chiar
când suntem sinceri, încât nu mai e nevoie să ne
mai împovăram viața și cu minciuni. Săraca lume
trudită!...

Minciunile o dezgustau. Generalul o minția de
dimineată până seara, în afaceri, în afecțiuni, în lu-
cruri indiferente, înnodând neadevăr de neadevăr,
până ce nu mai știa cum să ieasă din încurcături;
prietenele ei o mințeau; îngrijitorii dela moșii dea-
semeni; chiar și cărțile o mințeau, romanele și poe-
ziile, iritație sentimentală pe poruncă, spre a se vinde
mult și scump.

Ea își drămuia viața și se găsea curată. De când eră tânără de tot, până acum, nu spusese niciodată decât ceea ce gândise. I se păruse, atunci, că iubește pe celălalt Comăneșteanu, pe mortul în războiu, și se cercetase îndelung, așteptase ca vremea să pună în lumină simțirea ei, — până ce vremea o puse în chenar negru. Luase pe bărbatu-său prin bună înțelegere și numai ca să scape numele părintesc de înjosire.

La amintirea mortului în războiu, i se părù că se vede la ambulanță, netezind cearșaful dela patul rănitului, pe când razele soarelui de toamnă luminau fruntea bolnavului. Ah, fruntea!... Fruntea aceea admirabilă, pe care o moștenise nepotul; ochii adânci și triști ce o priviseră ca din depărtarea unei patrii ideale pentru care se stingeau; glasul ce o întrebă dacă a plâns; vremea și tinerețea dusă; atâtea și atâtea amintiri ce gălgâiau în sufletul ei și se legau, toate, în imagina omului iubit de astăzi. Un nod de amarăciune i se suî în gât, iar lacrămile îi umplură ochii:

Cum se poate!.. cum se poate!..

Uitase că trebuia să se îmbrace și rămase astfel căzută pe un scaun, — când intră Elena.

— Ce faci dragă?

— Ce să fac, plâng.

— De ce?

— De mila lumii.

Elena se uită lung la dânsa, mirată. După aceea zâmbi :

— Imbracă-te. Are să-ți treacă.

Anna se răstî la ea :

— Sunt geloasă, nu-i așa ?
 — Vorbește mai încet că te-aude lumea. Porția e dincolo.

— Da ? Singură ?

— Singură.

— Vezi dragă ? Ne înșală pe amândouă.

— Vrei să zici că o înșală pe ea de două ori. Anna rămase locului, încurcată. Apoi luă încet mâna soră-si :

— E așa de greu de trăit, Eleno!..

Elena înnălță din umeri, tristă :

— Trece tot.

Anna dete din cap, cu un zâmbet amar :

— Ce începe de vreme, trece. Ce începe târziu, nu mai are când să treacă.

— Totuș... trece. Imbracă-te.

Ea se sfârși de îmbrăcat și veni în salon.

Sosise deja toată lumea, Porția Comăneșteanu, Smaranda Dudescu, Urania Vucos și la urmă veniseră și domniile dela club, Generalul și Timoleon Vucos. Acesta eră un grec bogat și lăudăros, având casă de comerț la Odessa și la Marsilia, instalație la Paris, tren și lux ca puțini alții. Totdeauna corect, purtând monoclu, nerâzând niciodată, părea că vrea să fie demn de gloria unui străbun al său din care zicea că se coboară, Amiralul Miaoulis-Vocos, biruitorul lui Ibrahim-Pașa. Grecii adevărat nobili, familiile fanariote, se uitau la el de sus și pretindeau că eră o simplă potriveală de nume dar nici o legătură de rudenie între eroul grec și bancherul de astăzi. Și, înadevăr, cu tot monoclul lui, un aer de

plebeu îi sta întipărit pe figură, de corcitură de Kefalonit și de Slav *di basso-porto*, pe care bogăția și furlandiseala nu-l putuse schimba.

Nevastă-sa, rudă de departe cu generalul Villară, eră, din potrivă, fină, cu acel mod de a se îmbracă al femeilor cu adevărat elegante, care face ca fiecare lucru ce poartă pare la locul lui.

Smaranda Dudescu eră *Domniță* în toată puterea cuvântului, ușurică, darnică, bună româncă, ținând casă deschisă, masă întinsă, slugi prea multe, cai prea mulți, o binecuvântare cerească pentru boierii scăpătați, cari își găseau totdeauna tacâmul pus. Li eră dragă literatura și băieții tineri, mai cu seamă dacă erau militari.

Porția Comăneșteanu, fiica preotului din Transilvania și nevasta Căpitanului, eră produsul unei alte lumi, voinică și sănătoasă, totdeauna străină de intrigile celorlalți, dar acum mai mult ca oricând, prinsă de dragostea și creșterea copilului. Porția, sau Mia cum o numeau toți, trăia mai mult la țară, ocupându-se bărbătește de treburile moșiilor, de socru-său, de țărani și de toată lumea.

Elena Milescu eră văduva eroului dela Grivița, poetica și blajina făptură, ce rămăsese în lume stingheră, trăind înconjurată de amintirile războiului, vara, la Stănești, în malul Dunării, unde i se părea că e mai aproape de câmpiile Bulgariei, în pământul cărora dormeau osemintele celor morți; iarna, în casa din strada Batiștei, în mijlocul lucrurilor rămase dela Milescu. Cu părul aproape alb, cu sufletul iertător, ea eră pentru Comăneșteanu imagina frumu-

seții ideale, ceva care ar fi semănat cu mă-sa, dacă cineva putea să semene cu Sașa. El o cheama *Tanți*, cine știe de ce.

Toată lumea asta, strânsă la un loc, părea că nu pricepe bine ce vreau unii dela alții. La cei mai mulți le era foame. Timoleon Vucos avea slăbiciune de Anna și-i vorbiă aproape în păr, ușor înclinat către dânsa, pe când cozile fracului i se ridicau dela spate. Generalul, ca să mai însuflețească convorbirea, istorisiă Domniței și Uraniei Vucos, amorurile unui Vacmistru, care voia să-și taie beregata oridecâteori îl trădau amantele. Elena și Porția râdeau de departe.

Anna, cu ochii țintă la ușă, răspundeă într'aiuri vorbelor lui Timoleon Vucos, bătând ușor covorul cu vârful piciorului.

— Am fost la deschiderea Camerei, zicea acesta.

— Ca orișicine.

Timoleon Vucos se uita lung la dânsa :

— Dece, ca orișicine?

Anna se încurcă :

— Vream să zic: cu cine?

Iar în gândul ei: „unde o fi, de nu mai vine!?”

— Singur.

— Da ?

Celălalt o priviă nedomirit:

— Nu-i iertat să meargă cineva singur la deschiderea Camerei?

Pe Anna o apucă un răs nervos:

— Se înțelege că nu, când acel cineva e însurat.

Insfârșit, ușa se deschise și Căpitanul intră...

Fără a părea deloc grăbit și fără a-și cere iertare de întârziere, el sărută mâna Annei în cea mai desăvârșită liniște, și numai când nevastă-sa îi spuse că erau aproape 8 și jumătate, se uită la ceasornic și explică Annei că lucrase până atunci. Dânsa îl fixă, cu ochii galeși :

— Ești sigur?

— Cum să nu fiu sigur !..

Generalul, care prinse în fugă vorbele lor, glumea cu înțelesuri :

— Asigur'o, neiculiță, c'ai fost la regiment, sau dacă ai fost în altă parte, că n'ai fost cu mine.

— Am fost la regiment.

— Insfârșit, bine c'ai venit ! Poate de-acuma să se mai descrețească fruntea cucoanelor.

Apoi, scurt cum eră și cu picioarele sucite, luă pe Comăneșteanu de mijloc și-l duse înaintea lui Timoleon.

— Iacă așa armată avem noi, onorabile. Îți place ?

Timoleon Vucos se înclină, ironic. Generalul urmă :

— Și dacă nu-ți place dumitale, las'-că-i place cucoanei.

Anna vrea să facă pe supărata :

— Iorgule, spui prostii !..

— Lasă, dragă, că doar toate sunteți amorezate lulea... Și dumneata și nevastă-sa, și Domnița Smandra, și nepoata... Până și cumnata Elena !.. Până și eu, bre !..

— Halal de noi !

— E o molimă. Par'că toți am fi despicați din el, vorba lui Aristofan.

Feciorul pofti la masă.

Minunata eleganță a sălii de mâncare părea că îndreptează gândurile, le ascute și le rafinează. După prima sorbitură de vin, sângele se urcă ușor în obrazul doamnelor. Generalul, mucalit, spunea lucruri pipărate, mânca din fugă, săruta mâna vecinelor, tușea, râdea, punând însuflețire în toată lumea. Domnița Smaranda vrea să știe ce eră cu despicătura lui Aristofan.

— Să ți-o spuie nevasta, Domnițo, că ea mă învață drăcii deastea.

— Eu!? Nici n'am visat!

— Apoi da, că eu mi-am petrecut tinerețea cu Platon.

— Spune-o dumneta, mon Général.

— Prea bine, o spun eu. Ce este amorul, Domnițo?

Domnița Smaranda umblă cu ochii fugari pe masă, zâmbind.

— Înțeleg. Vrei să zici că ai oarecum cunoștința sa personală, dar că nu te înlesnești la definiții. Așa este. Ei bine, doamnele mele, iată ce este amorul...

Ridică din sprâncene, uitându-se înaintea ochilor și zâmbi :

— ... cel puțin după Aristofan : în vremea de demult, pe când oamenii erau puternici ca zeii, persoana lor eră un trunchiu rotund, pe care sta un cap cu două fețe, iar trunchiul sta pe patru picioare și aveà patru brațe. Umblau drept ca și astăzi, în partea în care voiau, iar dacă se puneau să alerge, se duceau de-a roata, sprijiniți pe cele patru perechi

de mâni și picioare. Pe atunci, sexurile erau trei: bărbatul, fiu al soarelui ; femeia, fiică a pământului și bărbatul-femeie, produs al lunii, care ea însăși este produs al soarelui și al pământului. Deaceia și erau oamenii pe atunci rotunzi și alergau de-a roata, pentrucă așa le erau părinții. Și fiind ei voynici și deștepți, se resvrătiră în contra zeilor și deteră să ia cerul cu asalt. Atunci Joe se adună la sfat cu ceilalți zei, și, după matură chibzuire hotărî el așa: „ca să-i învâț minte, o să-i tai în două; astfel, au să fie mai slabi, dar mai numeroși, prin urmare, o să avem mai mulți adoratori. O să-i las să umble în picioare, ca și astăzi, dar numai pe două picioare. Iar dacă și așa vor fi obraznici și mă vor supără, o să-i mai despic încă odată, așa ca să rămână fiecare om numai pe câte un picior, și să umble sărind“. Și grăind astfel, luă barda și se puse să despic pe oameni în două. Pe care cum îl despică, îl da pe mâna lui Apollo, poruncindu-i să-i sucească obrazul pe partea tăieturii, ca să se vadă în ce hal este, și să se poarte pe viitor mai bine. Apollo sucià obrazul înăuntru, trăgeà pieile depe corp și acoperià rana, și, astfel dichisiți, le dedeà drumul... Ei bine, doamnele mele, fiecare jumătate, astfel chibzuită, de îndată ce ieșià din mâna lui Apollo, n'aveà alt gând decât de a alergà după ljumătatea cealaltă și a se reintegrà într'un singur trup, cum zice și la Evangelhelie. Și iată prin urmare ce este amorul.

Prințesa Smaranda făcèa un chef nespus, râzând din toate cărnurile persoanei dumisale, pe când Ti-

moleon se îngânfă de geniul grecesc, vorbind prost românește.

— Este u cumbinacie, frate, demna di Aristofanis.

În vremea asta, Anna zicea lui Comăneșteanu printre dinți :

— N'ai fost la cazarmă.

El nu prea o auzià, prins de povestea Generalului :

— Ai zis ceva?

— Am zis că ești un infam.

Căpitanul râdea :

— Ce bine trebuie să fi fost pe vremea aceea, mai cu seamă pentru fiii lunei.

— Unde-ai fost?

— La cazarmă.

— Nu-i adevărat.

El se uită la dânsa :

— Dacă am trăi pe vremea când oamenii nu erau încă despicați în două, ai fi putut să dai o roată până la mine, ca să te asiguri..

— Faci și descoperiri etimologice.

— Nu 'nțeleg.

— „A da o roată“ sau „a da o raită“, tot una.

— Foarte bine.

Anna se miră ea singură de libertatea ei sufletească. Ardea de nerăbdarea de a ști unde fusese, și totuș făcea joc de cuvinte.

— Ai primit scrisoarea?

— Negreșit.

Ar fi voit să nu-l întrebe deadreptul de scrisoare, dar frica de a-și prelungi neliniștea o făcea să nu mai înconjure.

Prințesa Smaranda, hipnotizată de Aristofan, se uită înaintea ochilor și bufneă de râs. Eră grasă și rotundă ca un sturz, cu părul roșcovan, cu gâtul fără cute, strâns într'o colană de peruzele, ce aduceau cu ochii ei; mâncă bine, gustând din lucrurile bune cu un fel de conștiință depravată a plăcerii.

— Ei, mon Général, și va să zică cum explici dumneata că noi suntem toate înamorate de Comăneșteanu?.....

— Cum să explic?... Se vede că pe el Joe l-a despicat în 14 bucăți.

— Și-au mai sărit și așchii.

Generalul râdea cu chef :

— Ba bine că nu. Și încă multe, prințeso.

— Noroc că Porția nu crede nimic din toate astea, zise tot Smaranda Dudescu, cu glas blajin.

— Porția e fată cuminte : două porții de înțelepciune și una de femeie.

Porția se uita la dâșii, zâmbind. Deși trăia în lumea asta de mai mult timp, nu ajungea să se deprindă cu viața lor, ființe pline de contraziceri, mai vițioase în vorbe decât în fapte, elegante, ușurele, pasionate, însuflețite de un singur gând statornic, acela de a nu se plictisi. *Plictiseala* și *stenahoria* erau adevărații dușmani ai societății aceștia. Deaceea Porția simția mila pe care o insufflă oamenilor sănătoși vederea bolnavilor, mila și câte odată temerea de a-i vedea făcând nebunii, ca să se scape de boala de care nu se puteau vindeca.

Anna și Elena i se păreau rătăcite ca și dânsa în lumea asta însetată de nimicuri. Anna mai cu seamă

o neliniștia. Invățată a avea pentru ea respect și admirare, Porția nu înțelegea ce se petrece cu firea aceea semeță și hotărîtă. Și, cum se întâmplă de multe ori sufletelor cinstate, ea se întrebă dacă nu care cumva eră dânsa cauza răului.

Când însă, plecând, închidea ușa trăsurii și se simția alături de bărbatu-său, strâns lipită de el, nimic nu o mai turburà. Tinerețea își lua stăpânirea sa, iar Porția credea că toată lumea trebuià să fie fericită. Ea se uità lung, pe geamul trăsurii, fără a înțelege rostul celor de pe strade, ce păreau că se luptă cu frigul și cu nevoile. Un colț de cer albit de lumina lunii, deschidea porțița depărtării.....

III.

Generalul ieșià dela club, furios în contra lui Timoleon Vucos, care, la *bridge*, într'un *sans atout*, jucase *singleton*.

Nu-i intrà în cap cum se poate să facă cineva asemenea gogomănie, și apoi să vrea să o și susție. Opria pe Comăneșteanu:

— Nu, că cică așa se joacă la Paris. Da hai marș cu Parisul tău, grece! Una și cu una două: la *sans atout*, să ieși dela coloarea cea mai lungă.

— Dar dacă n'ai nici o coloare lungă?

— Atunci să te duci să te'nneci.

Și tot el râdeà pe îndesatele, oprind iar pe Comăneșteanu:

— Vrei să mă crezi pe mine?... Românul-i al dracului, domnule. A înțeleș el că la *sans atout* nu merge cu mofturi: or ai coloare lungă, or te dai pe gârlă.

Și iar râdeà, ascultându-și cuvântul, ce i se părea de spirit. Această ușoară ramolisire ascundea un terțip: Berta dădeà în curând un concert, și deci generalul aveà nevoie de public și de reclamă. El se

gândiã că dacã ar pune pe Çomãneşteanu de partea Bertei, ar astupã mai întâi gura Annei şi i-ar câştigã un sprijin puternic:

— Ce faci tu, Alecule ?

— Vizite, domnule general.

— Iar vizite, neiculiþã!... Bine cã nu ți se acrește.

— Trebuie sã mã duc la prinþesã.

— Sã te duci, cã-i fatã bunã. Numai, știi dumneta, cu mãsurã...

— Și la Urania Vucos.

Generalul se oprì locului, uitându-se la el pe sub sprâncene:

— Mã, lasã nepoata în pace !...

Comãneşteanu începù a râde. Generalul îl apucã de braț, foarte serios :

— Lucru subțire. Toți dinții sunt ai ei, iar dacã o fi și o fi, mustãcioara aia ce-i pãrpãlește gurița, s'o sãruți odatã și pentru mine... Rude, mon cher...

— Da cine se gândește la așã ceva, domnule general !...

— Hai marș, mã!...

— Zãu, domnule general.

— Marș am zis!...

Comãneşteanu ridicã din umeri, rãzând. Celãlalt iar îl oprì:

la ascultã, vrei sã-mi faci o plãcere?

— Bucuros.

— Sã mergi cu mine.

Merg. Numai sã-mi lãsați zece minute sã trec pela doamna Vucos, cã se supãrã nevasta.

Generalul, de-astãdatã, se oprì de tot locului, poc-

nindu-se cu palmele peste genunchi și râzând, îndoit de mijloc:

— Se supără... nevastă-ta... dacă nu te-i duce... la Urania... Ei, asta-mi place!

Comăneșteanu râdea și el de râsul celuiilalt:

— Desigur.

Generalul se lovià și mai tare peste genunchi și râdea și mai mult:

— Ei, nu, Alecule, ești clasic frate!...

Și iar icnea de râs:

— Se supără... Porția...

— Desigur. Porția mi-a zis să trec pe-acolo să las cărți.

— Mare pehlivan ești, mă Alecule.

— De ce, domnule general?

— Dar, înfârșit, te iau eu pe răspunderea mea. Foarte bine.

Se urcară într'o trăsură și porniră amândoi către dealul Mitropoliei.

— Am să te fac s'ascuți muzică cerească.

— Cu plăcere.

— Da nu așa, giamparale de-ale noastre naționale. Muzică, bre. Ba tu Chopin, ba tu studii tot clasice, ba mazurca aia grozava, de... Djaburov ăla, cum îl chiamă... Și nu-ți mai spun, când cântă din gură!...

Birja se oprî în fața unei case curățele de sub dealul Mitropoliei. Încă de afară se auzià pianul și vioara. Berta cântă cu profesorul ei care făcuse zile amare generalului, la început, iar acum devenise un fel de membru al familiei. Profesorul și generalul se îngăduiau pe tăcutele, se ajutau unul pe altul în paza

Bertei, „că doar femeia, domnule, e ca lumina ochiului: ți-e scumpă, dar fuge după toate alea“, zicea generalul colegului său neamț, care, deși nu prindea bine înțelesul vorbelor, pricepea din instinct gândul generalului.

Berta era așezată la piano, pe un scaunel fără răzemătoare, prin urmare cu mijlocul și cu umerii liberi. La intrarea celor doi bărbați, dânsa nu se opri, ci numai le zâmbi, înviorându-și cântecul și obrajii, până într'atât, încât neamțul, ostenit și scandalizat, se opri în mijlocul bucății, își luă pălăria și plecă.

Berta nici nu se uită la el, iar după ce violonistul ieși, dânsa răsuflă din greu, se învârti într'un picior, șueră și pocni din palme, par'că ar fi scăpat de o mare pedeapsă.

Generalul îi prezentă pe Comăneșteanu, râzând și căutând s'o liniștească:

— Ei, ce i s'a năzărit?!

— Neamț prost!... zise Berta râzând și strângând pe Comăneșteanu de mână. Și eu sunt germană de origine, dar nu trăesc așa, par'că aş fi înghițit un baston...

— O trestie... zise generalul galant.

Berta se poticni într'un compliment:

Sunt cam voluminoasă pentru o trestie...

De zahăr...

Ea se uită o clipă în ochii lui și cu o lumină ironică îi zise în fugă:

— De sare...

Generalul părea fericit că o întâmplare neașteptată puneă pe Berta într'o stare sufletească isteță. In fond

însă erà plictisit de fuga violonistului. Deaceea, luă pe Berta la o parte, îi șopti, o bătù pe umeri și o convînse că trebuiau să se împace și că el urmă să se ducă după neamț să-l aducă înapoi :

— Mă întorc numaidecât. Cântă lui Comăneșteanu mazurca lui Djaburov, că-i place grozav.

Èși, bătând din pinteni și rîzând.

Berta se uită după el, zâmbind, cu capul plecat pe o parte. Apoi se întoarse către Comăneșteanu, se mlădia pe partea cealaltă și îi zise, iarăș rîzând:

— Vă plac asemenea lucruri?...

Și, fără a așteptà răspuns, se așeză din nou la piano, cu bustul drept și coapsele pline, cu brațele strânse la loc ca două aripi.

Doriți să vă cânt din piano sau din gură?

Cum voiți. Mi se pare că în toate felurile e frumos.

Ea se înclină iar pe o parte și prinse a cânta din gură.

Zburară câteva acorduri. Fugeau mâinile pe clapele albe, ca două pasări ce se gonesc. Glasul, tânăr, aveà farmecul misterios al emoțiunii adevărate, ce deșteaptă în toate sufletele înțelegerea durerii omenesti.

Berta părea că intră în gândurile celor doi poeți ce-și uniseră versurile și muzica pentru a suferi împreună. Ea, cântând, se îndemnà să sufere și dânsa, se înălță în avântul generos al frazelor muzicale, se aprindeà, vibrà cu pianul, tremură cu propria ei voce, iar înțelesul obișnuit al cuvintelor părea a se transpune într'o înțelegere nouă, largă și dureroasă. Èrà

vorba de luna Mai, ce topește zăpada din munți, descoperind frunțile ghiocelor, chemând înapoi cântăreții codrului, pasărilor duse,—și mai erà vorba de tinerețea omului, pe care nimeni n'o mai întoarce înapoi, odată ce s'a dus. Când glasul rostià:

Și pasărea dusă se 'ntoarce-înapoi
 Dar omul când pleacă,
 Or cât timp să treacă,
 El nu mai revine în lume la noi,

erà jale curată, iar Comăneșteanu, care ascultà la început cu temerea binevoitoare a publicului cinstit, se simțì acum luat de apă, dus departe, pe-o gură de rai, unde tinerețea n'are nevoie să se mai întoarcă fiindcă nu pleacă niciodată. Berta repetà: „oricât timp să treacă, oricât timp să treacă, el nu mai revine în lume la noi“, cu o sfâșiere ce turburà simțirea și aduceà lacrămile în ochi. Și, în adevăr, când se oprì, erà ea însăși atât de mișcată, încât plângea.

Comăneșteanu sărì dela locul lui, îi apucă mâinile și i le sărută, respectuos, ca în cel mai autentic salon în care ar fi cântat o doamnă din societate.

Berta râdeà printre lacrimi, lăsându-și mâna în ale lui, cu osteneala plină de voluptate a femeiei ce a suferit și se simte înțeleasă și compătimită.

Tocmai atunci ușa se deschise. Violonistul, palid, cu părul vâlvoi, întră prelung, se oprì locului, ca la teatru, și cu mâna întinsă către Berta:

— Iar comedia lacrărilor?!... îi zise. Iar histrismul muieresc, transpus în muzică?!...

Apoi, întorcându-se către Comăneșteanu:

— Să mă iertați, domnule căpitan, — nu știți ce femeie e asta!... Are să vă 'nșele și pe D-voastră, cum m'a înșelat pe mine, și pe general, și pe tată-său, și muzica, și lumina ce o luminează... Poate că aveți mamă sau familie, și e păcat!

Berta se făcuse albă ca hârtia. Mânia și indignarea îi încordaseră mușchii obrazului, ca la o mască de teatru antic:

— Ieși afară, mizerabile! rosti ea îndesat, făcând un pas către dânsul.

Violonistul sta să se avânte către ea, când Comăneșteanu îl apucă de braț, îl zguduî bine, apoi îl duse până la ușă și-i făcù vânt afară :

— Ieși!...

Rămași amândoi, se uitară unul la altul. Berta nu mai semănă cu femeia din nainte. Un simțimânt rănit, de demnitate, de ciudă și de ură, o înălță. Ea întinse mâna lui Comăneșteanu :

— Imi pare rău, domnule căpitan, că fără voia mea ați luat parte la o scenă penibilă. Vă sunt foarte recunoscătoare... Mai mult: vă datorez un moment de ridicare sufletească în sfera curată a artei. Dacă aș putea cânta așa la concert!... In toate cazurile, la revedere...

Cu alte cuvinte îl poftiă să se ducă. Cămăneșteanu ieși, înțelegând că asta erà singura dezlegare cuviincioasă a încurcăturii.

Dar se părea că lucrurile trebuiau să meargă mai departe.

A doua zi, Comăneșteanu primi vizita a doi necunoscuți care veneau în numele d-lui Hermann să-i

ceară socoteală de insultă adusă brațului clientului lor. Incurcătura începea să devie umoristică. Să se bată cu d-l Herman Buffni, profesor de vioară!... Ce haz eră să mai facă generalul!

Cu toate astea, generalul nu trebuia pus în curent cu întorsătura pe care o luau lucrurile, pentru multe cuvinte, dintre cari, cel d'întâi, ca să nu afle Anna. Deaceea, se duse numaidecât la Regiment, își alese doi martori, cărora le dete însărcinarea de a primi duelul, cu orice condițiuni, numai să se hotărască repede întâlnirea și să nu se vorbiască degeaba.

A treia zi se găsiă pe teren, față în față cu profesorul Bertei.

Uitându-se în fugă la neamț, Comăneșteanu se gândiă că psihologia cea mai grea este aceea a faptelor nelogice. Dar oare este ceva nelogic în lumea faptelor?

Și, fiindcă se băteau cu pistolul, trase neapărat în sus. Glonțul violonistului îi flueră pela ureche. Instinctiv, a doua oară trase de-a binele. Glonțul atinse, pieziș, pulpa violonistului.

Comăneșteanu, mâhnit, se duse la adversarul său cu mâna întinsă și îi ceru iertare.

Violonistul zâmbiă :

Va sunt recunoscător că nu m'ați lovit în mână...

Aveți dureri?

Deloc.

Imi dați voie să viu să vă văd...

Cu cea mai vie recunoștință.

După ce se despărțiră, Comăneșteanu se duse acasă trist. Ii părea rău că nu trăsesese și a doua oară în

vânt. De ce rănise pe bietul neamț, pe care nu-l cunoscuse până atunci? Nu sunt nerozi oamenii și alcătuirea vieții lor?

Ca totdeauna când se simția vinovat, nedrept, lipsit, de generozitate, îi venia să se ducă la Comănești să se apropie de maică-sa, care murise cu acelaș cuvânt pe buze: „să nu atingi pe nimeni, să fii drept și generos“. Dar nu putea plecă. Nu numai nu putea plecă, dar încă trebuia să pară acelaș, să facă vizite, să fie fericit, fiindcă era „copilul răsfățat al soartei“.

Afară începuse să ningă. Se duse la grajd să vadă caii. Puse să scoată sania; se supără pe slugă; se umplu de zăpadă. De sus dela o fereastră, băiatul îi făcea semne să vie la dânsul.

Se sui din nou sus, sărută copilul, glumi cu Mia, se mai învârti fără rost, până ce se îmbracă și iarăși ieși.

Unde se ducea?

Iși aduse aminte de vizita pe care trebuia să o facă Uraniei Vucos.

Deși era încă de vreme, ea îl primi.

Intr'un salonaș, plin de flori, de cutii de argint, de pernițe împoponate, Comăneșteanu așteptă câteva minute, cu fruntea lipită de geam, uitându-se lung înainte.

Urania veni, sunând din brățări și foșnind din rochii:

- Căpitane, am auzit că te chiamă Cinel-Cinel.
- Cine mă chiamă Cinel-Cinel plătește amendă.
- La cutia milelor?;

— La cutia milei... de mine.

— Gata. Cât trebuie să vărs?

— O sărutare.

Urania făcù o comică strâmbătură din nas, par'că i-ar fi mirosit a amoniac:

— Dată sau primită?

— Ca să fie întreagă, urmează să fie și dată și primită.

— Atunci nu mai întrebuițez cuvântul.

— Pentru viitor. Dar pentru trecut?...

Ea se uită la dânsul cu o ușoară umbră de melancolie.

— Vrei să o socotesc ca o adevărată amendă?

— Or cum o fi.

Ea se uită din nou la el, nedomirită și tristă. Apoi se plecă ușor spre dânsul, dându-i părul să i-l sărute:

— Iată,—fără consimțământul meu.

Tânărul se oprì. Èră atât de enervat, încât actul acesta de supunere gentilă îl făcù să-i dea lacrămile. Îi luă mâna și i-o sărută:

— Nici cu consimțământ, nici fără consimțământ. Și iartă-mă, că nu știu ce fac.

Urania îi arată un fotoliu:

— Șezi, te rog, și spune-mi ce ai. Ești nenorocit.

— Nu. Sunt enervat.

Ea dete din cap, necrezătoare:

— Aprinde o țigară. Fum... de multe feluri. În toate cazurile, ești interesant... Pentrucă ai tot, ca să fii fericit, și nu ești fericit. Sau cel puțin nu pari...

— Nimeni nu este totdeauna fericit.

Ea se gândi un moment:

— Așa este.

După aceea, urmă zâmbind:

— Cu toate astea, ai ceva. Imi dai voie, mie, care, după cum spune unchiul, sunt o așchie din dumneta, să mă interesez de starea d-tale sufletească...

Apoi se apropia cu scaunul de el:

— Spune-mi ce ai?

— N'am nimic.

— Nu cred.

— Sau ceea ce am nu se poate tămădui.

— Dece?

— Fiindcă mai întâi nu se poate cunoaște bine. Dumneta nu ești niciodată nedreaptă? nu te simți, fără să vrei, cauza suferinței altora? nu te mârnește sufletul D-tale însu-ți, care câteodată este lacom și foarte adesea nelogic?...

— Al meu, nu.

— Atunci ești fericită.

— Asta e altceva.

— In toate cazurile ești liniștită. In mine e contradicerea ciudată, că sunt în mod pozitiv și real fericit, și sunt idealmente nenorocit.

Urania se apropiase atât de mult de tânăr, încât acesta miroșià parfumul părului ei, care aduceà a mâr-găritărel, cu o adiere de personalitate omenească vie, ce pare câteodată înfăptuirea cea mai deplină a poeziei.

El se dete ușor la o parte și se uită în ochii ei:

— Iată, bunăoară, și-acum: doream cinstit să nu-ți ies din voie, și n'am putut.

— Cum?

— Mi-am luat amenda pe cale de furtişag.

Ea dete din cap:

— Faptul nu-i bine caracterizat.

El o prinse de gât și o sărută cu putere. Dânsa sări în picioare:

— Asta e furt cu efracțiune!

După aceea privindu-l cu seriozitate:

— Numai ești cuminte. Du-te, ca să putem rămâne prieteni.

— Mă duc.

Îi luă mâna și i-o sărută:

— E o infinită delicatețe într'o sărutare. Eu ți-am displăcut. Am fost violent, și-mi pare rău...

— Dacă te duci, uit și te iert.

Ochii ei păreau înnecați în visuri. Umbrele genelor lungeau margina expresivă a personalității îndurate. Mâna îi tremură.

Comăneșteanu se plecă spre dânsa.

— Ești o așa de curată expresie a poeziei, încât mă tem să mai insist, ca să nu turbur lumina lăuntrică. Dar acum înțelegi ce vrea să zică a fi fericit și idealmente nenorocit...

— Da, roști ea încet. Asta ai vrut să dovedești?

— N'am vrut să dovedesc nimic. Ce se poate dovedi din mișcările ascunse ale sufletului?...

— Așa este.

Urania zâmbi, recăpătându-și libertatea cugetului:

— Prin urmare pot să-ți zic Cinel-Cinel...

— Poți. Dar de ce „prin urmare“?

— Fiindcă am plătit amenda.

— A fost o execuție silită.

Ea dete din cap cu înțelesuri, îndrumându-l spre ușa:

— La revedere. Nu uită, când ești nenorocit, că poți veni să plângi la mine... La revedere.

IV.

Pe masa lui dela Regiment erau două scrisori ale Annei, una *urgentă*, alta *ff. urgentă*.

„Mi se spune că te-ai bătut în duel. Doresc să te văd numaidecât. Am fost la d-ta acasă. Nimeni nu știă nimic. Dacă nu poți veni, scrie-mi un cuvânt, spune-mi că nu ești rănit“.

A doua scrisoare:

„Aflu că ești eroul unei drame mișcătoare. Sângele nobil nu minte. Ai luat apărarea unei femei insultate, și prin urmare ți-ai făcut datoria de cavalier.

„Inima mea nu poate decât să se bucure, iar strămoșii dumitale tresar în morminte de mândrie.

„Ai rănit pe un nefericit, care își câștigă pâinea cu brațele; l-ai rănit după ce l-ai batjocorit. Eu mă întreb câteodată ce trebuie să fie lumea cealaltă, dacă d-ta ești așa de jos!... În cine să mai cred? Cum să te mai văd, dacă te-ai coborât pânăla treapta cea mai din urmă?

„Orcât de mizerabilă e viața, ea are totuș o li-cărare de ideal, către care tind cei ce nu sunt cu

desăvârșire stricați. De ce uiți cine ești? Ți-am deschis inima întregă, ți-am spus că mă faci să sufer nu numai cu iubirea mea de femeie, dar în toate visurile și aspirațiile mele omenești, în onoarea și demnitatea vieții.

„Altceva nu pot să-ți spun“.

Comăneșteanu aprinse un chibrit, iar la flacăra lui anină colțul scrisorilor Annei, care arseră până sus, răsucindu-se ca de durere.

Eră nedreaptă și violentă.

El își căută de treabă. Sbuciumările sentimentale fac pe oameni să se întoarcă cu plăcere la ocupațiile lor zilnice și să găsească în ele pace. Un miros de mărgăritare îi adiiă prin minte și cu dânsul parfumul părului ce sărutase. În adevăr, firea omenească e infamă !...

Ieși dela cazarmă și se duse să vadă pe rănit.

Acî, spre marea lui mirare, găsi pe general și pe Berta.

Violonistul locuia în două odăițe joase în fundul unei curți, unde putea cânta toată ziua, din piano sau din vioară, fără a deșteptă protestările nimănui. Acum avea puține friguri. Generalul și Berta umblau în vârful picioarelor, serioși și preocupați, par'că un frate sau un copil al lor ar fi fost bolnav.

Când intră Comăneșteanu la violonist, figura acestuia se luminează ca de o bucurie lăuntrică. El se ridică pe un cot, zâmbi și întinse mâna tânărului, rugând pe ceilalți să-i lase singuri.

— A trecut și asta, d-le căpitan.

— Și va trece și rana, iubite d-le Hermann.

Violonistul îi luase mâna și i-o ținea într'ale lui.

— Vă sunt recunoscător că ați primit a vă bate cu mine.

— Ce fel de vorbă!...

— Mă rog, eu știu. Nu eră caz de duel. Dar eu sufeream atât de mult, mă simțiam atât de ridicol și de nefericit, încât dacă n'ați fi primit a vă bate m'aș fi împușcat.

Comăneșteanu dete din cap, în semn de protestare. Violonistul urmă:

— Așa este. Femeia asta nu e atât de vinovată cât pare, eu nu sunt atât de prost cât m'arăt, și cu toate astea ne chinuim amândoi.

După aceea adăogă, dând trist din cap:

— Eu o iubesc, fiindcă are temperament; e iute și nedreaptă, dar pentru muzică e ca lemnul dela o vioară veche: vibrează. Iar dânsa nu mă poate iubi, fiindcă eu sunt un biet neamț, ce e drept cu oarecare bun simț și cu suflet, dar fără talent, urît și nesuferit. Ah, domnule căpitan!... Ce bine e să fii tânăr și frumos!..

— Dumneata ești tânăr...

— Tânăr, nu mai sunt, iar frumos, n'am fost nici-odată.

Apoi se uită în podele, lung:

— Femeile iubesc pe oamenii tineri, fiindcă iubesc puterea creatoare. Iar eu nu am nici asta. Am scris vrafuri întregi de muzică. Nu-i nimic de ele... Și cu toate astea, domnule căpitan, simt frumosul în toate lămuririle lui, știu cum ar trebui să fie bine ceeace e rău, înțeleg lumea și aspirațiile ei, mi-e milă de

ea că suferă, — și totuș nu pot îndreptă nimic din ceace e urît sau nedrept, fiindcă nu e în mine nici o scânteie creatoare. Sunt spirit critic, domnule căpitan, cu alte cuvinte nenorocit! Vedeți pe Berta. E o biată ființă banală. Când carnea albă depe dânsa se va zbârci, va rămâne oase și noroi, cum zice Leopardi. Și, cu toate astea, în sufletul acesta mărginit vibrează câteodată ceva atât de personal și de nou încât eu rămân uimit: e scânteia creatoare!

Comăneșteanu se uită la el mirat:

— Cunoști pe Leopardi?

— Cine din gloata noastră nu cunoaște pe Leopardi? Nici acesta nu eră creator, dar eră așa de adânc nenorocit, încât din nefericirea lui a izbucnit, ca dintr'un vulcan, lava durerii.... Pietre prețioase, domnule căpitan.

Își trecu mâna pe fruntea caldă:

— De câte ori nu mă gândesc eu la Leopardi și Aspasia lui, și apoi la mine cu Berta mea...

Comăneșteanu, intrat în sufletul acesta necăjit, se simți mic și vinovat. Violonistul interpretă oarecum, pe Anna. Dela Anna, gândul lui sări la general. Cu nedomirire și părere de rău se uită în ochii violonistului, par'că ar fi dorit să afle cum stau lucrurile despre partea asta. Nimic. Tocmai în momentul plecării, rănitul părù mai neliniștit, chemă pe Comăneșteanu mai aproape și îi zise:

— Am sa vă fac o mărturisire și să vă cer iertare de o greșeală... Alaltăeri am pus pe cineva de a scris o scrisoare anonimă d-lui general... E o infamie!.....

Apoi căzù pe perne, ținând mâna lui Comăneșteanu cu amândouă mâinile lui:

E o infamie, domnule căpitan. Vă urez însă să nu fiți nici odată gelos. Sentimentul cel mai desguștător, care înjosește pe om.

— Liniștește-te, d-le Herman, generalul nu crede, fiindcă nu-i adevărat.

— Dealtminteri, am să îndreptez tot eu lucrurile, am să spun d-lui general adevărul.

Când ieși dela violonist, nu mai găsi decât pe general, care așteptă cu nerăbdare impresiile lui Comăneșteanu. Berta plecase.

Generalul Villarà păreà a înțelege lumea mai înțelepțește decât toți, nejudicând pe nimeni, rânând de mulți, fiindu-i milă de mai mulți încă. El își înșelă nevasta, pe el îl înșelă Berta, pe Berta o înșelau probabil alții: goana oamenilor după fericire, cu o vorbă, ce-i rămăsese lui din citania unei cărți: „nimeni nu zice momentului trecător: oprește-te, ești frumos“.

Intrebă pe Comăneșteanu de starea violonistului, nerăbdător de a auzi o vorbă bună. Ii erà milă de neamț și totodată îi păreà rău că risipește, sub formă de milă, o părticică de energie sufletească pentru o prostie.

Cu toate astea nu se depărtà dela căpătâiul rânitului, decât numai când se întorceà Berta. Dar Berta trebuia să se întoarcă neapărat la ora clubului, fiindcă altfel, cu tot altruismul lui, plecà.

Când ieși Comăneșteanu, ningeà din temeiu. Fulgi enormi de zăpadă se vânturau prin aer, vârîndu-se

prin toate ungherele. Din fundul curții unde locuia violonistul, până în stradă, nu se vede decât o pânză mișcătoare de fire albe. Când să pună piciorul în scara trăsurii, Comăneșteanu dete cu ochii de Berta, care bătea zăpada pe loc. Ea îi trecu pe dinainte, zâmbind, și sări în trăsură.

— Nu-i pentru cine se gătește, ci pentru cine se nemerește.

El se uită la dânsa nedomerit. Berta râdea.

— Poftiți, poftiți. Vă ofer un loc.

După ce Comăneșteanu se urcă în trăsură, dânsa deveni serioasă:

— Doream să vă văd, ca să vă arăt o scrisoare anonimă pe care a primit-o generalul. Dacă nu sunt indiscretă, vă rog să mă conduceți acasă.

— Cu cea mai mare plăcere.

Berta se înfășură în blană până peste ochi și nu mai zise nimic. Tremurà. Căpitanul o acoperi peste picioare, supunând învelitoarea prin toate colțurile pe unde putea pătrunde frigul, cu felul de preocupare și de îngrijire caracteristic unor bărbați bine crescuți, ce atât de mult place femeilor și explică succesele oamenilor mediocri.

În frigul din trăsură, ei își simțeau corpurile calde, și par'că o vinovată apropiere sufletească se statornicia între dânsii.

De îndată ce ajunseră acasă, Berta se făcù nevăzută câteva minute. Când veni, părea serioasă și gravă. Dete scrisoarea lui Comăneșteanu și așteptă. Dânsul i-o înapoiă fără a o ceti.

— E de prisos s'o citesc: toate scrisorile anonime sunt la fel.

— Bine, dar știți ce spune într'ânsa?

— Imi închipuesc, de vreme ce mi-o arătați.

— Că sunteți amantul meu.

— Imi pare rău că nu e adevărat.

Ea privi înaintea ochilor, pe gânduri:

— Lucrul cel mai ușor, domnule căpitan. Nu vreau să mă dau drept ceace nu sunt.

El o apucă de mână și o sili să șează lângă el, pe canapea. Berta șezù, deadreptul pe brațele lui luându-l de gât:

— A fi amantul meu e lucrul cel mai ușor din lume... Ești tânăr și frumos. Imi placi. Și cu toate astea....

Tremură și se strângea de el:

— Speram să te pot iubi. Am simțit zilele trecute, când ai venit la mine, ceva nou, atât de dulce, încât poezia și muzica din cântec se coloraseră de poezia sufletului meu.

Răsuflă adânc, dând din cap cu disperare:

Ah, domnule căpitan, ce greu e a iubi!..

El o sărută volnicește:

Nu gălesc.

Berta încercă să râdă, simțind că el nu răspundeă vibrărilor ei sufletești și că n'o înțelegeă. Sări depe brațele lui, și rămase în picioare, dând din cap, lung. După aceea, încet, se așeză pe scaunul dela piano.

Comăneșteanu pricepea că în minutul acela Berta eră în puterea unei simțiri înălțătoare. Pornirile lui, de tânără voluptate, păreau a alunecă pe fața lucie

a unui suflet străin. Pianul și muzica se înfățișau pentru amândoi ca o punte de scăpare. El se apropiă de dânsa:

— Iți mai aduci aminte de bucata din zilele trecute?

Ea dete din cap, pe când mânilor alergau pe clavier. Cântă, oarecum pe socoteala ei, par'că ar fi fost singură:

Iți aduci aminte, iți aduci aminte
 Când veneai la mine, vara, pe 'nserat,
 Și în umbra porții, schimb de jurăminte
 Se urmau pe zborul unui sărutat?

Comăneșteanu și de astă dată se simți prins de farmecul cu care cântă Berta. În cele trei cuvinte „Iți aduci aminte“ porni par'că de departe toată părerea de rău a celor ce nu mai trăesc decât din amintiri. „Iți aduci aminte când veneai la mine, vara pe 'nserat?“. Deodată idila luă forme. Par'că, în adevăr, se vede un tânăr coborînd la vale, către porțița cu streășină, în umbra căreia așteptă fata, singurică.

Comăneșteanu întinse brațele în jurul coapselor Bertei și se lipi cu capul de umărul ei. Ea cântă, repetând aceleași vorbe, plecându-se către el, tremurând de emoțiune: „Iți aduci aminte când veneai la mine, vara, pe 'nserat, și în umbra porții, schimb de jurăminte se urmau pe zborul unui sărutat?“ Ea se lipi cu obrazul de obrazul lui, se întrerupe, uitându-se lung în ochii lui, cum te-ai uita pe o feastră, departe, în fundul orizontului.

Când se opri, se întoarse către el, îi puse amândouă brațele pe umăr, își rezemă fruntea de propriile ei brațe și rămase astfel nemișcată. După câteva minute se sculă, puse pe Comăneșteanu să șeadă ca mai înainte pe canapea și se aruncă în brațele lui, făcându-se mititică, luându-l de gât, vorbindu-i într'aiuri :

— Înțelegi ceva? simți cât e de dulce a iubi?... câtă poezie se ascunde în sufletele noastre?... Nu-i așa că par'că îți aduci aminte că veneai la mine, vara, pe 'nserat? Eu par'că sunt sigură că te-am așteptat la o portită...

— Pe vreme de iarnă.

Berta bufni de ris, îl sărută lung și apoi se uită la el.

— Ce păcat că ești om real.

— De ce!?

— Dacă ai fi un vis sau o poezie, te-aș putea cânta...

Comăneșteanu o privi acum ca pe o revelație extraordinară. Vorbele ei delicate îl mirau și-l fermecau. Se uită la dânsa nedomerit, pe când Berta închideă ochii, fericită, căutând par'că să prindă acolo, ca într'o raclă de aur, frumusețea trecătoare a momentului.

— Cine poate crede!... zise Berta.

— Câtă frumusețe e în sufletele oamenilor... Asta voiai să zici?

— Tocmai asta. Cu adăogare că aș fi dorit ca aceea ce a fost în realitate să fi fost un vis. — Cu alte cuvinte, rostii ea încet, aș fi dorit ca existența d-tale să fie un lucru nematerial.

El zâmbi. Berta îi puse două degete pe gură :

— Un lucru nematerial. De geaba zâmbești.

— Iubirea poate deveni orice lucru nematerial : muzică, poezie, eroism.

— Da, zise ea, dar nu mă înțelegi.

După aceea dându-se la oparte :

— Nu mă înțelegi. Dacă ai fi un vis sau o poezie, te-aș putea cântă... eu singură.

— Atunci o poezie inedită. Cam greu.

— Nu-i nimic greu. Când cineva iubește, viața toată se luminează. Ceeace e greu, e tocmai de a putea iubi.

Și de îndată ce începi a iubi cu adevărat, încolțește în suflet îndoiala și nefericirea.

Ea se uită la dânsul, înduioșată :

— Nu zice așa vorbă!...

— Nefericirea ideală : sau ești gelos, sau simți că alții sunt geloși. Sau suferi tu, sau suferă ceilalți. Și chiar când nu ești gelos, și nu suferi, e un colț ascuns al sufletului, în care par'că s'ar adăposti scântea divină a conștiinței : acolo suferim cu toții. Ce să-ți fac!...

Berta se uită pe gânduri la mâna lui ; apoi, disperată, îl întrebă :

— Ești cu adevărat pătruns de ceea ce zici ?

El înălță din umeri :

— Ce să-ți fac ?

Ea dete din cap, zâmbind, cu ochii adânci și triști :

— La cine iubește, nu mai rămâne nici un colț al sufletului care să nu fie în puterea amorului.

- Cu alte cuvinte, nu mai e loc pentru conștiință.
Ea îi luă mâna și i-o lipi de sânul stâng, sub care
bătea inima eroic :
- Nu mai e loc pentru nimic !
-

V.

Dela podul Dâmboviței, Comăneșteanu dete drumul trăsurii și porni pe jos către casă.

Ce ușor curge vremea câteodată!

Nu mai ninge. Pe la magazinele din strada Carol începeau să se aprindă luminele. Lumea umblă forfota pe strade, par'că fericită; desigur voioasă. De ce n'ar fi fost voioasă? La urma urmei, omul trăiește numai odată, iar dacă ai căutà bine, traiul acesta e încântător. Iși simți par'că în căldura mâinii, sânul Bertei; văzù aeeva ochii ei adânci, străbătându-i sufletul: erà puterea fericirii lui individuale care înfrumusețà lumea.

Cum mergeà pe trotuar, voios, văzù o trăsură că i se oprește drept în coaste. Un geam se coborî repede, iar în cadrul lui se ivì capul rotund al prințesei Smaranda Dudescu.

— Unde mergi, Alexandre?

— Unde vrei, prințeso.

— Urcă-te.

El se urcă lângă dânsa, bine dispus, gata a-i spune vorbe galante. Sabia nu prea intrà în cupeu. El o zmunci, punând un picior peste dânsa.

— Nu necinști sabia, dragă. Multe din succesele tale i le datorești ei. Nu te mâhni. Ești nostim și fără dânsa, dar cu dânsa la brâu, vai de bărbații însurați !...

El se uită în ochii ei, par'că i-ar fi zis: „răposatul e liniștit acolo unde se află acum“. Ea îl privi zâmbind :

— Desigur, dragă. Imi ești foarte simpatic, dar atât și nimic mai mult.

— Niciodată n'am îndrăznit să sper altceva.

— Prea bine ai făcut. Asta dovedește că ești bine crescut, și adaogă un farmec mai mult la acel al săbii :

El îi luă o mână și i-o sărută. Prințesa adaoase:

— Negreșit. Deaceea ești primejdios cu adevărat: inspiri încredere deopotrivă femeilor ca și bărbaților. Din fericire — sau din nenorocire ! zise prințesa râzând — majoritatea tinerilor dela noi sunt vano-glorioși, batjocoritori și îndrăzneți fără vreme... Și îți vorbesc de cei din lumea bună. Ceilalți sunt un dezastru: prost-crescuți, vulgari, plebei în toată puterea cuvântului, la fiecare vorbă și la fiecare mișcare rănesc pe femeia care are nenorocirea să ție la ei...

Căpitanul se gândi, fără voiea lui, la un oarecare locotenent, voinic și mitocan, ale cărui mustăți teribile comandau în casa prințesei.

— De unde vii? îl întrebă ea deodată.

— Dela o vizită.

— Miroși a femeie nostimă.

— Da.

Prințesa bufni de râs.

— Da? Ia spune-mi, zău, cum s'a petrecut.

— Cum se petrece totdeauna.

— Ești nesuferit !.. Par'că totdeauna se petrece tot la un fel.

— Cu mici variante, — da.

— Vreau să cunosc variantele.

— Variantele sunt încântătoare, fiindcă femeia are suflet.

— Da? Va să zică sentiment... german.

Comăneșteanu se simți turburat. Prințesa înțelese, și îl chinui mai departe, pricepând că a atins o rană, dar neștiind care. Îl privi lăturiș, cu felul de dispreț al femeilor semețe și vanitoase, cari nu îngăduiesc unui bărbat să iubească alte femei decât pe ele.

— Brună? blondă?

— Și una și alta.

— Brune aux yeux bleus?

— Da.

— Atunci ca mine.

El zâmbi, fiindcă prințesa uitase că-și văpsise părul.

— Acum patru ani, adăogă ea repede, încercând să surâdă, dar roșindu-se.

Lui îi fu milă de dânsa, și îi zise încet :

— Un petit air de doute et de mélancolie, vous le savez, Ninon, vous rend bien plus jolie.

Ea se uită pe fereastră. Apoi se întoarse prelung și se gândi :

— De câte ori am auzit versurile astea!.. când eram brună. Generalul Cândescu mi le spune și acum...

- Are haz bietul general.
- E ramolit complet. Cu toate astea, dacă nu vine într'o zi la masă, îmi lipsește ceva.
- Displăcerea asta nu ți-o pricinuește des.
- Odată pe lună, regulat: când își ia pensia. Se duce de prânzește la Herăstrău, cu mai multe onorabile persoane de sex femeiesc. Pauvre vieux satyre!..
- Apoi, rîzînd, cu ochii ștregărești fixați pe Comăneșteanu :
- Așă sunteți cu toții : asanarea moravurilor, în vorbe, iar în fapt, harem.
- Căpitanul se închină :
- Un om care iubește mai multe femei deodată aduce omagii speciei.
- Vă foarte mulțumim, în individ. De altminteri, dumneata te-ai cam deprins ca pisica la oala cu zmîntîănă.
- El rîdea de amestecul umoristic pe care-l făcea prințesa, de vorbe românești neaoșe, cu pocituri franțuzești. Se plecă spre dînsa :
- Se vede pe mustăți ?
- Ea îl lovì ușor peste gură, cu ochii vîi și poftitori :
- Haide, hai, craiule!... Are să meargă așă pînă te-o prinde lăptărița.
- Mă păzesc. Dar care ?
- Prințesa rîdea cu o poftă nespūsă, fiindcă ea se gîndià la Mia, pe cînd lăptărița cea adevărată părea a fi Anna.
- Prea ai multe încurcături, dragă... Dar, în fine, spune-mi cum s'au petrecut lucrurile cu femeia... cea cu suflet.

Pe când ei vorbeau astfel, trăsură mergea la pas, prin neregula celorlalte trăsură depe Calea Victoriei. Comăneşteanu zări într'un magazin pe nevastă-sa, și fără a se gândi, făcù semn să oprească:

— Mă ierți, prințeso.

— Cum nu, dragă. Când vii la mine?

— Cât de curând. Când mi s'o face dor de ceai bun.

— Nu de mine?

— De d-ta mi-e totdeauna dor.

Prințesa închise dintr'un ochiu, ștregărește:

— Mazette!

El zâmbi, într'aiuri, cum se întâmplă oamenilor preocupați, și se dete jos.

Nevastă-sa erà într'un magazin, unde cumpără ceva. Sta pe un scaun, serioasă, așteptând să i se dea lucrurile cerute.

Felul cum se ținea pe scaun, dreaptă, cu mâinile pe genunchi, erà atât de cinstit, încât da un aer cum se cade întregului magazin. Cu pălăria elegantă, așezată cuminte pe buclele firești ale părului, Mia nu mai erà fata greoaie de altădată, ci părea personificarea estetică a cuviinței femeiești.

Căpitanul se uită la dânsa, și avù un moment de sălbatică bucurie, văzând-o atât de departe de nebunia erotică a celorlalte femei: erà satisfacerea deplină a egoismului bărbătesc. Se depărtă dela geamul magazinului și se duse la deal pe Calea Victoriei.

O pornire de afecțiune către nevastă-sa îl făcù să se întoarcă înapoi, cu gândul de a intră în prăvălie și a lua pe Mia cu dânsul. Pe drum însă se răs-

gândi : erà o copilărie sentimentală. Ca toți bărbații, făcea și el greșala de a socoti pe nevastă-sa ca o persoană pe deplin fericită cu proza zilnică a vieții, față de care nu erà nevoie de nici o înnălțare poetică.

Contrazicerea sufletească îl ținea în loc, nehotărît. Îi veni în minte să se ducă la Anna; dar cuviința lui intimă îl depărtă de ideea asta. Atunci se gândi să se ducă la Elena Milescu.

Elena locuia în aceeaș casă din strada Batiștei, în care trăise fericită cu bărbatu-său. Dela cea d'întăiu treaptă a scării până în unghiurile cele mai depărtate, plutiă în aer stăpânirea unui lucru nematerial, ceva ce s'ar fi putut chema în nenumărate feluri, eroism, glorie, patrie, fără să lege bine înțelesul acelu *ceva*, care mai erà amor și poezie, durere și supunere, ideal tangibil al unui suflet ce trăia numai din trecut. Aici locuia Elena, dar aici stăpânea Milescu. Arme, tablouri, cărți, mobile, vitrine întregi cu amintiri de-ale campaniei din 77 : totul fusese adunat cu iubire în acel altar al răsboiului.

Când intră Comăneșteanu, un fecior serviă ceaiul.

Elena îl sărută pe frunte și-l prezentă unei doamne ce erà de față, elegantă, fină, cu părul aproape alb. Când Comăneșteanu se întoarse către dânsa, doamna încercase să se scoale, și erà gata să cadă. Cu o mână dusă la ochi iar cu cealaltă căutând sprijin, ea se rezemă de Elena și rămase un moment în mijlocul salonului. Apoi, cu încetul, părù a-și reveni în sine, întinse mâna lui Comăneșteanu și se uită lung la el, cu o infinită poezie în privire:

— Alexandru Comăneșteanu?

Căpitanul se înclină.

— Fiul Sașei?..

Ea nu-și credea ochilor.

— Al Sașei?

— Da.

— Ce bine am făcut că am venit astăzi la tine, Eleno!... Dar n'o să te superi dacă mă duc... Domnule Comăneștene, vrei să vii să mă vezi?..

Căpitanul se înclină din nou.

După ce doamna ieși, Elena veni la el, îl luă de braț, cu un aer tânăr de viclenie :

— Ami, tu ressembles à ton oncle.

El se uită la ea, nedomirit :

— Voyons, Tantzî, ce comedie e asta.

— Șezi, că-ți spui. Dar ce te aduce la mine?

— Ceea ce m'aduce întotdeauna.

Ea ridică ochii:

— Ceaiul?

— Nu, Tanți dragă. Poezia.

Elena făcù o mișcare din ochi și din gură, par'că ar fi zis : „cine 'mi ești!...“.

— Vezi, Tanți, când te văd făcând la mofturi ca celelalte femei, îmi vine să mă supăr pe dumneta.

— Dece?

— Fiindcă eu vin aici cum se vine la altarul Patriei, al Frumosului și al Poeziei.

Ea se uită lung la el :

— Al Patriei, poate. Al Frumosului și al Poeziei, îmi pare că sunt zălogite la tine.

— Lasă, Tanți dragă, că nu sunt fericit.

— Cred.

- Atunci ?
- Ia ceaiul. Doamna care s'a dus este Natalia Canta.
- Da ?
- Da. Când te plângi că ești nefericit, tu, tânăr, frumos și bogat...
- Domol, Tanți.
- Nici un domol, așa este, — atunci ce să zică Natalia?... și altele ca dânsa?...
- Ai dreptate, floare, floricea mea, Tanți dragă...
- Și zicând astfel, veni lângă dânsa, șezu jos pe covor, îi luă o mână și își lipi obrazul de ea.
- Cine te-a făcut așa de minunată, Tanți dragă!.. nici prea bătrână, nici prea tânără; nici prea caldă nici prea rece...
- Comme les bons dîners.
- Nu, Tanți dragă, ci ca armonia, ca suavitatea, așa ca să te pot iubi fără gânduri ascunse.
- Foarte 'ți mulțumesc.
- Vrei să te iubesc cu gânduri ascunse ?
- Vreau să mă iubești ca un copil cuminte. Șezi și lasă-mi mâna...
- Tanți!... Vrei să-mi iai mâna?!.. Apoi nu știi că pe întreg bietul pământ nu e o mână ca asta. Uite, mi se pare că mângâiu sânul unei muze...
- Elena râdea, căutând să-și retragă mâna.
- Lasă-mi mâna, dragă, și nu mai spune prostii, că te-ai deprins cam rău cu mângâiatul sânelor.
- Tanți, îmi ești dragă, îmi ești dragă, Tanți, ca o zi caldă de toamnă, când s'aud cocorii pe sus; ca o batistă ce miroase a sulfină ca un parfum de persică...

Elena zâmbià, cu capul plecat pe o parte și uitându-se la el lung :

— Alex, tu spui prostii.

— Nu, Tanți dragă.

— Sau mai bine umbli cu focul prin paie.

— Nu.

— Ei, cum nu ? Ce, mă crezi de petică ?

— Nu. Te cred din armonie și suavitate, și te iubesc dejà, și sunt fericit că pot să ți-o spun... Tanți, inima noastră e ca fluturul, o biată omidă cu aripi. Așa de puțină lume știe să umble cu fluturii, fără să rămână cu polenul pe degete!... Dumneta faci parte din acea puțină lume.

— Bine. Dar lasă-mi mâna să-mi torn și mie ceaiu.

El îi lăsă mâna și se 'nvârți un moment prin salon ; apoi veni din nou lângă dânsa :

— Tanți, doamna asta erà și dânsa la Calafat când a murit unchiu ?

— Nu la Calafat ; la Măgurele.

— Da, la Măgurele.

— Erà.

— Și l-a văzut pe unchiu în ceasurile din urmă ?

— Cum să nu-l vadă, dragă !... Doar Natalia a iubit pe Mihai, cum te iubește... nevastă-ta pe tine.

Erà să zică „cum te iubește Anna“, dar i se părù așa de ciudat să amestece numele sacru al mortului în răsboiu cu Anna deacum, încât o înlătură fără voie.

— Se chiamă Natalia Canta, Tanți ?

— Da, dragă.

- Și ce face?
- Ce să facă!... Trăiește. Vara stă la moșie, acolo unde cred că a cunoscut-o Milhai; iarna în străinătate.
- O fi având ceva dela unchiu, Tanți?
- Imi închipuiesc că da.
- N'o fi oare dela dânsa?...
- Nu... Ți-am spus, dragă, că portofelul îi fusese dat de Maiorul Șonțu.
- Dă-mi cheia.

Elena îi dete o cheiță mică. Tânărul se duse la una din vitrine, luă o cutie de marochin negru, o aduse pe masă și o deschise. Intr'însa erà o altă cutie de lemn de trandafir, iar în aceasta, pe un fond de atlas, un portofel. Comăneșteanu îl luă ușor, tremurând, și îl desfăcù. Atunci se văzù un mic pachet de hârtie, legat cu o panglică roșie, decolorată de vreme. Căpitanul se făcuse palid. Șezù pe un scaun, lângă cutii, și se uită lung în pământ.

— Și când ți l-a dat, Tanți dragă, ți-a spus că nu erà al lui?

— Mi-a spus că i-l dase Maiorul Șonțu... cred că în noaptea ce a precedat atacul dela Grivița. Dar cine mai înțelegea atunci ceva? Noi toate îl vedeam că se stinge, și căutam să-l liniștim, fiindcă rupea bandagele, întindea brațele, strigând „Innainte!”.

Elena își ridicase părul depe frunte, privind țintă un punct din aer, par'că ar fi văzut și atunci scena din ambulanța dela Măgurele.

Comăneșteanu se apropiase de ea, se lăsase pe un scăunaș dela picioarele ei, o înconjurase aproape

toată în brațele lui puternice, și ascultă cu nesațiu, îi bea cuvintele :

— Da, Tanți, strigă mereu „Innainte“.

— Strigă „Innainte“, fiindcă din toate părțile cădeau soldații... și fiindcă unchiu-tău aveà suflet de erou. Tu ce fel de suflet ai ?

Și, grăind astfel, îndemnată de propria ei aprindere, Elena puse amândouă mâinile pe umerii tânărului, îl sili să se uite la dânsa și îl sărută lung pe ochi, par'că ar fi fost sora lui.

— Ce fel de suflet ai ?

Comăneșteanu privià un nasture dela haina Elenei fără să-l vadă.

— Nimica toată, Tanți dragă.

— Suflet de ștregar.

— Mare lucru !...

— Nu zic că-i vre-un lucru mare... Dar ștregarii au unele părți bune, sunt în general dezinteresați, se înflăcărează repede, — le și trece repede — dar, în fine, sunt în stare să moară pentru ceva, pentru o idee mare sau pentru o nebulie...

Vorbindu-i astfel, îi mângâià obrazul, par'că ar fi fost un copil, îl sărută pe frunte, zâmbià lung și într'aiuri.

— Sunt sigură, Alex, că tu ai fi în stare să-ți dai viața, dacă mâine s'ar întâmplà ceva...

Tânărul o strânse în brațe și sărută haina depe dânsa :

— Ah, da, Tanți !... Mi-aș da viața mâine, astăzi, acum...

— Incet dragă. Tocmai asta ziceam: sunt sigură

că ți-ai da-o, — și nu trebuie să ți-o dai. Tu ești o minunată operă a naturii: suflet cald, gând bun, ochii și fruntea asta... Nume mare, avere mare, tinerețe, voinicie, — ce vrei mai mult? Tu nu trebuie să-ți dai viața pentru nimic.

— Cum pentru nimic?!

— Nu te turbură. Unchiu-tău a murit ca un adevărat erou. Tot așa a murit și Milescu! Tu nu trebuie să mori așa.

— Pentru ce?!...

— Aceia au murit așa, pentrucă eră datoria lor de boieri să moară cei d'întâi. Tu nu mai ai de dovedit ceea ce trebuiau să dovedească ei. Tu trebuie să trăești — și, la nevoie, să și mori — pentru o altă idee.

— Care, Tanți?

Ea se plecă binișor la urechia lui și îi spuse ceva.

El ridică fruntea. Elena se uită în ochii lui palpitând, așteptând un răspuns, o vorbă.

— Nu înțelegi?... zise ea lung.

— Ba înțeleg, dar mărturisesc că nu m'am gândit la asta.

— Foarte rău ai făcut. La asta să te gândești fiindcă toți suferă, și sunt frații noștri, și în Transilvania și în Bucovina și în Basarabia. Ne trebuie un om. Omul acesta să fii tu.

Și fiindcă tânărul tăcea, Elena tăcù și dânsa un moment. Dar după aceea urmă mai departe, hipnotizată par'că de icoanele ce-i răsăreau în minte.

— Ce chemare măreață!... Dacia lui Traian!... Ai fost tu prin Dacia lui Traian?... Te-ai gândit vreo-

dată cum s'a format poporul nostru de astăzi, la începutul vieții lui românești, trăind pe corhane, lup-tându-se cu jivinele, respingând năvălirile barbare și propagându-se în timp, curat și frumos ca o legendă?... Lumea întregă ar trebui să se intereseze de soarta Românilor din munți, fiindcă acesta este cel mai frumos popor de pe glob..... Tu ai fost par'că pela dânșii...

— Da, Tanți.

— Ei, atunci?...

— E foarte complicat.

— În ce stă complicația?

— Nu e destul să găsești un om... Idealul trebuie să fie tangibil în toți și să aibă puterea de a deveni realitate. Trebuesc mijloace multe, bani și iar bani.

Elena sări de jos.

— Bani!! Trebuesc bani!! Să ne dăm tot ce avem, fiindcă avem cu mult mai mult decât ne trebuie. Să ne dăm moșiile, să ne vindem giuvaerurile, caii, nimicurile cari ne îmbată și ne strâng de gât.

Comăneșteanu se sculase și el în picioare, cam stângaciu și cam nedomirit de forma declamatorie sub care vedea pe Elena. Stă cu mâna la gură uitându-se în pământ.

Elena se oprise și se uită la el lung. Făcù un pas către el, se înălță în vârful picioarelor și-i puse amândouă mâinile pe umeri.

— Mă crezi poate cam sărită.... Când stau prea mult singură, mă apucă visuri de astea eroice. Sunt aiurări... Ceeace însă e pozitiv și foarte serios, e voința mea de a dispune chiar de acum de toată averea

în favorul unui om care să încerce realizarea visului acestuia...

Apoi părù a se înneacă.

— Și omul acesta ești tu...

— O, Tanți!...

— Tu, sau fiul tău... Lasă-mă. Mi-e așa de bine aici!...

Și se lipi cu fruntea de pieptul lui voinic. El o strânse în brațe ca pe o soră nenorocită, care caută scăpare sub aripa fratelui mai mare. Dânsa se făcuse mititică, vorbiă și râdeă într'aiuri și par'că ar fi voit să rămână acolo cât de mult.

— A personifică dorurile unui neam întreg... a fi tânăr și iubit... a muri pentru reîntocmirea unei patrii ideale... o, tu, care nu înțelegi nimic!

Dânsul se dete cu un pas înapoi și se uită la ea, mirat. Într'o clipă, Elena își revenise în sine, zâmbiă, cu aerul ei de dulce enigmă:

— Acuma refă ceea ce ai desfăcut, zise ea arătând către cutii.

— Numai să pot.

— Sărută, adăogă, ridicându-i către gură hârtia subțire a pachetului.

Comăneșteanu se plecă, zmerit, și sărută panglica roșie. Ii flutură pe marginea depărtată a gândului o icoană ștearsă și un parfum nehotărît de păr blond...

VI.

După ce tânărul plecă, Elena, rămasă singură, se duse în odaia ei de culcare. Aprinse lumânările și se uită lung în oglindă. Eră pieptănată ca totdeauna, cu părul în bucle liniștite, ce-i făceau coroană în jurul capului. Se pieptănă așa de o grămadă de vreme. Eră ostenită de a fi aceeași și iar aceeași. Luă pieptenele și încercă să-și facă o cărare la dreapta. Dar părul eră legat tare. Atunci scoase panglicuța din păr și-l lăsă să cadă pe spate; apoi îl aduse pe un umăr. Eră alb mai tot.

Mai tot eră alb!

Dânsa căzù pe un scaun, cu brațele pe genunchi.

Luă o oglindă mică depe masă, se uită din nou la păr, îl trase depe frunte în sus, îl dete înapoi pe frunte. Vedeà bine că eră încă frumos. Dar aveà ceva inexplicabil de lucru cinstit, care, în loc de a o mulțumi, o rănià.

Intinse mâna către o policioară, pe care erau câteva volume mici. Se înnemerì să ia poeziile lui Musset.

Se uită la volum, lung, fără a-l deschide.

În ce sta farmecul tinereții, se întrebà Elena, când

ea îmbătrâniă și totuș se simțiă așă de caldă la gânduri, cumpănită, fără nici un fel de durere, fericită cum nu fusese niciodată!...

Și cu toate astea, o desnădejde surdă, o frică superstițioasă de viitor, o poftă sălbatecă de carne tânără, de depravare ideală, îi răsăreau câteodată în suflet, ei, Elenei Milescu, căreia, cu toate astea, i se urcă sângele în obraz numai cât gândiă la ele.

Puse volumul lui Musset la loc și luă un altul, care se deschise din întâmplare la versurile :

Torna dinanzi al mio pensier talora
Il tuo sembiante, Aspasia.

Așă par'că își aduceà ea aminte de dânsa, tânără.

VII.

Pe scările otelului umblă lumea forfota. Un miros greu, de sală de mâncare, amestecat cu fum de tutun, se urcă până la etaje. Sunetul unui piano, cam dogit, da casei aerul pretențios dar nestatornic pe care-l au în general toate otelurile și în particular cele românești. La o masă din vestibul vorbeau trei samsari: stăpânul otelului strigă la slugi; ușile se izbeau, clămpănind ca o limbă de clopot ce nu atinge arama; o doamnă, sulemenită, se coboră pe scări, foșnind din rochii cu neonestitatea mătasurilor false. Peste tot, aerul indiscret al lunei semi-civilizate.

Pe când căpitanul se urcă la d-na Canta, Elena Milescu tocmai ieșiă. Suavitatea ei împlânzi gândurile tânărului, pe care le zbârlise doamna ce foșniă din rochi. Elena îi zâmbiă din capul scării:

— Foarte bine că vii.

— De ce?

— Ca să liniștești o criză de nervi.

Comăneșteanu o privi lung.

— Eram sigură că ai să vii.

— Firește că trebuiă să viu.

Elena se uită la tunică lui.

— Dacă îi vei plăcea, o punem și pe dansa pe listă : și ea caută un erou...

În fuga impresiilor, Cămăneșteanu simțea o trudă ascunsă în Elena lui, dar nu pricepea ce.

— Ia ascultă, Tanți dragă, de câtva timp te depravezi. Și îți șade așa de rău!...

Ea înălță din umeri, ca o persoană stăpână pe sine; se înroșise însă până în firele părului.

— Mi s'a urît cu drumul drept. Ași vrea ceva nou.

— Fă-ți pe moșie un drum strâmb...

— Am să-mi văpsesc părul.

— Dacă vei face una ca asta, nu-ți mai calc prin casă.

Dânsa mișcă din ochi în neștire. El o luă de braț. Avea ceva, o durere ascunsă.

— Tanți dragă, eu pe doamna asta deabiă o cunosc. N'ai vrea să te'ntorci cu mine, ca să mă mai prezinți odată?

Ea stete un moment la îndoială.

— Da, pentru un minut.

Apoi intră din nou la Natalia.

D-na Canta era dintre acele femei părtinite de fire, ce rămân cu inima caldă până la bătrânețe, și păstrează un rățâcit parfum de tinerețe, chiar în viața lor fizică. De când trăia singură la moșie, se apucase de afaceri, plantase pomi roditori, adusese cupatoare sistematice, înființase școli de meșteșuguri, de țesut, de împletit, de crescut gândaci de mătasă. Averele sa, foarte mare, devenise enormă. Ceea ce o deosebiă de semenele sale, cari, când se apucă de

afaceri, devin bătoase și agresive, erà o neîndemănare firească în socoteli, o sfială poate mai mult aparentă decât reală în planuri și hotărîri, ceva ce nu se prinde și nu se notează în țifre, acea imponderabilă copărtășie a oamenilor fericiți și bogați, la nenorocirea și greutățile celor nevoiași. Venise la București să ceară Ministerului de Finanțe anumite înlesniri pentru atelierile ei dela țară, iar Ministerul refuzà. Așa erà criza de nervi.

Elena îi prezentă din nou pe Comăneșteanu.

— Ți-a trecut, Natalio?... Iată d-l Comăneșteanu, pe care ți l-am mai prezentat la mine. Dacă vrei, să te plângi și lui... M'a întâlnit pe scară și a ținut cu orice preț să-l însoțesc până la tine. E un tânăr foarte sfios.

Natalia râdeà, Elena urmă :

— Deși seamănă cu unchiu-său, eroul, acesta bate mai mult a călugăr. Nu-l iubește nimeni, nu se interesează nimeni de el... N'ai vrea tu să-l adoptezi?.. că poate ți s'a urît cu binele.

Căpitanul se plecuse pe mâna Nataliei.

— Toate, infame calomnii, doamnă.

Ar fi foarte urît dacă ar fi așa.

El stăruì a negà din cap.

— Incearcă, zise Elena. La revedere.

După ce Elena ieși, d-na Canta își puse un ochlear subțire, căută soneria în zid și sună; apoi se întoarse către tânăr și se uită la el lung.

— E adevărat.

Apoi își ridică ochelarii, șezù jos și părù a se gândi.

— Am fost bună prietenă cu mama d-tale, d-le căpitan, și îmi aduc foarte bine aminte de dumneta, copil. Ce bizară este viața! D-ta te-ai schimbat cu desăvârșire, iar eu am rămas întocmai cum eram acum 20 de ani, — cel puțin așa cred, zise ea, râzând.

La zâmbetul acela, târziu, Comăneșteanu înțelese că și el își aducea aminte de dânsa, de surâsul ei, de fugara umbră a trecutului, ce se depărta tot mai mult în uitare. Zâmbetul ei părea a veni, în amintirea lui, din farmecul ce-l simt copiii precoci pentru femeile frumoase.

Intră un fecior și aduse apă pentru ceai.

Natalia se uită la Comăneșteanu, dusă pe gânduri.

— Cunoști, poate, pe Ministrul Finanțelor.

El răspunse într'aiuri, mirat și nedomerit :

— Puțin.

— Aș avea nevoie de cineva care să-l cunoască bine.

— Poate oamenii politici din județul d-voastre.

— Sunt toți guvernamentali.

— Tocmai de aceea.

Natalia serviă ceaiul. Se oprî un moment și se uită la el fix.

— Obții mai mult prin oamenii însemnați din opoziție.

— Da?

— Noi avem toate cochetăriile țărilor civilizate. Ești liberal sau conservator?

— Nici una, nici alta.

— Vrei lapte sau lămâie?

— Nici una, nici alta.

Ea se uită la el, damoală.

— Faci parte din vre-o societate de temperanță ?

— Nu. Sunt dispeptic.

— Imi pare bine. Poate mergi la Vichy.

— Nu mai e la modă. Un om modern, bolnav de stomah, merge la Polul Nord.

— Sau la Biarritz.

— Dacă este cap încoronat.

— Aceia merg pe lumea cealaltă.

— Nihilistă ?

— Nu. Cevà mai rău.

— Vegetarină ?

— Și mai rău.

— Milionară ?

— Mai rău.

— Mai rău nu se poate.

Natalia începù a râde.

— De ce nu se poate ?

— Fiindcă, în fond, milionarii sunt ființele cele mai îngrozite din lume. Toți fac parte din societăți de săraci.

Natalia râse mai departe :

— Ești plin de contradicții.

— Eu ! ?

Tocmai asta gândià el de dânsa, că erà bizară, milionară și socialistă, cheltuind cu drumul la București mai mult decât făceau taxele la Finanțe.

Ea îl privià cu stăruință :

— Am auzit că ești un om plin de succese...

Comăneșteanu vrù să protesteze. Ea îl oprì cu o

mişcare a mâinii, par'că ar fi zis: „atâta lucru pricep și eu“. Apoi, încet, liniștit:

— Nu ai voi să faci odată curte, pentru o operă de binefacere?

— Cu plăcere, Cui?

Graba și siguranța cu care răspunse tânărul, părură a întristă pe Natalia. Deși erau zise în glumă, cuvintele acelea dovedeau o închipuire-de-sine nesănătoasă. Ea se gândi.

— Poți face curte oricui?

— Pot face curte oricând, dar nu oricui.

— Și asta e prea mult.

El începù a râde.

— Bine, doamnă, îmi ceri un serviciu... Să-l fac sau să nu-l fac?

— Ai dreptate. Să-l faci. E vorba să străbați până la o doamnă dela Finanțe și să obții o reducere de taxe.

El râdea cu hohot. Natalia râdea și ea, dar cam stângace.

— Și e mare taxa?

— Câteva sute de lei.

— Foarte bine. Am s'o obțin.

Se sculă și se închină înaintea ei, voind să plece. Ea îl reținù.

— Domnule Comăneșteanu, am înțeles toată filosofia d-tale. Să-mi dai voie să-ți spun că e cam simplistă. E vorba să plătești d-ta acele taxe și să zici că ai făcut o faptă bună. Ba chiar te miri că nu le plătesc eu...

Comăneșteanu voi să protesteze. Ea îl întrerupse.

— Te rog. Cunosc pe Români: ei admiră pe un pehlivan care din nimic face avere și își bat joc de un om cum se cade care se ruinează.

— Noi nu suntem nici într'un caz, nici într'altul.

— *Noi*. Adică vrei să zici *eu*. Și mai cu seamă vrei să zici că nu mă ruinez de loc.

Comăneșteanu încercă iarăși să protesteze.

— Te rog. Dacă nu abuzez de timpul d-tale, mai stai un moment. Eu nu mă ruinez, — este adevărat. Și nici nu vreau să mă ruinez. Dar tot venitul meu se duce, iar mie personal îmi trebuie foarte puțin. E atâta lume care suferă, domnule Comăneșteanu !..

— Suferim cu toții, cari mai mult, cari mai puțin.

— Firește. Dar complicațiile dumatile sufletești nu mă interesează.

— Cu toate astea sunt suferințe.

— Sunt amor-propriu rănit. Eu vorbesc de suferințele fundamentale ale vieții: foame neîndestulată, boală necurarită, tinerețe înșelată și pierdută.

— Legendă. Nu moare nimeni de foame în țara, românească.

Natalia se dete cu un pas înapoi și se uită la el semeață.

— Se vede că nu ai suferit cu adevărat !

— Ce are a face ?

— Foarte mult. Cine are *irreparabilul* în inimă descoperă seria nesfârșită a durerilor omenești.

Părea a se înneacă.

— Sunt nesfârșite, d-le Comăneșteanu !

Eră atât de incredințată de ceea ce spuneă, încât tânărul nu îndrăzni a o mai contrazice.

Ea se simți cam declamatorie și prinse a vorbi încet.

— Oamenii se trudesesc în nenumărate feluri, și deaceea e greu de umblat cu sufletul lor. Eu am făcut tot ce-am putut la mine la țară. Dar nu e destul să dai, ci trebuie să și știi să dai. Atelierele mele merg cu propria lor putere. Acolo sunt oameni, cu înțelegere și cu demnitate, cărora nu poți să le dai de pomană. Ei cred că au dreptul la o scutire de taxă. Prin urmare, asta îmi trebuie, iar nu 300 de lei.

Ciudată eră !... ciudată și plină de contraziceri. Dar atât părea de convinsă, încât tânărul se sculă, hotărît s'o ajute.

— Am să încerc... fără a face curte nimănui.

Ea îl oprî un moment, ținându-l de mână. Părea că voește să zică ceva. I se umplură deodată ochii de lacrimi.

— Atât de mult semeni cu mama dumitale!... Ai zis „am să încerc“ întocmai ca Sașa.

VIII.

Căpitanul coborà scările gândindu-se la Timoleon Vucos, mare financiar și destul de parvenit, ca să aibă dreptul a cere un serviciu Ministrului de Finanțe. Se hotărî să se ducă numaidecât la biuroul lui.

Când să iasă pe poarta otelului, îl apucă cineva de braț. Erà Elena Milescu.

— De unde răsari, Tanți ?

— Te-am așteptat, ca pe o domnișoară dela pension, să te duc acasă. Ei, te-a adoptat ?

— Nu încă, dar dacă îi voi obține o reducere de taxe de 300 lei, l'affaire est dans le sac.

— Să trăești !

Încercă să-și potrivească pasul pe al lui.

— Umblă mai domol, ca să mă pot ține de tine.

El își micșoră pasul. Ea sărî într'aiuri, fără să găsească măsura.

— Ah, Tanți, așa ești de stângace și de nostimă, că-mi vine să te sărut în mijlocul drumului.

Ea părù a nu-l auzi.

— Va să zică treaba e gata. Prințesa Smaranda una; eu, două; Anna, firește, trei...

La numele Annei ridică ochii către el atât de comici, încât îi bufni râsul pe amândoi. Lumea se uită după dâșii, zâmbind. Ea urmă :

— Anna, trei ; Natalia Canta, patru ; Berta Villara, cinci... Acesta este fondul de războiu, sigur. Fără a a mai numără cazualul.

— Bună-oară ?

— Bună-oară... Urania Vucos.

— Foarte bine. Și cât faceți toate la un loc?

— Asta știi tu mai bine decât mine.

Tânărul se oprì.

— Tanți !

Ea ridică ochii către el, râzând :

— Ce este ?

— Te-ai făcut o vicleană și jumătate. Asta te întreb eu ?!

— Mă întrebi cât facem toate la un loc. Să numărăm : Prințesa face multe parale... Ha ? Ce zici ?

— Pe din afară, da. Vre-o zece milioane, ca nimic.

— Dar pe dinăuntru ?

— Face mai mult decât tine, pentrucă ea nu ar pune asemenea întrebări.

Elena Milescu se făcù a nu înțelege.

— Pe Anna cu cât s'o punem ?

— Știu eu !

— S'o punem în raport invers cu Berta.

— Adică ?

Cu cât punem pe Anna mai mult, cu atât o să punem pe Berta mai puțin. Dar e mai sigur să facem contrariul, potrivit socotelilor lui cumnată-meu.

Râdeau amândoi. Ea urmă :

— Cât să punem pe Anna? Vre-o cinci milioane globale.

— Ce vrea să zică *global*?

— Adică ea și cu gloaba ei.

Căpitanul se oprî din nou. Eră umflat de rîs, dar își mușcă buzele. Elena râdea cu o poftă nespūsă.

Il strânse ușor de braț :

— Te rog să mă ierți.

Apoi, sărind lângă el, ca să prindă pasul :

— Este adevărat că ești și amantul Bertei?

— Dacă urmezi așa, te las.

— Nu fii copil, că glumim.

— Glumești, dar îmi strici gândurile.

— Trebuie să fie foarte curios să aibi șapte amante.

Înțeleg că e pentru scopuri superioare... Fondul războiului...

Il strânse de braț, cu amîndouă mînile, fără a-l lăsa să răspundă :

— Alexandre, mais tu es à moi aussi !... Cela fait huit.

— Și cu reverența nouă.

Își scoase chipiul :

— Te las Tanți. Mă scandalizezi și mă indignezi !

— Pentru ce ?

— Pentru că n'ai măsură la vorbă.

Ea se uită la dînsul :

— Am la fapte. Deaceea mă și iubești. Egoismul bărbătesc este nemărginit, ca văzduhul. Tu ai vrea ca fiecare femeie care îți vorbește să fie un înger.

— Firește.

— De ce *firește* ?

- Fiindcă un înger e mai frumos decât o cocotă.
  - Ai văzut îngeri vreodată?
  - Te-am văzut pe tine până acum.
  - Ța c'est gentil. Dar să ne urmăm socoteala.
- Va să zică: Prințesa Smaranda, 10 ; Anna, 5. Pe mine cât mă taxezi?
- Știu eu!...
  - Să zicem tot 5.
  - Să vede că ai și tu vre-o gloabă.
- Elena râse cu poftă:
- Nici una.
  - Atunci să zicem 6.
  - Să zicem 6. Fac până acum 21. Pe Natalia cât s'o punem?
  - Să n'o punem nimic. Știi că mi s'a părut foarte curioasă...
  - In ce fel?
  - Preocupată de fericirea universală, adică de himera cea mai absurdă.
  - De ce *himeră*?
  - Pentru că fericirea este totdeauna himeră.
  - Nu e adevărat!
- El se uită la dânsa.
- Protestez din toate puterile, zise Elena cu convingere.
- Curios lucru!.. Căpitanul își aducea aminte de Berta, de amorul ei absolut și de fericirea desăvârșită. Se vede că femeile au facultatea fericirii durabile.
- Fericirea este o himeră, Tanți.
  - Protestez!
  - Protestează, dar socotește-te. Tot ce este, nu

mai e. Și e un noroc că nu mai e, fiindcă altfel sufletul nu ar mai avea avânturi. A dori pururea e facultatea cea mai nobilă a omului.

— Nu și a femeiei.

— Nu se poate. Femeia este fiica omului.

— Este fiica omului, dar e *fiică*, iar nu *fiu*, și din feminilitate ei trage statornicia simțirilor...

— Noroc să dea Dumnezeu.

Elena bătù din picior.

— Așa să știi. Natalia Canta trăește de 20 de ani cu imagina unchiului tău în suflet! Iar cu a ta trăește atâta lume!..

— Tanți!

— Ce este?

— Ți-e frig, că tremuri.

— Tremur dar nu mi-e frig. Natalia Canta a iubit pe unchiul tău, a suferit, dar a rămas nestrămutată în simțirea ei adâncă. A ars ca o flacăară curată, iar acum mai pâlpâe din ultimele adieri ale sufletului... întreabă pe Anna, să-ți spună. S'a petrecut între ele drama cea mai mișcătoare.

— Când Tanți?

— Pe vremea războiului.

El se oprì locului:

— Ce rău îmi pare că nu suntem la tine, Tanți dragă! Vezi, acum te-am regăsit, dulce ca o mână tânără, iar nu cucoană cu nervi.

— Se 'ntâmplă și așa. Mi-se urăște să par mamă când... n'am fost niciodată. Dar să înveți să respectezi pe Natalia Canta. E suflet înalt care ar voi să

facă bine omenirii întregi, pentru purificarea imaginii lui unchiu-tău.

— Purificarea lui unchiu-meu!?... Acela s'a purificat singur, fiindcă a știut să moară.

— Am zis a *imaginii* lui. Cine n'a avut în viață o durere mare, nu pricepe câte lucruri sunt legate de o imagine, și cum ea poate conduce pe vii în toate hotărârile lor.

— Incepi să semeni la vorbă cu Natalia Canta.

— Firește.

— Atunci te las, fiindcă mă tem să nu ai și tu vre-o taxă pentru care să fac curte.

Elena se uită la el, cu capul pe o parte:

— Te-ai învățat rău, băețăș... Sărută-mi mâna și mai las-o cu făcut curte. Când vii la mine?

— Când mi-o fi dor.

— Și chiar când nu ți-o fi.

Despărțindu-se de dânsa, i-se părù că se desparte de Prințesa Smaranda. Se vede că aceleași persoane, în aceleași împrejurări, fac totdeauna același lucru.

Elena Milescu erà pentru el o creatură a parte, plină de poezie, care nu aveà dreptul să semene cu Prințesa Smaranda.

Se gândi la maică-sa, și-i veni deodată în minte imagina Sașei, cu tâmplele negre și ochii albaștri. Aveà dreptate Elena: vedeà și el o imagină. Și, ce e mai curios, îi erà milă de ea, ar fi voit să-i facă bine, s'o îmblânzească, s'o purifice, s'o găsească în lumea viitoare, surâzând, așa cum plecase din lumea prezentă.

IX.

Timoleon Vucos nu erà la biuro. Comăneșteanu voi să se ducă la el acasă. I-se spuse că nu erà nici acasă nici în țară. Erà plecat la Berlin, — ca orice bancher serios.

Asta îl încurcă. Se gândi să se ducă la Urania.

Îi răsări deodată în minte numele femeiei tinere, extravagant și nepotrivit cu ființa ei rotundă și diminutivă. Urania!...

Sări într'o trăsură, ca să ajungă mai repede.

Ajuns la dânsa, i se spuse că doamna plecase la țară.

— Demult?

— Uite, chiar acum, nu sunt cinci minute. Dacă vrea cuconașul, o găsește la gară — zise feciorul.

Sări din nou în trăsură.

— La gară, și mâă!

Birjarul se repezi pe străzile înghețate, izbind roatele de marginile trotuarelor. Ningeà ușor.

Comăneșteanu intră în gară din fuga, lovindu-se de călători, trântind ușile, sunând sabia. Un tren, pe linia a doua, părea nerăbdător să plece, bufnià pe

nări, gâlgâia fum, iar roatele, la cea mai mică mișcare, scrâșneau pe șinele înghețate.

Tânărul trecu repede prin dreptul vagoanelor, cercetă cu ochii lumea, se uită de mai multe ori la ceasornic, și tocmai la urmă îi veni în minte să întrebe de ora plecării. Mai eră vreme. Atunci se liniști, par'că turburarea lui sufletească ar fi atârnat de un lucru din afară.

Pe când mergea către fundul peronului, văzù pe Urania, care ieșia dela biuroul telegrafic. Ea îl văzuse de departe și venia acum către el, cu pasul pripit al oamenilor ce nu se simt stăpâni pe sine.

— Unde mergi? întrebă ea, veselă, scuturându-l de mână.

— Nu știu unde merg. Știu de unde viu.

— De unde?

— Dela D-ta.

— Și unde mergi?

— La Crivina.

— Serios?

— Foarte serios.

— Atunci mergi cu mine.

— Îți mulțumesc de invitație. Primesc.

Ea începù să râdă.

— Mergi să inspectezi garnizoana?

Tânărul bufni de râs:

— Da.

Ea tremurà de frig. Îl luă de braț:

— Nu știu de ce tremurăm aici. Haidem în vagon.

El o luă voinicește sub braț și porniră către compartimentul ei. O simți deodată că-l oprește locului:

— Ba zău, serios, unde mergi?

— La Crivina.

— La cine?

— La D-ta.

Ea se plecă sub obrazul lui, râzând cu ghidușie:

— Mai întâi de unde știi că eu merg la Crivina?

— Mi-ai spus-o D-ta; m'ai și invitat.

— Am glumit.

— Atunci mergem la Hălăucești.

— Ai garnizoane peste tot..

Apoi pe când se suiă în vagon, ea se întoarse către el:

— Asta nu se poate.

El o simțise, caldă, rezemându-se de el, și par'că un val de poezie îi inundă sufletul.

— Cuvântul „nu se poate“ nu există în limba noastră.

— Ba există, de vreme ce-l rostim. Ajută-mă.

Căpitanul pusese deja mâna pe blana ei și o ajută să se dezbrace.

— Par'că asemenea lucruri n'am mai mirosit pe lume.

— Ce fel de lucruri?

— Nu știu. Îmi dai voie?..

Și fără a aștepta voie, o răsuci pe loc, cum făcuse când o ajutase să se dezbrace, și aspiră din părul ei cu putere. Ea se întoarse repede, uitându-se la el:

— Ei!?

— A sân de mamă și a miros de floare.

— Frumos lucru!..

— Nu știu cum să spun.

Ea se așezase într'un colț, iar el în față cu blana ei în brațe.

— Ce bine ar fi dacă n'ar mai veni nimeni, zise ea. El tăceà, liniștit, cu obrazul ascuns în gulerul blăunii ei.

— Ai mai găsit ceva?

— Văd o mulțime de lucruri încântătoare... Nu găsesc care e anume mirosul.

— Eol.

— Nu spune nimic.

— Vântul aduce miros de grădini.

El dete din cap, cu obrazul în blana ei.

— Da, ar fi ceva... Dar aici e parfum de ființă vie.

— Știi că e frumos ce ai zis: „sân de mamă și miros de floare“. Aș putea scrie unui fabricant la Paris, să inventeze ceva cu numele ăsta.

Da. Ar trebui însă ca fabricantul să aspire din farmecul persoanei dumitale,—ceea ce este materialmente imposibil.

— Pentru ce?

— Pentrucă i-aș tăia nasul din rădăcină.

Ea râdeà cu poftă, îndreptându-și căciulița pe cap. El veni lângă dânsa, preocupat, îi luă o mână, dete mânușă la o parte și încercă să miroase.

— Păcat. E ceva; dar mirosul de mânușe omoară parfumul brațului.

— Oare, cum s'ar zice pe franțuzește „sân de mamă și miros de floare“.

El se apropiase de dânsa, îi ridicase vălul depe ochi și părea a căută parfumul fugar de pe ființa ei.

Trenul plecase.

După câteva minute. Urania se înclină ușor către tânăr :

— Știi că nu se poate.

— Știu.

Ea se dete la o parte.

— De unde știi?

— Imi închipuesc.

— Ce anume?

— Atât: că nu se poate.

Ea zâmbi și-i apucă mâna; apoi se întoarse către el:

— Ești bizar, vii ca o vijelie, pleci ca ea; nu știi nici unde mergi, nici pentru ce mergi...

— Cel mai încântător lucru.

— Dar mergi fără preget, — sigur cu toate astea că la capătul drumului eu îți voi spune: *nu se poate*.

— Da.

Ea îl privi cu toată încordarea și pe cât putea să pătrundă în ochii lui prin lumina slabă a vagonului. În zgomotul trenului, voi să ridice vocea, dar se sfiî de a vorbi tare; de aceea se lipi cu totul de el:

— Nu te pot înțelege. Ce vrei dela mine și dela noi toate? Vrei să fim toate ale dumitale? Probabil că da. Cu toate astea s'ar zice că nu ești îndestulat, fiindcă pari a căută un lucru pe care nu-l găsești niciodată. Dar a căută, în amor, altceva decât amor, mi-se pare o nebunie. Amorul este poezie, este farmec, este muzică. Eu, dacă te-aș iubi, m'aș teme că toată lumea ar pricepe.

— De ce?

— Pentru că s'ar ceti pe obrazul meu bucuria imensă a sufletului.

— Și ce ar fi?

— Ar râde lumea de mine. Dar puțin mi-ar păsa

Dacă nu aş vrea să ştie lumea, ar fi pentru că bă-tăile inimii mele sunt secretul meu. Fiecare din noi are un colţ al sufletului în care nu admite să pătrundă nimeni: acolo se ascunde personalitatea rănită...

Trenul intră într'o staţie. Urania îşi coborî vălul pe obraz, jenată oarecum de lumina puternică a fe-linarelor şi de linişte. De îndată ce trenul se puse din nou în mişcare, el se apropie iarăşi de dânsa, îi ridică vălul de pe ochi, şi rămase lângă ea.

— Ai un nume de muză. Aşa se şi cuvine. Dar ar fi fost mai potrivit să te numeşti Clio sau Erato. Mi-se pare că între aceste două cuvinte stă şi nu-mele parfumului d-tale.

Ea râse cu plăcere.

— Eşti foarte curios. Ce găseşti atâta de interesant în parfumul meu?

— Nu ştiu. Poate poezia personalităţii... Îmi dai voie?

Şi fără a aştepta răspunsul, îi lăsă vălul pe ochi, la loc, şi se dete la o parte. Peste o secundă intră conductorul, pentru controlul biletelor. După ce ieşi, dânsa îl întrebă, râzând:

— Acum pot să-l ridic?

Acuma şi oricând.

— Oare ai fi gelos...

— Nu cred.

— Unde mergi?

— La Crivina.

— Nu se poate.

— De ce?

— Pentrucă nu se poate. N'ai nici unde să dormi, nici unde să mănânci.

— La d-ta.

— Știi bine că nu se poate. Șezi lângă mine.

Tânărul veni lângă dânsa.

— Spune-mi drept pe cine căutai la gară.

— Îți spun foarte drept: pe d-ta.

— Nu se poate.

— Acest continuu „nu se poate“ dovedește că ești înșelată și nenorocită.

Urania rămase încremenită. El se uită la dânsa, mirat și trist de a fi forțat o mărturisire. Îi fu milă de ea.

— Te rog să mă crezi. Am fost la d-ta acasă pentru a-ți face o rugămintă. Când mi-a spus feciorul că ai plecat, mi s'a părut că a plecat tot orașul, și am alergat la gară fără să știu ce fac. Sunt însă gata să te ascult: vrei să mă întorc înapoi sau să mă duc înnainte?

Tânăra femeie se retrăsese în colțul cel mai întunecos al compartimentului.

— Nu ai nimic cu d-ta, zise ea încet.

— Nu.

— Trenul acesta merge în Moldova. El se oprește la Ploești, iar peste două ore vine trenul de Predeal

— Care trece pe la Sinaia.

Ea zâmbiă în manșon.

— Unde sper să viu mâine, tot la ora asta, pentru a schimbă aerul, după cum mi-a prescris medicul. Dacă mă lăsai să vorbesc dela început, și nu-mi răscoleai sufletul cu parfumul, cu Clio și Erato, eră să-ți spun că ți-e frig și să-ți ofer tartanul meu, pe care te rog să-l iai fără vorbă.

- E cam puţinţel la întindere.
- E mai mult decât nimic. Acum te rog să dormi în colţul d-tale, fiindcă eu am ajuns. Visuri plăcute. Apoi întorcându-se repede :
- Cu ce trăsură ai venit la gară?
- Cu o birje.
- I-ai dat drumul?
- Căpitanul se atinse cu mâna de frunte:
- Ai dreptate!

Ea zâmbi, uitându-se la dânsul, cu ochii pe jumătate închişi, îngrijorată, dar cu sufletul plin de lumină. Într'o clipă înţelesese avântul puternic ce-l mână pe tânăr către dânsa şi-i fu recunoscătoare.

X.

Anna Villara nu se înțelegea cu Generalul. Ea arendase o moșie, pe care el voia s'o caute singur, și, după spusa tuturor, o arendase prea ieftin. Generalul cetia *Independența* și, printre rânduri, își vărsa focul pe nevastă.

— Vai de românul pe care-l duce femeea de nas!

— Așa gândesc!

El cetia încet.

— S'a făcut și ăsta om mare!..

Ea, care se simția vinovată, vrea să aibă dreptate:

— In ce te duc de nas?

— In toate... O interpelare în cameră poate s'o facă orice caraghios. ăsta e băiatul unui sergent-major dela mine.

— Ei, și?! Fiul unui sergent-major nu poate să devie om cum se cade?

Generalul zbârci din nas, par'că i-ar fi mirosit rău:

— In prima generație sunt toți niște pehlivani.

— Vorbă să fie.

— Așa cum îți spun eu. Onorabilul său părinte da bani cu camătă la băieți, iar ilustrul său fiu in-

terpelează pe Ministru asupra furniturii ovăzului în armată.

— Poate să aibă dreptate...

— Țară de ariviști, în care puțini oameni cum se cade stau la o parte, iar îndrăzneții, ignoranții și pehlivanii sunt în frunte.

— Ești exagerat. Așa-i peste tot.—Dar să nu schimbăm vorba: în ce te duc de nas?

El părea cufundat în citirea ziarului. Deodată se puse să cânte, fals și fără a-și ridică ochii din gazetă.

— Connais-tu le pays où fleurit la crapule...

Anna își mușcă buzele, ca să nu râză. El tăcù un moment; apoi, cufundat în citire, o întrebă:

— In ce mă duci de nas? In toate, soro. La moșii, la vizite, în politică, în lume. Dumneata crezi că ești Stana lui Ion. Ei, nu-i adevărat! Eu sunt Ion al Stanei.

Vorbiă așa de firesc și de simplu și părea a nu voi să-i mai repete greșeala cu arendarea moșii, încât ei i se făcù milă. Rămase cu capul pe mână, uitându-se lung la fața de masă și din când în când aruncându-și ochii la el. I se părù cam îmbătrânit. Cine știe! Oricât erà de ușurel, poate că nici el nu erà fericit... Iși aduse aminte de Berta, care-l înșelà, desigur, și apoi de Comăneșteanu. Deodată inima i se bătù așa de tare, încât își duse mâna la piept.

Tocmai intrà feciorul cu cafeaua și cu o scrisoare dela Porția.

— Așteaptă răspuns?

— Da.

Anna deschise scrisoarea repede, o citi și rămase pe gânduri. Generalul nu văzuse nimic. Ea se uită

la dânsul, cu o expresie atât de încordată, încât îl sili par'că să vorbească:

— Ce este?

— Porția scrie.

— Ce spune?

— Intreabă de bărbatu-său, care n'a venit la masă până acum.

Ochii Annei scânteiau. Eră încredințată că în momentul acela, Comăneșteanu petrecea la Berta. Bărbatu-său i se părù acum mărginit..

Generalul dete din mână, fără grije:

— Ce-are a face!... O fi rămas, omul, la vre-o partidă mai serioasă, la club.

Pe când Anna se pusese să scrie, întră feciorul din nou, cu altă scrisoare, tot dela Porția, prin care spuneà că în ultimul moment primise o telegramă dela bărbatu-său, din Ploești, unde se găsià în interes de serviciu.

Anna dete din cap:

— In interes de serviciu!... Trebuie să fie cineva prost ca luna știrbă, ca să creadă asemenea născociri. Auzi interes de serviciu!...

Feciorul așteptà.

— Nu este răspuns! strigă Anna.

Se primblà de colo până colo, frângându-și mânille, scoțându-și inelele și punându-le la loc, mototolind batista.

— Porția asta e o nesimțitoare! Cum să poate să nu înțeleagă ea că o înșeală; că acum, în momentul ăsta, el e la masă cu Berta, la Ploești!...

Căzù pe un fotoliu și urmă să privească țintă

înnaintea ochilor, par'că, în adevăr, ar fi văzut pe Căpitan față în față cu Berta, zâmbindu-și unul altuia. Se auziă Generalul tușind din sala de mâncare. Ea făcù o mișcare, par'că să se ducă spre el, să-l întrebe, să-i ceară socoteală de modul cum își chivernisiă amanta. Un surâs amar îi flutură pe buze. Rămase unde se află, mută. Își răsturnă capul pe spatetele fotoliului și se zări, ca în vis, într'o oglindă. Mișcarea ei proprie îi aminti de gâtul Bertei, alb și moale, pe care, probabil, Căpitanul îl cunoștea în toate mlădierile lui. La ideia asta, nu mai putù răbdă. Sări de pe scaun, hotărîtă să se ducă la Berta, și, de va fi fost nevoie, chiar la Ploești. Trecând pe lângă oglindă, se opri. Își răsturnă capul din nou, ca să-și vadă gâtul, și deodată îi răsări în minte noaptea fantastică dela Stănești, când Natalia Canta, geloasă ca și dânsa acum, o picase cu ceară și o deșteptase din somn. Rămase cu mâna la gât. Geloasă! Va să zică eră geloasă!... Se uită în oglindă și se recunoscù. Îi fu par'că rușine de liniile severe ale propriei sale imagini. Este ceva mai degradator decât gelozia?!

Un simțimânt de demnitate rănită, îi dete o putere extraordinară. I se părù deodată că nu se mai interesează de Căpitan, că Berta îi este indiferentă, ca viața nu o doare. Pierdută în contemplația spațiului din oglindă, alunecă pe el până departe, la Stănești, unde vedeà linia plopilor de pe apă. Eră àcolo liniște, primăvară, marginile lucrurilor de o suavitate încântătoare, iar ea, în mijlocul farmecului naturii, fată tânără. Se înțelegeà atât de bine! Îi eră

milă de ea, așa cum eră acum, cu sufletul plin de neazuri.

Se întoarse, și ochii îi căzură pe un portret. Se uită la el de departe, apoi făcù un pas către masă: eră portretul Căpitanului. Anna părù că se gândește la ceva. Privià lung, dincolo de carton. Îl vedeà într'o lume ideală, corectat, după fantazia ei, de toate năzuințele către alte femei, și oarecum întărit în singura năzuință către ea. Îi veni un moment să zâmbescă. O nemărginită libertate sufletească îngăduià făurirea a tot felul de hipoteze: cum ar fi fost oare, Căpitanul, dacă n'ar fi alergat după prea multe femei? Cine știe?!... Îi răsări deodată în minte ascensorul cu care se lăsase, acum în urină, într'o salină: groaza și farmecul prăpastii, bolta imensă în care plutià, fantasmagoria luminelor. Sufletele noastre sunt insondabile. Berta eră prăpastia; eră aproape o necesitate ideală, care nu devenià *suferință* decât în expresia ei fizică. În adevăr, când i se înfiripau, în minte, brațele, gâtul, sânul Bertei, dânsa, Anna, își pierdeà liniștea. Va să zică gelozia eră, în esența ei, animalitate. Dar Amorul?... Anna se gândià cu o tresărire fermecătoare la iubirea ei. Nu eră animalitate. Eră ceva unic, profund și personal; o vibrație armonică a individualității, care ajunge câteodată să stea de sine, fără legătură cu lumea din afară și deci cu omul iubit.

Astfel, bătută de vânturi, plină de contraziceri, hotărî să se ducă la Berta. Desigur, ea eră la Ploești, cu dânsul...

Se îmbracă în pripă, mulțumită că luase o hotărîre. Când ajunse la Berta, găsi casa luminată. Nimic

neobișnuit nu apărură ochilor Annei. O slugă discretă îi deschise ușa, iar Anna se găsi deodată față în față cu Berta, care cetia liniștită, întinsă într'un fotoliu.

Cum văzù pe Anna, Berta sări de pe scaun, îi ieși înainte, îi sărută mâna, cu o reverență grămadită în fuste, plină de grație și de smerenie.

— Vă rog, doamnă, îmi faceți prea mare onoare...

O duse la o canapea, o așeză în colț, punându-i perne la spate, scăunaș sub picioare.

— Trebuia să mă chemați. Aș fi fost fericită să alerg la ordinul d-voastre.

— Vă temeți să nu vină bărbatu-meu?

Berta rămase locului. O clipă se uită în ochii Annei, înfricoșată. Ea îi luase și bărbatul și amantul, dar îi erà dragă Anna, cu simțimântul mizeriei noastre o-menești, când facem rău fără a fi răi.

— In adevăr, d-l General vine câteodată la mine — dar nu seara... Un gând bun de protecție și de milă pentru fiica fostului său șef de muzică...

Berta se făcuse mică. Glasul ei tremurà. O clipă se simți, față cu Anna, cea din urmă dintre femei, și îi veni să-i cadă în genunchi și să-i ceară iertare.

Anna părea că înțelege ceva, simția că ființa aceea suferă, și nu știà cum să-și ia vorba înapoi.

Se sculă, o luă de mână și o puse să șeadă lângă dânsa, pe canapea.

— Vă rog... Am venit pentru biletele de concert... Vreau să avem o lume ne bună... Am să pun în picioare tot orașul... Vă rog...

Berta sta pe marginea canapelei, cu mâinile adu-

nate în poală. Picături mari de lacrimi i se înnodau în coada ochilor.

Anna îi luă o mână:

— Te rog... Nu am voit să te rănesc.. Și nu aş avea nici un drept...

Berta da din cap, cu înțeles că nu a rănit-o.

Anna îi ținea mâna în mâinile ei. O jenă nespusă plutiă peste întreaga situație.

— Te rog, domnișoară...

— Vă cer iertare, doamnă, de scena asta. Vă asigur, însă, că e peste puterile mele de a trăi mai departe o asemenea viață...

— Ce are viața?

Berta își șterse ochii.

Viața cred că nu are nimic rău, dacă este trăită cum se cuvine. Dar viața *mea* este insuportabilă. M'am gândit de atâtea ori să vin la d-voastră, să vă cad în genunchi, să vă cer iertare de răul ce vi-l fac, și să vă rog să mă ajutați să ies din infamie... Mi-a fost frică de ridicol. Acuma, însă, nu mai pot!...

Berta izbucni în plâns. Tot corpul i se cutremură de violență și durere. Căzù grămadă la picioarele Annei, sărutându-i genunchii.

— Nu merit să veniți la mine... Aici e casa infamiei... V'am înșelat: d-l General este amantul meu. Nu mai pot!

Anna se luptă s'o ridice de jos, mișcată ea însași nedomirită și tristă. Berta îi luase o mână, pe care i-o sărută cu pasiune:

— Vă rog să-mi lăsați mâna asta, care e curata, să mi-o lăsați s'o sărut, că poate să mă purifice...

Anna se uită la ea, lung, dând din cap :

— Crezi că e așa de curată?...

— Vă rog, doamnă, eu știu ce spun. Mâna asta e curată. Sufletul, care o face câteodată să tremure, e limpede. Poate că nici el nu e în totdeauna fericit, fiindcă sunt în lume ființe ca mine...

Anna dete din cap, cu exasperarea celei mai adânci convingeri: dacă nu va fi fost Berta, erau alte femei. Amândouă se gândeau la Comăneșteanu, fără sa-i rosască numele.

Berta ridică ochii către Anna:

— D-voastră nu cunoașteți setea de onoare, dorința aprigă de a simți respectul altora!... Nu pricepeți poate dorul de naivitate, aspirația către idilele vieții, către acele stări sufletești pasive, ale femeilor ce muncesc !... Acele minunate lucruri, la cari eu nu pot să ajung niciodată!...

Tăcură un moment amândouă. Anna se simțea mișcată, nedomirită, căutând par'că o explicație acceptabilă acelei situații. Ea zise încet, ca pentru sine:

Ciudate lucruri.

Berta dete trist din cap:

— Adevărat, doamnă. Vă par poate și acum comediantă...

Anna încercă să protesteze.

— Vă rog!... ar fi fost firesc să mă supăr când ați pomenit de d-l General: sunt în casă la mine... Cu toate astea, sunt atât de sătulă de a minți, încât prefer să mă umimesc. Am înșelat pururea, și nu vreau să mai înșel!

Anna se uită în ochii ei, adânc:

— Dumneta iubești pe cineva, zise ea cu voce stinsă.

Berta își plecă fruntea pe genunchii Annei.

— Credeam că a fost numai un capriciu trecător...

Glasul Annei, rostind acele cuvinte, eră atât de straniu, corpul întreg i se mișcă de un fior așa de perceptibil, încât Berta o strânse în brațe, dorind par'că s'o apere de nefericire, care, pentru toată lumea, plutește în aer. Berta ridică ochii, cu încetul, către Anna. I se luminase chipul:

A fost un capriciu... A fost o greșeală.., Dacă, cel puțin l-aș fi iubit!... Dar n'am avut nici scuza asta...

Pe când Berta vorbiă, Anna se uită la un tablou de pe perete. Un zâmbet flutură pe buzele sale, enigmatic.

— Și ce aș putea să fac eu?...

Berta zâmbi și înnălță din umeri :

— Nimic. Ceea ce mi-ar trebui, nu puteți sa-mi dați...

— Va să zică n'a fost numai un capriciu?!... rosti Anna repede.

Nu vream să zic asta, doamnă. Ceea ce mi-ar trebui mie, ar fi să reîncep viața dela început.

Scoală-te, te rog, și să vorbim.

Berta se așeză lângă dânsa :

Aveți oare darul acesta?

Anna înclină capul :

— Dacă l-aș aveà, l-aș începe cu mine.

Nu văd pentru ce. Viața d-voastră e curată ca o floare. A *mea* ar trebui reîncepută... Și m'am gân-

dit serios s'o reîncep: m'am gândit să plec în America. Dar ce știu eu să fac, decât să dau concerte... mediocre?

Anna voi să protesteze.

— Vă rog, doamnă. Știu foarte bine câte parale îmi face arta. Am oarecare putere emoționantă în timbru, dar vocea e puțină. În toate cazurile, a trăi din concerte, însemnează a duce mai departe viața de astăzi...

— Foarte interesantă.

Berta se uită la dânsa lung:

— Găsiți?

Anna pricepù, în fugă, că vrea s'o trimeată în America. Se înroși și zise repede:

— Ca artă, e interesantă; altfel, firește, nu e tocmai de invidiat.

Eu aș vrea, doamnă, să mă ajutați a eși din păcla în care trăesc astăzi. M'am gândit să mă duc la o mânăstire...

Anna zâmbi ușor. Berta adăogă:

— Vreți să ziceți „motanul călugărit“.

Zâmbiră amândouă, cu nevoia de a se înșelă a oamenilor ce văd primejdia.

— Deaceea m'am și oprit, adăogă Berta, cu toate ca viața monahală nu m'ar speria... Și atunci m'am gândit la o jumătate de măsură, care sa-mi permită a rămâne în lume și totodată să mă ajute a ma purifică: suroră de caritate.

Ne-ar trebui un rășboi.

În timp de pace.

Anna se uită la dânsa, zâmbind.

— Va să zică biletele de concert..

— Așă este : sunt unele vândute.

Părură a se gândi amândouă. Berta eră fără voință, cam tristă, ca oricine și-a destăinuit sufletul, poate de geaba.

Anna se sculă. Păre preocupată.

Firește, zise ea. Nu se poate trece atât de repele dela o stare la alta... Să renunțăm la concert. Dupa aceea vom examina situația din nou. Imi dai voie sa mai viu?

Berta îi luă mâna cu precipitare.

— Cu cea mai vie recunoștință. Dacă mi-ați permite să vă iubesc puțin, aș crede că încep să fiu mai buna.

Anna râdea.

Prietena Generalului...

Să rămân ?

Nu zic asta : prietena Generalului este și prietena mea.

Berta îi sărută mâna și o duse până la trăsură. Apoi se întoarse în casa zâmbind.

I se părù Anna încântătoare, fină, caldă, cu un farmec fizic, pe care ea, ca femeie, îl înțelegea cum poate nu-l înțelegea Comăneșteanu. La gândul acestuia se oprì locului, se uită înnainteà ochilor și zise încet :

Îl iubește, săraca, și e geloasă.

XI.

Ieșind dela Berta, Anna merse la Elena. Pe drum, se simți cuprinsă de frig și oarecum slăbită în resor-turile ei sufletești: Berta o dezarmase cu totul.

Elena se pregătiă să se culce. Primi numaidecât pe soră-sa, care o sărută din fugă, fără s'o vada, așezându-se apoi într'un fotoliu, în fața sobei.

De unde vii, dragă, așa de târziu ?

— Dela rivala mea.

Ai fost la Urania ?

— Am fost la Berta.

Elena își desfăceă părul, încet, domol, cu acel sim-țimânt bizar, de înjosire și desnădejde, ce-] dau seme-nele aparente ale bătrâneții. Soră-sa o interesă foarte mult, dar gândurile ei alergau pe departe, după lu-cruri nelegate între ele, cari, totuș, se adunau într'un punct ascuns al conștiinței, unde se adăpostiă per-sonalitatea. Fusesse totdeauna copărtașe la simțirile altora, pe calea destăinuirilor. Aveă o haină largă pe care o oferiă prietenelor sale :

— Viens pleurer dans mon gilet.

Și, cum femeile sunt în general trudite de gândul

suferinței și al tainelor, mai toate se destăinuiau ei, cu speranța înșelătoare de a găsi mângâiere și cu încredințarea sigură de a se mări pe sine, povestind întâmplările vreunui biet amor. Căci așa e de vast egoismul omenesc, încât toate neajunsurile noastre personale devin calamități publice.

Anna zări pe soră-sa într'o oglindă, cum își învârtia buclele albe în mână. Zădărnicia întipărită pe chipul surorii sale o isbi atât de puternic, încât fu mișcată ca de o descoperire dureroasă. Se sculă ușor din fotoliu și veni lângă dânsa. O sărută pe umeri, cu insinuarea caldă a unei mame.

Elena tresări, surprinsă par'că într'o pornire sufletească criminală.

— Îmbătrânesc, zise ea, dând din cap.

Îmbătrânim toate, dragă. Tu mai puțin decât noi.

— Crezi?

Sunt sigură.

— Am albit de tot.

— Nu face nimic: un farmec mai mult.

Elena zâmbi. Anna îi mângâia părul, căutând mijlocul de a-i risipi tristețea adâncă ce-i sta pe chip.

— Cu atât mai mult pari tânără, dragă Eleno, cu cât te preocupi mai puțin de tinerețe.

— Ceea ce însemnează?

— Că dacă n'ai nici un cuvânt de a voi să rămâi tânără, nu pari niciodată bătrână.

— Eu am o mie de cuvinte pentru a voi să rămân tânără.

— Firește, ca toată lumea.

— Mai mult decât toată lumea.

— Da. Inșă nu te compară nimeni cu femeii mai tinere.

— De unde știi?

— Știu eu. Tu ești Elena noastră, suavitatea, blândetea și iertarea. Cine zice „Tanți” zice tinerețea veșnică.

— Așă îmi zice Comăneșteanu. A propoz: ce în-curcături mai aveți?

Anna dete din cap.

Viu dela Berta.

Se opri, și, dusă pe gânduri:

M'ai întreat par'că dacă viu dela Urania. De ce?

— Ca să zic ceva.

Viu dela Berta. Trudă și la dânsa.

— De ce?

— Ai crede că femeile ușoare au mai puține ne-cazuri decât femeile cinstite.

Și nu e așă?

— Femeile ușoare doresc să devină femeii cinstite

— Și vice-versa, zise Elena încet.

Serios?!

La ce servește cinstea?... Să-ți scoată păr alb creșturi pe obraz și nume bun.

Anna se uită la ea. Elena se grăbi să adauge:

Și ce căutai la Berta?

M'am dus să constat dacă e plecată la Ploești cu... el.

— Cu Generalul?

Anna înălță din umeri enervată:

— Mult mă interesează Generalul!

Cu Alexandru?

— Se înțelege.

— Și nu erà plecată?

— Nu.

— Erà acasă, singură?

— Da.

Săraca!.. E prinsă și ea.

De unde știi?

— Stă acasă singură; vrea să devie cinstită... E grav. Femeile astea nu prea stau singure... Și el unde-i?

— La Ploești.

— De unde știi?

— Mi-a scris Porția că i-a telegrafiat de acolo. Să-ți spun drept: bună fată, dar proastă!

Elena se uită la dânsa cum își frângea mâinile, umblând de colo până colo, ca o fiară în cușcă.

— Tot ce-i spune, e sfânt. Dacă vrea să vină la masă, vine. Dacă pleacă la Ploești, e bun plecat. Da de ce? Cu cine? Când? Nimic.

— Telegrama e din Ploești, dar omul e numai la Crivina.

La Urania! strigă Anna.

Desigur. Aveà o însărcinare.

— Dela cine?

— Dela Natalia Canta.

— Anna se uită cu ochi mari la soră-sa, par'că n'ar fi priceput-o bine. Tot sângele îi fugise din obraz, arcul sprincenii i se încordase. Apucă pe Elena de mână.

— Ce-i de făcut?

Soră-sa o privià cu milă. Par'că o ușoară nuanță de dispreț se amestecà în simțimântul ei pentru Anna,

care, într'o clipă, uitase tot, coprinsă de nebunia ei: gelozia.

— Ce-i de făcut, Eleno?

— Știu eu!..

Anna își dusesese un pumn la gură și își ridicase umerii, gata să se arunce pe cinevã.

— La Crivina!!.. exclamă ea.

Stația drumului de fier, pașnică, deveniã o grozãvie.

— Auzi să se ducã la Crivina!!

— Da, e foarte primejdios să se ducã un om singur la Crivina.

Ințelesul ironic al cuvintelor Elenei exasperã pe Anna.

— Omul nu e singur, zise ea, apãsat. Iar omul acesta e un infam, și femeia o curcã muratã.

Elena își mușcã buzele.

— Comparația nu e fericita. Urania seamãnã mai mult cu o presurã.

— Un porumb gușan, dacã vrei cu orice preț sa rămâi în ornitologie.

— Eu nu vreau nimic. Tu vrei ceva și nu știi ce.

Anna se gândiã, gândurile îi umblau în același drum, iar imaginile, clarificate de pasiune, deveneau puternice și evidente.

— Sigur. Sunt amândoi la dânsa.

— Dar dacã or fi la moșia cealaltã?

— E prea departe.

Elena se uitã fix la Anna.

— Pune pe Porția să-i telegrafieze.

— Ai dreptate.

— Sau telegrafiazã-i tu.

— Mai bine.

Nehotărîte amândouă, se gândeau.

— Dar dacă o fi rămas la Ploești?.. zise Elena, preocupată.

— Se poate foarte bine.

— Or poate la Sinaia?..

— Și asta se poate.

— Dacă totul se poate, nu-i nimic sigur.

— Atunci de unde știi c'au plecat?

— Imi închipuesc. Timoleon Vucos e amicul Ministrului de Finanțe, iar Urania este soția lui Timoleon. S'a dus s'o roage pe dânsa, pentru iertarea amenzilor. Ea tocmai plecase la gară, *singură*. Într'o săritură, el a fost după dânsa, la gară. Îți închipuești ce foc ardeă în el, în ochii aceia ca diamantele albastre...

E o nenorocire! zise Anna, desnădăjduită.

Sau o fericire.

O nenorocire! O mizerie înjosoare! Ajungi să urăști tot, și chiar pe el.

Tăcù un moment, disperată. Apoi părù a găsi firul logicei lucrurilor.

— Despre ce amenzi e vorba?

— Nu ți-am spus. E vorba de niște amenzi dela Ministerul de Finanțe, pe care Natalia Cantă ar vrea să le reducă, în folosul unor lucrători ai săi.

— Natalia Cantă!..

Da.

Anna se uită înaintea ochilor: ce surprinzătoare e viața câte odată! Natalia Cantă!.. Ii trecù pe fundul sufletului, ca într'o apă adâncă, urma unui nour de

amintire tristă : trudise pe Natalia Cantă, cu mulți ani în urmă, atunci când Mihai Comăneșteanu părăsiă pe Natalia, pentru dânsa ; iar acum, ea, Anna, eră părăsită de nepotul eroului, pentru alta !.. Și cum, în nenorocire, oamenii doresc să se găsească pe sine curați, pentru a putea să strige împotriva soartei, Anna se simți umilită. De aceea, spre marea ei mirare, Elena o văzù că pleacă fruntea cu smerenie către pământ.

Câteodată nu mai înțelegi nimic din rostul vieții, zise Anna. Dacă trăești cuminte, și se pare că trăești degeaba ; dacă nu trăești cuminte, suferi. Așși că, e mai bine să nu trăești.

Peste dela philosophie!..

Anna șezuse pe un scaun, cu brațele pe genunchi, cu capul plecat jos și ascuns în mâni. Soră-sa o atinse pe umăr :

Poate tot e mai bine să trăești cuminte.

Ea sărì ca o panteră.

Da ce ? eu nu trăesc cuminte !?..

Elena mișcă ușor din cap. Anna izbucni :

— Eu nu trăesc cuminte ?

Ba da.

— Fiindcă iubesc pe un om care nu e bărbatul meu ?..

Elena, iritată, răspunse neted :

— Firește.

Anna se uită lung la dânsa.

Presupune că ar fi bărbatul meu legitim. Așși suferi oare mai puțin, când m'ar înșelà, ca acum ?

— Ai suferi poate mai mult, fiindcă ai fi rănită și în amorul propriu.

— Atunci?

— Da. Dar el te-ar înșelă mai puțin, sau nu te-ar înșelă deloc.

Anna bufni de râs, într'aiuri:

Așă gândesc!!.. Privește la Porția.

Elena se uită la dânsa, cu o expresie acută de ironie și de milă. Dete din cap și tăcù.

— Nu-i așă?

— Nu.

Anna ridică ochii, mirată:

— Găsești că nu-i așă?

— Găsesc că nu-i așă. Numai, e foarte greu de vorbit cu tine, fiindcă dacă ți-ași dovedi că el iubește pe nevastă-sa, deși o înșală, tu ai suferi și mai mult..

Anna plecă ochii din nou. Tăcură amândouă. După câteva minute, sora mai mică își întoarse privirile către sora mai mare, cu atâta expresie de durere, încât părù a o birui:

— Spune, Eleno: crezi, în adevăr, că iubește pe nevastă-sa?..

— Nu știu, dragă..

— Atunci cum de o înșală?

— Poate că nu o înșală.

— Nu o înșală!?

În ochii Annei străluci o rază vicleană și trecătoare ca un fulger de secetă. Ea zise încet, convinsă dar disperată:

— O înșală.

— Se poate.

— Atunci?

— Ar trebui să hotărîm care este înţelesul vorbeii *a înşelă* în amor.

— A nu se ţine de cuvânt; a spune una, şi a face alta; a jură, şi a fi sperjur; a minţi; a umblă cu încurcături; a face pe toată lumea să sufere...

Amesteci prea multe la un loc. Să le luăm pe rând: când nu s'a ţinut de cuvânt?

În toate zilele, în toate ceasurile şi în toate minutele vieţii lui.

Cam mult, zise Elena domol. Dar să vedem mai de aproape.

— N'ai ce să vezi. Iese dela mine şi se duce la nevasta Colonelului; iese dela omida aceea şi se duce la amica mea Berta; pleacă dela Berta şi aleargă după muza astronomiei; se întoarce dela Urania la Natalia Cantă... Toate stările sociale, toate vârstele... E o plăcere!..

— Uîţi pe nevastă-sa, zise Elena rîzînd.

— Pe ea şi pe altele.

— Da? Şi pe altele?

Anna înălţă din umeri. Elena urmă:

— Foarte bine.

— Adică foarte rău.

— Rău. Cu toate astea m'aş miră să-ţi fi făgăduit vreodată „credinţă până la mormânt“. Sau şi dacă ţi-ar fi făgăduit, în amor şi în vis nu se ţine seamă.

Fruinoasa morală!

Elena se uită la soră-sa cu coada ochilor:

— De, dragă, morala mea este îngăduitoare. A ta e mai severă.

— Eu sunt o biată ființă trudită, Eleno. Nu mai am odihnă, nu mai am demnitate.

Se oprî un moment, dusă pe gânduri.

— Dar dacă o fi iubind și pe nevastă-sa !...

— Ar fi o nenorocire... firească.

— Firească ! ?

— Neapărat. Acolo și-a dat cuvântul, și acolo ar fi vinovat dacă și l-ar călcî.

— Dar daca o fi iubind și pe Urania ?

— Nu se poate.

— Ești sigură ?

— Sau se poate, cum se poate sa muște cinevâ dintr'o pară și dintr'o piersică în acelaș timp.

— Dintr'o pară mălăiață și dintr'o scorușe.

Elena zâmbî.

— Omul este mâncător de fructe. Tu ce-ai fi ?

— O castană, care mă frig pe cărbuni singură... și care mă duc la Porția să aflû ceva. Nu mai pot trăi în nesiguranța asta : O fi la Ploești, o fi la Sinaia ?..

Și, înalțând din umeri, ieși.

XII.

Anna lăsă pe Elena nedomirită, și se urcă în trăsură fără a simți frigul. I se așezase acum în suflet credința că fugarii sunt ascunși la Ploești. Capitala Prahovei deveniă Sodoma zilelor noastre, iar Urania o prăpastie. Zgâriă cu unghia pe geamul trăsurii. Îi veni deodată în minte să se ducă la Ploești. Ultimul tren erà la 10 și 10, — prin urmare prea târziu !..

Se supără pe Direcția generală a drumurilor de fier; cu toate astea strigă la vizitiu să meargă la gară.

Ajunse în fuga cailor, sări pe peron, dete năvală în gară, și numai când i se spuse că ultimul tren erà la 11 și 20, părù a se desmetici. Mirosul de bucate din restaurant, trivialitatea oamenilor nevoiași, platitudinea generală din aer, o întoarseră la realitate. Ce bine e câte-odată că există și realitatea !

Anna se zări din fugă într'o oglindă și i se părù batrână. Făcù un pas înapoi: nu erà adevărat. Se găsi numai ceva cam semeț, portul sever, ochii cruzi. Oare așa erà ea? Se urcă în trăsură, de astădată încet, și se strânse într'un colț. Nu erà deloc așa. Ea își simțiă în inimă o comoară de afecțiune,

din care să reverse asupra lumii dragoste și iertare. Cum sta ghemuită în frigul din trăsură, i se părură că este o biată ființă mititică, fără putere. O nevoie de a se lipi de cineva îi alergă prin oase. Șerpuia, prin nervii femeiei părăsite, durerea universală a existenței, acel răbdător vinovat, care răspunde de toate greșelile și pasiunile noastre.

Ii veni în minte Berta. Cu o luciditate rară, înțelese că și ea iubiă pe căpitan. Eră oare cu puțință? O asemenea femeie, ridicată, prin sinceritatea simțurilor, la cultul adevărului, iubiă desigur.

Se strânse și mai mult în colțul cupeului și se gândi la el. De câteori nu se gândi la el!. Ce aveă omul acela, pentru a prinde atâtea suflete? Anna nu știă anume ce aveă.

Trăsura se încurcă între două birji și un tramvai, așa că rămase câteva minute pe loc. Anna nici nu băgă de seamă. Preocuparea ei de a ști ce aveă acel om, pentru a fi iubit de toate femeile, o ținea cu mintea rătăcită în depărtarea gândurilor.

Deodată i se părură că a găsit o explicație : femeile toate, iubeau în el amorul, iar nu omul. Poezia sufletului femeiesc este infinită; este clamida de aur cu care învelesc umerii barbaților sau ai copiilor. Iar amorul este cea mai deplină formă a poeziei.

Ea își aduse aminte că unii filosofi plicticoși pretind că natura este atât de șireată, încât învâluește propagarea speciei în cele mai înșelătoare farmece; că amorul naște poezia, iar nu poezia amorul. Vorbe!

Poezia este frumosul și adevărul; poezia este necesară și este încântătoare; poezia este cea mai înaltă

aspirațiune a sufletelor și este adăpostul celor răniți și a celor sfioși.

Mai cu seamă, credeă Anna, este în însușirile femeiei a pricepe lucrul acesta. Femeia caută amorul, fiindcă aspiră către ideal, și natura și-a pus propagarea speciilor în amor, tocmai pentru aceea, adică pentrucă amorul stă în poezie, după cum poezia stă în femeie.

Dar deodată i se iscă în spirit o îndoială : pentru ce toate femeile năzuesc către *același* om ?

Îi răsăriră în minte ochii albaștri ai căpitanului, fruntea cam semeată, zâmbetul, pieptănătura, tunica lui ; tunica aceea care părea viue, plină de parfumul personalității celui ce o purtă. Un simțimânt brutal, ca de ură și amețală, o coprinsese deodată. Ii veniă să mușce, să strige, să rupă ceva. Oridecâteori se gândiă că o altă femeie poate să se apropie de omul iubit de dânsa, să-l îmbrățișeze, să-i mângâie hainele, să-l vadă și să-l priceapă așa cum îl vedeă și îl pricepeă ea, — i se făcea negru înaintea ochilor.

— Porția aceea este cu adevărat o nesimțitoare ! își zise ea, tare.

Și, fără a se gândi mai mult, deschise ușa trăsuri și porunci vizitiului să meargă la Porția.

XIII.

Deși erà târziu, Porția nu se culcase.

Sub o lampă, cu abat-jour mare, stau întinse cărți de comptabilitate și vrafuri de hârtii, pline de socoteli.

Tânăra femeie scria.

După un paravan, copilul dormia în patul său cu gratii.

O tăcere adâncă umplea odaia. Căldura sobei pareă că revarsă pace în toate cele, iar potretele de pe ziduri, așezate sus, în penumbră, se plecau, sfioase către lumea reală.

Anna intră fără a se anunța. La vederea ei, Porția se sculă repede, își ridică ochelarii și se duse întru întâmpinarea amicei sale, încercând s'o oprească la ușă, spre a o trece în salonașul de alături. Anna se opuse. Dela prima ochire, înțelesese deosebirea fundamentală ce erà între aerul acelei camere și suflul ei. Dar poate tocmai de aceea, se simția atrasă către el. Sărută în fuga pe Porția, și, cu felul ei autoritar, ridică abat-jour-ul de pe lampă și se apropia de patul copilului.

Băiatul dormia liniștit, purtând pe chipul sau fru-

mușetea nevinovății. Eră încântător, prin toate înțelesurile somnului copilăriei, cufundat în perne fără sfială, cu toată greutatea rotundă a corpului, cu pacea îngerilor întipărită pe frunte.

Anna se simți pătrunsă de un fior cald, de o dorință neînfrânată de a sărută carnea albă a brațelor copilului. Ceva străin și dulce îi încolți în inimă, simțimântul că eră al ei. Intr'o clipă i se desfășură în minte o viață nouă, nemărginită de fericire, în care ar fi trăit, strângând la piept candida înfiripare a acestei viețe de copil blond. Un vâl de ceață i se suie în ochi, pe când pieptul i se umplea de gâlgâitul lacrimilor.

Porția, care eră la spate, urmăria stările ei sufletești și înțelegea tot ce se petrecea într'însa. Când o simți că e gata s'o înnece plânsul, i se făcù milă de ea, se plecă pe umărul ei și se lipi de dânsa.

Anna își sterse ochii și veni încet către masă. Fără înconjur și fără vorbe de prisos, întrebă pe Porția :

— Unde-i ?

Porția se așezase pe un scaun. Se uită la Anna lung, își strânse mâinile una într'alta, apoi plecà ochii în jos, fără a răspunde.

Te înșală, zise Anna.

Porția se uită în pământ. Se făcuse galbenă și batea ușor din gene.

— Fiindcă nu te interesează, să nu mai vorbim.

Porția se sculă :

— Nu mă interesează.

Nu te interesează faptele barbatului tău ! ?

Porția înnălță din umeri, și, cu un surâs de o infinită tristețe :

— Fiindcă știi că mă înșală, de ce nu-i spui să nu mă mai înșele ? E păcat să ne trudim unii pe alții, când suntem cu inima curată.

Anna se uită la dânsa, lung, dusă pe gânduri.

— Îl iubești, nu-i așa, îi zise, luând-o de mână.

— Foarte mult, răspunse tânăra femeie.

În cele două cuvinte ale ei, eră mai mult o rugămintă decât o afirmare. Inima Annei se strângea de durere și de milă. Va se zică suntem făcuți pentru a ne chinui ? Ne temem unii de alții, suntem geloși de cei mai buni ori mai frumoși, rădem sau umilim, și totuși ne e milă... Contradicție eternă a inimii noastre !

Și totuși, truda Annei eră covârșitoare. Porția își iubiă bărbatul. Firește. Cu toate astea o femeie care își iubește bărbatul cu o atât de oarbă supunere soartei, ascunde o taină mai mare decât amorul conjugal, acel liniștit și pedestru obicei de a fi fericit pe dea'ntregul. Porția părea a iubi ca dânsa, cu alte cuvinte a cunoaște fugara năzuință către tipul ideal, erou, poet și stăpân, acel generos produs al forței creatoare, nestatornic prin legea firii sale. Și ea și Porția iubeau, și amândouă sperau că cealaltă se înșală. Nici una nu se credeă mai bună, dar fiecare așteptă mai mult dela soartă. *Ceea ce nu se poate.*

Făță cu tăcuta supunere a Porției, Anna se revoltă :

— Nu te mai înțeleg, Mio.

Porția ridică ochii întrebători.

— Nu înțeleg cum poți răbdà atâtea lucruri. Asta nu mai e amor, — e umilință.

— Eu nu știu nimic, zise Porția.

— Fiindcă nu vrei să știi.

— Nici nu vreau, și nici nu e nimic.

— Am înțeles!... Ia întrebă pe soția Colonelului...

— Nu cred.

— Fiindcă nu vrei să crezi.

— Fiindcă nu e nimic.

— Chiar acum, când noi vorbim și ne zbuciumăm aici, dânsul e la Ploești.

— Foarte firesc.

— Cu amanta sa?!
Porția făcù o mișcare în lături:

— Ce cuvânt urît!..

— Urît sau frumos, e adevărat.

Cealaltă părù a se gândi un moment; apoi cu un desgust rău ascuns, întrebă:

— Și cine ar fi... amanta?

— Urania Vucos.

Porția dete din cap lung.

— Nu pot să cred o asemenea faptă din partea sa. Acea este *doamnă* adevărată și nu poate săvârși necinstirea casei altora.

Anna ridică din umeri:

— Ești o naivă, care te îmbeți de cuvinte.

— Nu mă îmbăt de nimic, ci numai nu cred în gura lumii.

— Rău faci.

— Socot că nu. Lumea zice același lucru și de d-voastră. Pot eu crede o asemenea poveste?

Anna își simți obrazul în flacări. Fără să-și dea seamă, ridică glasul într'aiuri:

— Cine spune astfel de infamii?

— Lumea cea proastă. Eu nu cred, fiindcă nu trebuie să cred, zise Porția, cu o ușoară tremurare în voce. Ar fi cu putință, ca doamna care m'a luat sub ocrotirea sa, care m'a îngrijit în vremuri grele, care m'a dat după Alexandru, să fi făcut toate astea, ca să-mi ia bărbatul? Nu se poate. Ar fi rușinos și neghiu. Nu se poate, nu se poate!... strigă Porția, izbucnind în plâns.

Anna, încremenită, încercă să zică o vorbă de pace:

— Liniștește-te, dragă.

Vocea însă îi sună falș. O muscă greoaie de iarnă i se încurcă în vâlul de pe frunte.

— Ai dreptate să nu crezi în ceea ce se zice despre mine, fiindcă pe mine mă cunoști...

— Este drept.

— Cunoști însă pe toată lumea?

— Cunosc pe Alexandru.

Anna dete din cap. Acum nu mai eră nici scandalizată, nici încremenită. Atâta vâjnoasă credință, atâta naivitate, răsturnau orice plan de apărare sau de atac.

— Ascultă, Mio dragă: tu ești încântătoare, dar lumea cealaltă nu e ca tine. Bărbații sunt mizerabili, toți bărbații.

Porția ridică ochii umezi către dânsa:

— Nu pot crede. Tatăl meu este bărbat... și fiul meu deasemeni.

— Firește. Dar părinții și fiii noștri sunt altceva.

— Nu sunt altceva.

— Și cine știe ce a suferit și mama ta!...

— N'a suferit nimic. Tata a poruncit și noi am ascultat. În romanuri, bărbații zic același lucru despre femei: că sunt niște mizerabile, toate.

— Și adesea au dreptate și ei, zise Anna, dând trist din cap.

— Nu au dreptate. Femeile ca și bărbații cari au sufletul curat sunt lăsați în pace de scriitorii de romanuri, și deci pe aceia nu-i cunoaștem.

— Îi cunoaștem din viață: sunt puțini.

Porția plecă din cap, fără a mai răspunde. Iși șterse ochii, puse abat-jour-ul la locul lui, pe lampă, și așteptă.

Anna simția că trebuie să plece. Se ridică de pe scaun, și, ca să facă un lucru natural, se duse către patul copilului.

Porția tresări. O mișcare instinctivă, de apărare, o îndreptă spre copil. Anna ghici mai mult decât văzută mișcarea. Iși stăpâni revolta lăuntrică, se uită la copil, fără a se apropia prea mult, apoi se întoarse către Porția și o privi din înaltul truții sale cu atâta muștrare, încât tânăra femeie o îndemnă către patul fiului său, par'că ar fi rugat-o s'o ierte. Atât e de sfioasă virtutea adevărată!

Anna ieși dela Porția.

Frigul deafară o desmetici. Se simți umilită și necăjită. Pentru întâiaș dată se gândi serios să-și scoată din inimă acel amor vinovat, care o chinuia pe ea și chinuia și pe alții.

Dar erà oare cu putință?

Înlăuntrul trăsurii i se părù că recunoaște fumul țigării căpitanului, și atâta ajunsese ca să-l revadă deodată ca aieva, cu chipiul drept pe frunte, nalt și măreț ca o legendă universală.

XIV.

Erà la Sinaia, un după prânz de zi de iarnă.

Vremea erà domoală. Ninsese de curând, așa că toate drumurile, toate părțile și toate cărările păreau acoperite ca de un strat de puf. Brazii, uriași, deabiă țineau pe ramuri greutatea zăpezii, pe dedesubt verzi ca fundul apelor, pe deasupra albi ca spuma lor, cu trunchiul pe o lature tencuit de chiciură, peste care se lipeau fulgii căzuți atunci, iar pe laturea cealaltă scrijiliți de frig. Castelul Peleş răsăriă pe colină, ca o sentinelă trufașe, ce se uită în jos. Deasupra, munții, ce se uneau cu cerul.

— Viața noastră e o greșală continuă, cum e și natura, ziceà Urania, umblând domol.

— Viața noastră e muzică și lumină.

— Natura cere vieții noastre jertfirea celor mai nobile hotărâri. A nu înșelà pe nimeni este elementar dar a nu înșelà pe *aproapele* tău este fundamental. Și cu toate astea, iată-mă !...

Treceau pe un pod. Pe marginile lui de fier, zăpada, candidă, sta grămădită ca un raft de flori de

crin. Urania își îndesă fruntea în stratul moale, lăsându-și imagina în el :

— Iată chipul cel mai mizerabil.

Căpitanul zâmbi, uitându-se la dânsa. Ea ridică ochii spre el :

— E o întâmplare banală : o femeie cum se cade, care greșește și care nu-și mai găsește liniștea dinainte. Dar nu de asta mă tem...

Ea se opri, așteptând par'că să fie întrebată de ce se teme. El urmă să o privească.

— Nu mă întrebi de ce mă tem ?

— Nu.

— Pentru ce ?

— Pentrucă știu.

— Ce știi ?

— De ce te temi.

Se uită ea acum la dânsul, lung :

— Dacă știi, explică-mi, de ce e atât de aproape amorul de suferință ?

— Pentrucă ești făcută greșit.

Ea îl privi pieziș, cu un surâs plin de spirit; apoi, scandându-și cuvintele :

— Eu, sunt făcută greșit ! ?

El se plecă spre dânsa :

— Ești făcută încântător. La Greci ai fi fost muză, iar la Romani, vestală.

Urania strâmbă ușor din nas :

— Mai bine la Greci.

Îi bufni râsul pe amândoi.

— E o infamie, zise tot ea, după o mică pauză. Spiritul și sufletul sunt două noțiuni fundamentale

deosebite, — cel puțin în înțelesul de toate zilele. Dar amândouă sunt eu. Cum poate, atunci, spiritul să râdă, iar sufletul să plângă?

— Fiindcă îți plac antitezele.

Ea dete din cap.

— Sunt rănită... crede-mă. Nu-mi plac antitezele, ci am nevoie să înțeleg. În amorul cel mai mare, trebuie să fi rămas din fundul vremilor, necesitatea moleculei de a se distruge, după ce s'a reprodus.

Tânărul se uită la ea, cu stăruință. Urania pleacă ochii.

— Știu ce vrei să zici. E altceva. Eu îți vorbesc de amor, nu de funcțiunea lui brutală. Bărbatul meu... sau soția d-tale... sunt necesități fiziologice.

Cuvintele de „bărbat“ și de „soție“ îi încremeniră pe amândoi. Ei simțeau că înțelesurile acelea nu reprezentau numai „necesități fiziologice“, ci adevăruri morale, care îi nelinișteau și-i împiedecau de a fi fericiți.

Dar femeia, doritoare de necunoscut, luptă să iasă din pâcla noțiunilor elementare de „bine“ și de „rău“, și căută explicări filozoficești unei stări a sufletului ce o neliniștia. Un gust bizar de moarte, o poftă de distrugere o făceau să tremure.

— Să mergem la deal, zise ea.

Și porniră la deal. Osteneala drumului îi împiedecă de a vorbi. Gândurile, însă, gâlgâiau în scocul vieții mai evidente ca oricând. Ea doriă să plece, să se ducă undeva, departe. Iși simția în inimă o comoară caldă, și vrea să fugă cu dânsa.

Merseră mereu la deal, până ce ieșiră din drumul

bătut. Cărarea ce ducea mai departe, pe Caraiman, erà cu desăvârşire acoperită cu zăpadă. Copacii se răreau.

În urma lor, se vedeà pădurea, sub haina albă a iernii, cu pete cenuşii ici şi colo. Câte o roată de fum, din valea Prahovei, se ridicà până în pânda depărtării, ca o încrustare de marmură într'o stâncă de sare.

Pe când ei stau, tăcuţi, se ivi din deal un grănicer. Deşi soldatul erà o a treia fiinţă vie, în pădure, părerà aşà de singur, că oarecum măreà singurătatea locului. El trecù, salutând.

Urania se uită către zidul de munte ce li se ridicà în cale.

— Aş dorì să mergem mai departe.

— Să mergem.

— Crezi că nu e pericol?

— Nu ştiu. Când vom da de pericol ne vom oprì.

— Cunoşti drumul?

— Nu-l cunosc.

— Atunci cum vrei să mergem?

El se uită la dânsa.

— Eu nu vreau; d-ta vrei.

— Atât de mult aş dorì să mergem mai departe să mă urc mai sus, tot mai sus!... Te temi?

Mă tem să nu ne rătăcim.

Rătăciţi suntem dejà.

— Să ne întoarcem la calea dreaptă.

Dânsa făcù o mişcare din mână:

— Târziu.

Atunci să mergem înnainte.

În ochii ei străluciră două adieri de lumină metalică :

— Să mergem înnainte.

Căpitanul se gândi un moment să cheme pe soldat înapoi, dar se opri : ar fi fost un martor nefolositor, care le-ar fi ușurat drumul, iar nu sufletul.

Ea porni înnainte, pe marginea unei văi, mergând pe dea'ntregul.

— Te rog, ține urma soldatului, zise Comăneșteanu.

Ea făcù un pas la dreapta, intră în zăpadă până la genunchi, se sculă și căzù. Apoi, luă urma soldatului și merse înnainte tăcută. Drumul se furișă prin crăpăturile muntelui, pe după stânci și copaci, ridicându-se câte odată drept în sus, cu scări nesigure, pe cari se vedeà cum alunecase soldatul. Tânăra femeie înnaintă cu greu. Din când în când se opriă, privià la deal, apoi se întorceà și privià la el pe furiș.

Ajunseră pe un tăpșan, de unde începeau să se vadă culmile altor munți. O desfășurare de coline și de vai, ce se pierdeau în estompa cenușie a zilei de iarnă, da o uniformitate tristă priveliștei. Zidul din fața lor erà enorm.

Urania se așeză jos, în zapadă.

— Ești ostenită, îi zise tânărul.

— Da.

— Atunci odihnește-te un moment și să ne întoarcem.

Da.

Nu mai aveà voință și pareà a nu mai aveà nici noțiunea sigură a lucrurilor. De sub rochia scurtă

eșià piciorul, strâns în ghetre de postav, ce desinau pulpa cu o rară înțelegere de eleganță. Cizmele, groase, o țineau încătușată. De talpa lor, bătută în cuie, se lipise zăpada înghețată.

Urania, palidă, privià în întinderea depărtării.

— Ești cu adevărat ostenită.

— Da. Sunt ostenită și nefericită.

— Cum se poate!?... Nu ziceai în tren că dacă ai putea iubi, te-ai simți ființa cea mai fericită, atât de fericită, încât te-ai teme să nu priceapă lumea întreagă?...

— Da, ziceam.....

— Iar acum?

— Nu știu...

El o simți, în adevăr, nenorocită, lipsită de nădejde, părăsită și singură, și i se făcù milă de ea. Par'că erà o lege comună, pentru toți acești oameni de treabă, să alerge după himere și să se trudeasca.

Mila căpitanului se prefăcù într'o nevoe de protecție și de mângâiere. Se așeză lângă dânsa, în zăpadă; prinse piciorul subțire, de sub pulpă, și-l așeză pe genunchiu; apoi, cu garda săbiei, se puse să curățe gheața de pe tălpile cizmelor ei.

— Trebuie să ne pregătim de întoarcere: coborîșul va fi mai greu decât suișul... Afară numai dacă nu vrei să ne statornicim într'o peșteră... Domnul și doamna... „schimnici“, cum ai zice, bunăoară, „pianişti“.

El vorbià singur, lucrând. Glumele ușurau par'că povara împrejurarilor. După câteva minute, căldura binefăcătoare a vieții trecù prin toate stofele, filtrân-

du-se, din coapsa ei, în inima lui. Căpitanul se întoarse către dânsa.

Urania se răsturnase cu capul pe spate, cu brațele întinse, albă ca zăpada pe care sta, cu liniile obrazului fixate într'o nemișcare de piatră. Arcul sprâncenii părea a se repetă mai departe, în unda grațioasă a părului, ce cădea de pe tâmples spre umeri.

El se aplecă și o sărută. Un fior trecu prin ramurile nervilor, colorând ușor obrajii. Ea deschise ochii, se uită la el lung; apoi se uită în slava cerului.

— Vrei să mergem? îi zise el încet.

Ea dăte din cap.

— Vrei să stăm?

— Da. Vreau să stăm. În marginea cea mai de sus a muntelui crește un molift: sub el, prăpastie; deasupra, neant. Ce pasăre se va urcă până la dânsul să-i mângâie ramurile? Din ce nor vor bea rădăcinile lui? Cu toate astea, el ține de inima pietrei și năzuește către lumină: palid și singur, tremură în vânt.

— Ceea ce însemnează, pe românește?

— Că nu ești poet.

El îi ridică tâmplesle de pe frunte, cu violență; îi sărută ochii și sprâncenele; o acoperi de nebunia tinereții, până s'o înnăbușe. Urania făcù o sfortare și se ridică pe un cot. Zâmbiã, luminată de bucurie:

— Mă strângi de gât!...

— Firește că te strâng de gât.

— Și eu ce să fac?

— Să închizi ochii.

— Pentru ce?

— Ca să-i pot sărută.

Ea închise ochii, domol, și urmă a zâmbi ca în vis. Vrea să spună, cu parabola moliftului, că așa eră viața ei acum: atârnată de prăpastie și totuș năzuind către lumină. I se păruse că dânsul n'a înțeles'o. Descurajarea blajină a neînțelegerii părea că mărește starea de beatitudine în care plutiă sufletul ei. Sărutările ploau. Eră o infinită bucurie peste toată întinderea cugetului, peste tot cuprinsul vieței ei nemateriale, o bucurie ce o învăluia de toate părțile, o ridică din forma ei pământescă. I se părù deodată că are să leșine, și, în adevăr, simți momentul când pieriă. Leșină.

Fu numai o clipă. Când deschise ochii, Căpitanul o priviă. Ea se speriă de focul ce ardeà în ochii lui. Luă o mână de zăpadă și se frecă pe frunte. Apoi se ridică pe un cot.

— Mi se pare că ți-a fost frică...

— Da.

— Ce-ai fi făcut dacă leșinam de-a binele?

Te-aș fi dus la otel.

— Și altceva nimic?

— Poate ți-aș fi tăiat hainele strimte.

— Haine strimte?!... N'am nimic strâns, nimic falș, nimic fățarnic.

— Știu.

— Nu știi în destul. Ca orice om politicos, taci. Ți-i frică să vorbești, ca să nu pari falș. Cu toate astea, trebuie să vorbești. Eu acasă nu mă mai pot întoarce...

— Înțeleg.

Ea se gândià.

— Și totuș, n'am nici un cuvânt să nu mă mai întorc.

— Firește.

— Cum „firește“?

— Adică firesc este și așa și altminteri.

— D-ta ce ai face în locul meu?

— Nu știu.

— Eu știu.

— Foarte bine.

— Iată ce aș face.

Strângându-și rochia împrejur, ea sări de jos, și, într'o clipă, fu pe marginea prăpăstiei. Adâncimea spăimântătoare o oprì un moment. Un strigăt de groază răsună și o mână puternică o ridică pe sus și o aruncă la cinci pași în urmă.

Totul se petrecu cu repeziciunea fulgerului.

Urania sta căzută grămadă, ca o pasăre împușcată. El se uită la dânsa în tăcere, nedomerit și trist de a nu pricepe nimic din biata viață omenească. Cu un minut mai înainte o văzuse pierind de fericire, iar acum alergând la moarte. Se uită la ea, încruntat. I se părea un lucru mititel, delicat, spiritual, din care lipsià sufletul robust al doritorilor de a trăi. Și, cu toate astea avusese energia de a voi să moară!.....

La ideia morții, se înduioșă. Se apropie iarăși de dânsa, îi luă mâinile să i le încălzească, și, fiindcă i se părea că e rece toată, se dezbracă de manta, o întinse jos și înfășură într'însa corpul, acum ascultător, al tinerei femei.

Cu încetul, Urania își reveni în simțiri. Cu vocea slabă, îl rugă s'o ierte. El ridică din umeri:

— Firește că te iert: dar să nu mai faci asemenea lucruri.

— Nu mai fac. Nu ți-e frig?

El dete din mâini că nu se gândia acum la frig. Ea insistă să ceară iertare:

— Ar trebui să mă ierți, chiar dacă mă disprețuești puțin.

— Nu te disprețuesc și te iert. Doresc însă să știu din ce amestec de contraziceri ești făcută?

— Din slăbiciune și neștiință. E adevărat că iubești pe Anna?

El tresări. Atâta îndrăzneală îl scandaliză:

— Nu răspund la o asemenea întrebare. Poți să umbli?

Ea dete din cap, umilă:

— Nu pot.

— S'apropie noaptea și trebuie să plecăm.

Lasă-mă aici.

Cuvintele acelea erau zise cu atâta putere de adevăr, încât tânărul se înfioră. Și atunci, fără vorbă, o ridică de jos, o strânse bine în manta, o luă în brațe și porni cu ea.

Drumul, la întoarcere, fu mai greu decât la ducere. Cu toată povara ce purtă cu sine, tânărul coboră încet dar sigur. O putere uriașe părea a se fi înfăptuit în el; brațele, piciorul, vederea, căpătaseră siguranță desăvârșită. Nici un pas greșit, nici o mișcare necumpănită.

Când ajunseră jos, Urania apucă din nou drumul priu zăpadă. Mergea tăcută înaintea lui. Din când în când se întorcea să-l vadă.

De îndată ce cărarea se largi, ea îl luă de braț. O dorință neînfrânată de a-l încălzi, de a-l apăra, de a-i face bine îi umplea sufletul. Nu-și închipuise nici odată că un om poate ascunde în mușchii săi eleganți atâta putere, și mai cu seamă în firea sa, oarecum efeminată, atâta bărbăție. Vorbe calde îi veneau pe buze, dar nu îndrăzniă a le spune. Acesta eră tipul bărbătesc curat, în care trăia noblețea unei rase superioare, rasă în care mai cu seamă puterea trupească, îndrăzneala și hotărîrea stăpâneau totul. Eră și cam ștregar... Urania își aduse aminte de Anna, și o umbră de tristeță întunecă lumina ei sufletească. Dar își aduse aminte și de Berta, și de nevasta Colonelului, de câte se știau și nu se știau, și atunci părù a găsi o explicare firească acestui nărav bărbătesc, care, într'o oarecare măsură, deveniă o sarcină publică, o necesitate și o bucurie națională.

Îi veni să zâmbească. Ridică ochii pe furiș către el, și-l simți mai mult decât îl văzù, îl simți frumos și tânăr, vinovat dar generos, gata la orice sacrificiu; și atunci, fără să știe ce face, se lipi de brațul lui și sărută tunica. I se părea că postavul acela nu eră la fel cu al celorlalte haine omenești. La urma urmei nici nu crà la fel. Ii veni în minte fracul lui bărbatu-său, și nu numai că nu regretă nimic din ceea ce se întâmplase acum în urmă, dar încă se simți jenată și umilită de a fi legată, prin cele mai tainice legături ale vieței, de un om vulgar în toată puterea cuvântului, plebeu, pretențios și egoist.

Și iarăși ridică ochii către el:

— Imi dai voie să-ți turbur gândurile cu o întrebare?

El zâmbi:

- De ce solemnitatea asta?
- Fiindcă văd că ești preocupat.
- Sunt ostenit.

Ea îi strânse brațul sub al ei:

- Pot să vorbesc?
- Te rog.
- Aș vrea să mă înscriu și eu în societatea doamnelor care vor să te adopteze.

Căpitanul se oprî pe loc:

- În care societate?!...

Urania îl silî să înnainteze.

- Nu te încrunță. Elena Milescu mi-a vorbit...
- Elena Milescu a glumit.
- Mi-a vorbit cu atâta foc, încât credeam că suntem în preziua unui rășboiu...
- Ne apropiem de otel.
- Cine este prezidentă?
- Mama Pădurii.
- Ești crud pentru Prințesa Smaranda.
- Nu zic asta.
- Membre suntem noi toate... fiicele Pădurii.

Tăcură cu desăvârșire. Noaptea cădeă cu încetul, într'un amurg de Fevruarie, molcom. Brazii mișcau bolta ramurilor tinere, ale căror vârfuri, înfiorate ca de reînviere, se scuturau pe vânt. Venind către oraș, amândoi tinerii se simțeau stângaci și nereali, par'că s'ar fi coborît dintr'un vis.

Cum ajunseră la otel, portarul le spuse că îi căutau două doamne. Urania încremeni. Cine puteă să fie acele două doamne?

Cât stătù un moment să se gândească, toate prăpăstiile îi trecură prin minte.

— Cum se numesc acele doamne ? întrebă ea.

— Nu știu. Erau foarte grăbite. Voiau cu orice preț să întâlnească pe d-l căpitan... Atunci, firește, le-am spus că d-l căpitan a plecat la Bușteni...

Cuvântul „firește“ îl făcù să zâmbească. Apoi urmă :

— Le-am oferit o trăsură, cu care au plecat și d-lor la Bușteni.

— Dar altă trăsură ai ? întrebă Căpitanul.

— Am chiar două.

— Pentru ce două ?

— Una pentru gară și alta pentru Comarnic.

Urania, îngrozită de apropierea primejdiei, se uită la portar lung, căutând par'că să se bucure și să profite de șiretenia lui. Acesta îi făcù să înțeleagă că nu avea vreme de pierdut. Căpitanul porni spre Comarnic, iar Urania se urcă să-și ia lucrurile, și porni la gară.

XV.

Eșind dela Porția, Anna veni acasă. Slugile dormiau. Odăile păreau încremenite în atmosfera caldă a sobelor, în care lămpile, pe jumătate stinse, răspândeau o pâclă gălbuie. Singurătatea umplea saloanele și coridoarele.

Anna își scoase blana, ridică lumina dela lampă și chiemă o slugă.

În odaia ei de îmbrăcăminte, femeia din casă lucră. Un vraf de albituri se ridică lângă lampa strălucitoare, mirosind a sulfină. Cum văzù pe stăpână-sa, femeia lăsă lucrul, îi scoase șoșonii, îi luă hainele, o deschiă, umblând cu îndemânare.

— Nu-i nimic pentru mine, Mario ?

— Nimic, cuconiță.

Anna se desbrăcă încet. Dusă pe gânduri, vedeă în oglindă cum cădeau lucrurile depe dânsa și cum ea, Anna, ieșia, ca un fruct copt, din bumbacul unei cutii exotice.

— N'a venit nimeni în lipsa mea ?

— Nimeni cuconiță.

Femeia știà bine cine erà acel „nimeni“, și, dacà

ar fi fost în puterile ei, i l'ar fi adus pe sus. Dar nu putea.

— Du-te de te culcă, Mario. Ți-ai cântat cântecul?

Femeia zâmbi cu supunere. Cântecul ei erà cam ca și al stăpânei sale. Se măritase, coptuță, după un băiat tânăr, pe care-l luaseră la armată, și acum, seara, când lucrà, repetà aceleași versuri, cu glas molcom:

Un orologiu su-u-nă
Noaptea jumăta-a-te,
La castel în poa-a-artă
Oare cine bate ?...

Și nu bătea nimeni în poartă, iar ea oftà.

Sărută mâna stăpânei sale, și se duse să se culce.

Anna se gândià la fêmeia ei, cum s'ar gândi un doctor bolnav la bolnavul lui. Se isprăvi de dezbrăcat, se culcă, ridicându-și capul sus pe perne, ca să poată ceti; luă o carte, încercă să citească, dar peste tot întâlnià cuvintele Porției „nu se poate, nu se poate!”. Porția zisese și mai mult. Oare cum zisese?... „Doamna care m'a luat sub ocrotirea sa, care m'a îngrijit în vremuri grele, care m'a dat după Alexandru, să fi făcut toate astea, ca să-mi ia bărbatul?”. I se suià tot sângele în obraz. Porția îndrăznise să-i spună astfel de cuvinte?!... Indrăznise. Dar ce erà mai rău, erà lucrul în sine, erà faptul că-i luase bărbatul, că o înșelase și o înșelà pe fiecare zi și pe fiecare ceas; că Porția aveà dreptate să-i spună că „erà rușinos și nelegiuit” ceea ce făcea ea, Anna.

Și așa erà. Erà rușinos și nelegiuit.

Anna se ridică pe un cot și se uită țintă înaintea ochilor : trebuia neapărat să-și smulgă din suflet amorul vinovat, care o trudiă pe ea și trudiă și pe alții. O umilise și o degradase acest amor; o umilia faptul părăsirii și o degradă gelozia.

Se gândi să plece ; și, în dorința ei de a fugi de sine, se văzù strângându-și lucrurile și plecând. Se ducea la gară, ieșiă pe poartă... Dar, la ideia de a se despărți de locurile unde trăia el, i se strânse inima de atâta putere, încât se înecă. Aruncă învelitoarea depe piept, răsuflă din adânc ; apoi se lăsă iar pe perne și prinse a-și ascultă bătăile inimei. Săraca inimă !...

Își plecă ochii către pielița albă a sânelui, sub care zvâcniă eric sânel. Se simțiă curată! Sânel acela ardea de patimă, dar eră generos. Ea știă că nu făcuse nici odată rău nimănui, că nu înșelase pe nimeni, că nu se murdărise, nu avusese amanți, nu mințișe. Iubiă pe un om. Ea îl iubiă înainte de a-l fi iubit Porția. Dar, apoi, ea, Porția, îl iubiă oare cu adevărat?... Iși aduse aminte de felul cum îi vorbise Porția : îl iubiă!

Se sculă din pat, se duse la o măsuță, deschise un sertar și se întoarse înapoi cu o cutie plină de scrisori. Erau tot felul de bilețele dela Cămăneșteanu, răspunsuri la invitații, mulțumiri pentru concerte, glume, dar mai cu seamă scuze că nu putea veni. Adevărat: el nici odată nu veniă destul de des și niciodată nu răspundeă la scrisorile ei pasionate.

Învărti din nou biletele lui în mână, se uită lung la literile lor, citi pe unele și sfârși prin a lua cre-

yonul depe masă și a se pune să-i scrie. In trebuința ei absolută de a-i vorbi, pretextul erà acum nou: îi spuneà că vrea să-l uite.

„Sunt hotărîtă să fug, să mă duc undeva, prin stepe sau prin ghețari, de unde să nu mă mai pot întoarce când slăbiciunea mea sufletească m'ar îndemnà să mă întorc. Știu bine că din două ființe care se iubesc, numai una iubește cu adevărat, și primesc să fiu eu această *una*. Dar cu o condiție: să nu mă umilesc și să nu mă degradez“.

Îi aduceà aminte de câteori avusese ocazie să-l ierte, și-l iertase; cum sperase că, odată însurat, se va liniști; cum aveà pe conștiință pe Porția; cum descoperise pe Berta și o tolerase. Din toate, amorul ei propriu ieșise rănit. Iar acum, ultima lui nebulie cu Urania erà dovada hotărîtoare, nu numai a unei absențe complete a simțului moral, dar încă a unei lipse de cavalerism elementar, ce se găsește la toate clasele de oameni, la boieri, la țărani, la Turci și la Kafri.

Lipsă de cavalerism elementar i se părù cam tare. Cu toate astea erà adevărat! Lăsă creyonul din mână și se plecà pe pernă, închizând ochii.

Firește că erà adevărat! Ce scuză pot aveà oamenii care înșală în amor? Nu numai că n'au nici o scuză, dar încă sunt mai vinovați decât cei ce înșală în afaceri, fiindcă la cei dintâi răul nu are îndreptare. Pentru ceilalți, *plaie d'argent n'est pas mortelle*.

I se părù ciudată zicătoarea *plaie d'argent*, „rană de bani“... Minteà i se fixă pe cuvântul *rană*. Lumea întregă este o rană enormă. O rană...

Simți că adoarme.

Când deschise ochii, Urania îi sta înaintea, ca aievea. Un simțimânt de neliniște cuprinse pe Anna, față de un alt simțimânt, tot al ei, despre Urania, că erà plăcută, elegantă și sinceră. Cum să lupți cu propriile tale convingeri ?

În liniștea nopții, firea ei semeață erà biruită de judecata nepărtinitoare ce i-o impuneà fondul nobil al inimei. Urania, erà nevinovată, ca și dânsa; poate că suferea și ea.

Amorul ei erà o povară prea mare pentru un suflet curat. De ani întregi, trăia neliniștită, micșorată, turbure. Nu se putea merge mai departe.

Adormi din nou. De îndată însă ce adormi, o luară visurile. Îi visă pe amândoi, pe Comăneșteanu și pe Urania fugiți în lume, rătăcind pe malul mării. Vedeà apa cum le sărută urmele pe nisip, iar ea se visă pe sine nenorocită că nu putuse să guste niciodată dintr'un asemenea fel poetic de a trăi. Sau îi regăsià la Crivina, lipiți umăr de umăr, în fuga săniei. Sau la Sinaia. La Sinaia îi vedeà, par'că ar fi fost lângă dânsii. Îl vedeà pe Comăneșteanu intrând la Urania, apoi lăsând deodată orice forme la o parte și ridicând în brațe corpul delicat al tinerei femei. Atunci, ea, Anna, se visă că țipă. Și țipă în adevăr dar cum se țipă în vis, strânsă de gât, pătrunsă de fiori.

Se deșteptă tremurând.

Imprejurul ei, noapte adâncă. În gerul de afară se auzià scârțâind pasul vre-unui trecător întârziat. Un gol imens, ca prin văzduhul fără de țarmuri, i se

așeză în suflet, și atunci nu mai înțelegea nimic: de ce trăia? unde era amorul? ce simțea ea?

Îi era frică...

Se înveliă până peste ochi, încercă să se gândească la altceva, până ce o fură somnul din nou. Atunci iar începeau visurile, iar revedea pe Comăneșteanu cu Urania, iar se deșteptă tremurând.

În fine, cu prima lumină a dimineții, adormi deabinele. În depărtarea voinței sale ostenite se așeză hotărîrea că trebuie să uite pe Comăneșteanu. Cu ultima licărire a înțelegerii gustă din plăcerea de a adormi, de a dormi adânc, de a uita și a nu mai suferi.

Când se deșteptă, a doua zi, o hotărîre nouă se statornicise în gândul ei: plecarea la Sinaia. Trebuia să plece la Sinaia cu orice preț. Ură pe Comăneșteanu, detestă pe Urania. Somnul binefăcător îi dăduse violența dorințelor reale. Vrea să-i întâlnească pe amândoi. Vrea numai atât: să-i întâlnească.

Înaintea de a pleca la gară, o idee ciudată îi încolți în minte, care, i se părură cu totul strălucită: de a lua pe Berta cu sine. În unghiurile ascunse ale sufletului, bunul simț protestă împotriva călătoriei la Sinaia. De aceea, trebuința unui tovarăș. Berta o garantă în contra dojenelor lui bărbatu-său; apoi Berta era prinsă și ea, zicea Elena.

La ideea că Berta era prinsă și ea, Anna rămână locului, cu nesiguranță în suflet și ură împotriva Bertei. Ură, desgust și nesiguranță! La atâta ajunsese.

Cu toate astea, o putere mai presus de puterile sale, o mânà la Sinaia. Și la Sinaia nu se putea duce singură, nu îndrăznià, nu șt ià cum să umble, ce să facă.

La primele cuvinte ale Annei, Berta înțelese tot. Se hotărâ numaidecât să plece, făgăduindu-și să ajute pe toată lumea a ieși din încurcătură.

Drumul fu o pedeapsă pentru amândouă. Anna se deșteptà din când în când din nebunia ei, și atunci se întrebà ce caută lângă ea, în public, amanta bărbatului său ; Berta, care sperà să liniștească lucrurile, se simțià luată de apă, gândindu-se neconținut la Urania.

Trenul ajunsese în gara Sinaia cam sub seară. Anna se dete jos din vagon, dârje, dar atât de mișcată, încât deabià respirà. Berta venià după dânsa.

Se urcară amândouă într'o trăsură, cu vălurile groase trase peste obraz și porniră către otel. Cu cât înaintau, cu atât Anna își pierdeà cumpătul. Berta o simțià, o înțelegeà, și se substituià cu voința ei, voinței celeilalte. Anna tremurà. S'ar fi întors înapoi, dacă nu i-ar fi fost frică de a părea ridiculă Bertei. Cu atât mai mult s'ar fi întors înapoi, cu cât își da seama că, acum, Berta, lucrà oarecum pe socoteala ei personală, erà geloasă pentru sine...

— Aș dori, dacă se poate să nu mergem deadreptul la otel.

Berta clipi din ochi. Înțelese că erà surprinsă în propria ei pornire, și îi fu milă de Anna.

— Să mergem la otel, liniștite. Vă încredințez că nu vă recunoaște nimeni...

Anna nu mai zise nimic. Ajunseră la otel. Berta umblă cu îndemânare, alese două camere, dete un nume închipuit : „domnișoarele Keller“, apoi se coborî, cetî lista călătorilor, care se reducea la câțiva lunateci de iarnă, printre cari numele lui Comăneșteanu; întrebă foarte firesc despre el și despre doamna ce-l însoția, și, află că plecaseră amândoi la Bușteni.

Va să zică știà tot.

La un moment, gândul ei bun erà să încurce ițele, căci, spre a nu întâlni pe Comăneșteanu cu Urania, voià să schimbe adresa dată de portar și să meargă tocmai pe urmele lor. Ispita însă fu mai puternică decât gândul bun. Astfel se suiră amândouă într'o trăsură și porniră către Bușteni.

Pe pârția albă, ochiul lor cercetă drumul de departe. La fiecare sanie, Anna tresăria, și numai după ce se încredințà că nu erau ei, răsuflà. O trăsură ce venia despre Bușteni, cu coșul ridicat, o făcù să tremure câteva mari minute, iar când ajunseră în dreptul ei, să închidă ochii :

— Ei erau? întrebă ea, galbenă ca ceara.

Berta, care nici ea nu trăia mai bine, dete din cap că nu erau ei.

În fine ajunseră la Bușteni. Lume puțină, oameni ce munceau; nimeni care să semene cu cei doi călători.

Trebuiau să se întoarcă.

Preocupate amândouă tăceau, neștiind ce să creadă. De unde, până aci, Anna doria să nu-i întâlnească, — acum când știà că nu-i mai poate întâlni, voià să alerge după ei.

Stau în mijlocul drumului :

— Dar dacă vor fi mers până la Predeal, ca să li se piardă urma!....

— Se poate, răspunse Berta.

— Sau poate chiar până la Braşov.

— Nu cred. D-l căpitan erà în uniformă...

— Ce e de făcut ?

— Să ne întoarcem.

Trebuiau să se întoarcă!...

Tăcute, singure, aproape urîndu-se, umblau pe valea Prahovei, în lumina îndoelnică a serii, mirate de întinderea nesfârşită a drumului, care, cu puţin înaintea, le păruse atât de scurt. Roatele scrâşneau pe zăpada bătăturită, înfiorând nervii cei mai sănătoşi. Caii erau osteniţi. Birjarul se oprià la fiecare cinci minute.

Când ajunseră la otel, exasperarea lor erà la culme.

Trecând pe lângă loja portarului, Anna luă numărul camerei lui Comăneşteanu, şi se duse drept la el. Berta se ţinea după ea.

Prin coridorul întunecos, se vedeà pe geamul de sus al uşei pâlپăind o lumină uşoară. Anna bătù la uşă. Erà galbenă ca făclia de ceară. Inima ei zvâcnià ca în pieptul unei turturele prinse.

Aşteptă câteva secunde. Dacă s'ar fi deschis uşa atunci ea simţià că s'ar fi prăbuşit ca o zidire fără temelii. Dar uşa nu se deschise. Aşteptă încă puţin. Apoi iar bătù.

Auzià înăuntru — sau i se păreà că aude — zgomot surd, şoapte. Îşi lipi urechia de lemn: desigur. Făcù un semn mut Bertei să asculte şi ea. Berta răspunse din cap că auzià zgomot.

Atunci se statornici în mintea Annei ideia că erau acolo amândoi, Comăneșteanu și Urania, și, fără a mai ține socoteală de nimic, bătù violent în ușa. I se părea că aude șoapte și râsete. Se retrase cu un pas, ca să vadă dacă odaia erà în adevăr luminată. Incredințându-se că erà luminată, reveni și bătù cu pumnul. Bătù și zguduì ușa atât de tare, încât chiemă luarea aminte a oamenilor din otel. Veni o chelneriță, mirată, cu un aer batjocoritor :

— Ce poftiți, cuconiță ? Dece scuturați ușa așa ?!...

Anna erà cu sufletul la gură :

— Sà deschidă!...

— Cine să deschidă ?

Zicând astfel, femeia luă o cheie dela brâu, descuiă și trânti ușa de perete :

— Pofțiți.

Innăuntru nu erà nimeni. Soba ardeà duduind, iar pe portița de jos luminà un colț al camerei. Berta, rămasă la o parte, zâmbià, încremenită.

XVI.

Pe o dimineață limpede de Fevruarie, Anna, singură în odaia ei, se uită din pat la munții din față, acoperiți de zăpadă, cum se luminau de fășii de aur, pe când alții, în fund, ieșau din umbra violetă a depărtării. Eră singură, tristă și bolnavă. Dar, de câteva minute, de când plecase Berta, par'că se liberase de o greutate. Se ridicase pe un cot să audă cum porniă trenul din Sinaia către București. Plecase !....

Dela scena de pe coridor, când chelnerița își bătuse joc de sufletul ei, iar Berta găsisese mijloc să zâmbească, Anna nu putea s'o mai vadă. Ca să se scape de dânsa, o trimisese cu un bilet către Elena.

În mizeria ei, cea dintâi ființă la care se gândi, fu soră-sa. Tanți eră delicata, blânda, iertătoarea Tanți. Ceru hârtie și se puse să-i telegrafieze. După ce expediă telegrama, îi veni în minte să-și facă testamentul, pentru Tanți. Ce copilărie ! Par'că Tanți nu eră moștenitoarea ei firească ! Da. Însă Tanți aveă niște idei extravagante, vrea să-și lase averea pentru scopuri răsböinice, Transilvania, Basarabia, Bucovina, iar, în fond, Comăneșteanu.

De câteva ceasuri nu se mai gândise la el, preocupată de a se desface de Berta. Acum îi răsăria în minte, deodată, infam și măreț cum eră. O trebuință absolută de a-l vedeă, prinse ființă în sufletul ei, o trebuință de a-l vedeă și a-i spune liniștit că „s'a sfârșit“, că putea să se întoarcă acasă la soție, fără ca ea, Anna, să mai roșească. Își aminti de Porția și de scena dela ea. Tot sângele i se sui în obraz. Vorbele Porției o răniseră adânc și o răneau și acum. Eră aproape o fericire ceea ce se întâmplase acum la Sinaia: umilința ței definitivă. Se sfârșise tot. Se sfârșise sau trebuia să se sfârșescă.

— Dar Urania?

La urma urmei, ce dovadă aveă că Urania fusese la Sinaia? Nici una. Nu-l mai bănuise și altă dată de geaba, când cu femeia colonelului? Intr'o clipă de îmbunare, își zise că adevărata cauză a nefericirii sale eră ea însăși: că el eră un om ca toți oamenii...

Zâmbi. Se judecă singură și se găsiă fără caracter. Dacă ar fi venit atunci, el, și i-ar fi cerut iertare, mărturisindu-i adevărul, ea l-ar fi iertat. Atâta eră de slabă!...

Anna ridică fruntea.

Nu ! Nu mai eră slabă ! Nu trebuia să mai fie slabă !

Când își aduceă aminte de camera goală, în care duduiă focul din sobă ; de vorbele femeiei de serviciu „ce scuturi ușa așa?“ ; de zâmbetul Bertei ; de popasul din Bușteni, — se simția acoperită de ridicul, acoperită, copleșită, îngropată în ironia șuerătoare a soartei și a oamenilor.

O dureà capul și cădeà pe perne. Dar se sculà, indignată.

Nu mai erà slabă!

Sună și cerù jurnalele toate, românești, străine, de mode, de sport. Apoi își comandă masa.

Or ce s'ar fi întâmplat cu ea, vrea să iasă din robia în care trăia. Și nici nu erà nevoie de atâta zbuçium. Trebuià să se hotărască, și nimic mai mult.

Își aruncă ochii pe zidurile odăii. Erau cenușii. Niște biete întorsături de linii, ce s'ar fi chemat probabil *liberty*, dar căroră le erà frig, făceau un chenar sărăcăcios pe la colțurile bagdadiei.

Băgă de seamă că geamurile nu se lipeau. Sări din pat și strânse bine ivorul. E!... dacă ar fi putut ea să mai înceapă încă odată a trăi, ce bine ar fi știut să trăiască!... Mai întâi de toate nu ar mai fi iubit. Sau, în toate cazurile, ar fi iubit pe un om care să nu fie iubit de toate femeile. Îi veni să surâdă de cazuistica asta: „în toate cazurile“. Nu. Erà mai sigur să nu iubească deloc.

Pe la 12 primì răspuns la telegrama sa urgentă. Elena venià cu cel d'intâi tren.

Știrea asta o neliniști. Elena erà sora ei, singura ei rudă de sânge; erà Tanți; curată și suavă Tanți, pe umărul căreia plângea, când nu mai putea să lupte; care o mângâia sau o dojenià,—dar care mai cu seamă o iertă. Inșă viața surorii sale, netedă ca o apă, erà o protestare veșnică împotriva vieții ei turburate.

Către seară sosi trenul dela București. Anna îl

pândiã de sus, nerãbdãtoare de a vedea pe sorã-sa cãt mai curãnd.

În fine, se auzi bãtãnd la uşã ; Elena intrã. Erã palidã, nedomiritã şi nerãbdãtoare, neştiind nimic de plecarea Annei. Se aruncã de gãtul sorã-si, o mângãiã, îi strãnse mãnile într'ale sale, întrebãnd-o necontenit:

— Ce este? Ce s'a întâmplat?

Anna plãngeã, încet, prelung, cu desnãdejdea oamenilor pierduţi fãrã speranţã.

— Ce s'a întâmplat dragã? întrebã Elena.

— N'ai vãzut pe Berta?

Elena se opri, serioasã, şi se uitã la Anna:

— Care Berta?

Anna, ca atinsã de sfãrcul biciului, ridicã ochii:

— M'am rãtãcit de tot, nu-i aşã?

— Nu zic cã te-ai rãtãcit, ci numai întreb.

— Berta, amica mea Berta... soþia nelegitimã a soþului meu.

— A!... Amanta lui Iorgu.

— Da. Amanta lui Iorgu.

Elena începù sã priceapã.

— Şi doamna asta trebuiã sã vinã la mine?

— Doamna asta trebuiã sã vinã la Innãlþimea Voastrã, da.

— Ca sã-mi spunã?

— Cã ai o sorã pierdutã.

— Ştiam.

Anna, biruitã, se lãsã pe perne şi închise ochii. Elena se uitã la dãnsa, þintã, aşteptãnd. Dupã o clipã, Anna întinse mãnile.

— Eleno, nu mai am pe nimeni decât pe tine.
Fie-ți milă.

Elena își aruncă mașonul și pălăria, și veni lângă soră-sa, îi luă mâinile și i le sărută :

— Spune, dragă, spune.

Anna dete din cap:

— Tu nu'nțelegi.

— Totuși spune; poate să înțeleg.

— Mă înșală.

— Știu.

— Acum de curând, nou de tot, aici.

— Știu.

— Cum știi? Va să zică e sigur.

— Știu că ai bănuiala asta.

Anna se uită la soră-sa.

— Ah, Eleno, te joci cu mine. Cum se vede că n'ai iubit niciodată!

Elena se înroși :

— Cel puțin odată, zise ea, încercând să glumescă.

— Pe Milescu. E cam de mult.

— Și de unde știi că n'am mai iubit de-atunci?...

Anna dete din cap:

— Dacă ai fi iubit, m'ai înțelege. Nu se poate să iubești, fără să fii geloasă.

— Și de unde știi că n'am iubit și n'am fost geloasă?

— Fiindcă nu se poate să fii geloasă în gând.

— Trebuie numaidecât să faci scandal prin oteluri?

Anna se încruntă :

— De unde știi că am făcut scandal?

— Îmi închipuesc.

— De unde-ți închipuești ?

Elena înnălță din umeri. Anna urmă :

— N'am făcut nici un scandal, ci numai am suferit. Am suferit toate chinurile gelozii, toată mizeria inimei sfărâmate, toată umiliința femeiei părăsite. Și nu mai pot, nu mai pot. Vreau să uit, vreau să fug.

Apoi cu glas stins, Anna urmă :

— Dacă tu ai fi iubit, m'ai înțelege, m'ai iertă și m'ai ajută.

Elena se uită la dânsa, ca în vis, roșie la chip cu mâinile tremurând. Apoi, încet, plecându-se pe genunchii Annei :

— Liniștește-te. Eu am iubit și iubesc și acum.

— Tu !!

— Da, eu.

— Nu se poate !

— Se poate atât de mult, încât, dacă n'aș fi curată la suflet, aș fi în drept să te urăsc.

— Iubești pe Alexandru ? !

Elena căzû cu capul pe brațele Annei. Anna, încruntată, sălbatecă, se ridică pe perne :

— Nu se poate ! Nu e omenește cu puțință !... Și de când asta ?...

Elena nu mai răspunse.

— El știe ceva ?

Elena se cutremură cu tot trupul, par'că ar fi răspuns un *nu* formidabil.

Atunci Anna, uitându-se la soră-sa, căzută pe brațele ei ; la bietul ei păr, împrăștiat în bucle timide, pe învelitoarea neagră ; la corpul delicat, în care

inima băteà să rupă pieptul, — îi înconjură capul cu brațele și o sărută îndelung. Înțelese că pot fi taine și dureri mai mari decât ale sale, cu atât mai mari, cu cât sunt mai ascunse.

Dar Anna nu pricepù niciodată că poate fi o plăcere, pentru unele suflete rare, de a nu mai ascunde taina vieții lor, pentru a înlesni pe a altora.

— SFÂRȘIT —

Cărți literare editate de aceeaș librărie

		L. B.
COLECȚIUNEA SFETEIA	V. ALEXANDRI. Despot-Vodă	1.—
	M. EMINESCU. Proză	1.—
	C. NEGRUZZI. Poezii și Teatru	1.—
	IOAN SÂNDULESCU. Poezia Lirică din timpul războiului pentru neatarnare 1877—1878	1.—
	BERNARDIN DE SAINT-PIERRE. Paul și Virginia și Coliba Indiană	1.—
	GORUN Robinson în țara românească	1.—
	N. GANE. Spice	1.—
	BECESCU G. SILVAN Ștefan-cel-Mare, după cele mai vechi hrisoave	— 50
	BJOERNSTJERNE BJOERNSON. Synnöve Solbakken	1 50
	CRASESCU. Ovreiul, roman	2.—
COATU GR. Din viața țărănească	1 50	
COȘBUC G. Fire de tort, poezii	2 50	
— Căntece de vitejie	1.—	
— Chrestomația pentru toți Români	— 90	
— Răsboiul nostru pentru neatarnare	— 95	
— Povestea unei coroane de oțel	1 50	
— Sacontala	5.—	
— Aeneis	2 50	
CUJBA S. Povestiri, prefață de Coșbuc	2.—	
CARAGEALI. Note și schițe	1 50	
DAUȘ L. Dușmanii neamului	2 50	
DUMBRAVA BUCURA. Haiducul	2.—	
GÂDEI Judecata viitoare	— 50	
GHERGHEL ALEX. Căntece în amurg	2 50	
GION. Marea frescă istorică a Ateneului Român	1.—	
— Incercare asupra istoriei Științelor în țările Române	1.—	
GRIBINCEA L. Steaua mea, teatru de școală	— 60	
HOLBAN A. Oameni celebri din antichitate	3 50	
IOSIF ST. Versuri	1.—	
IORGA N. Concepția actuală a istoriei	1.—	
LECCA H. Cancer la inimă	1.—	
NĂDEJDE SOFIA. Palimi	2.—	
— Robia Banului	2.—	
OECONOMU CIRU. Capul lui Mihaiu-Viteazu	— 60	
POPESCU C. Dr. Povești și fabule pentru copii	3.—	
POPESCU-CERNICA. Mirt și lacrimi, versuri	1.—	
SLAVICI G. Din bătrâni — Manea	2 50	
SPERANȚIA TH. Anecdote populare I	2.—	
— " " II	2.—	
— Mireasa	— 50	
— Mana vacilor	— 50	
— Curcanii	— 50	
— Lângă pământ	— 50	
— Ce poate lenevia	— 50	
TANASESCU. Teatru de școală	1.—	
THEODORESCU GH. DEM., Cronica de Nürnberg	1 50	